

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ ČTVRTÝ ROČNÍK

1

Vysoká úroveň přípravy velitelů a štábů — nezbytná podmínka zabezpečení bojové pohotovosti

Při neustálém zvyšování bojové pohotovosti ČSLA náleží rozhodující úloha velitelům a štábům, neboť na kvalitě jejich politické, vojenskoodborné a technické připravenosti a morálně politickém stavu závisí i úroveň bojové pohotovosti.

Politické, vojenskoodborné a technické znalosti velitelů a štábů musí odpovídat zastávaným funkcím. Od vyšších velitelů a štábů se požaduje znalost objektivních zákonů ozbrojeného zápasu a jejich dokonalé využívání v praktické činnosti, znalost vojenské vědy a operačního umění i znalost politických a hospodářských problémů a souvislostí. Od nižších velitelů a štábů se vyžaduje znalost taktiky vedení soudobého boje, dokonalé ovládnutí zbraní své jednotky a útvarů, co nejefektivnější jejich použití v jakékoli situaci, schopnost koncentrovat své duševní i fyzické síly ke splnění úkolu a překonávání obtíží, chladnokrevnost, vytrvalost, rozhodnost, ukázněnost a nezlomná vůle k vítězství.

Bez rozdílu funkcí se však na všech stupních velení od každého velitele a příslušníka štábu požaduje vysoký morálně politický stav, samostatnost, družná kolektivní práce a vysoká tvůrčí aktivita, která se projevuje v co nejekonomičtějším využití vlastních vojsk, v efektivním plnění stanovených úkolů, v dovednosti vnutit ne-

příteli vlastní vůli a ve využití prvku překvapení.

Základ rozhodovacího procesu tvoří kolektivní práce štábu a odborných funkcí při ujasňování úkolu, hodnocení situace a zpracování návrhů na použití vlastních vojsk. V soudobém boji však velitel nemusí mít vždy dostatek času, aby se radil se svými odbornými náčelníky. Proto musí mít všestranné znalosti, hluboce znát podstatu soudobého boje a operace, rychle se orientovat a reagovat na změny situace a být schopen včas přijímat správná rozhodnutí. Nestačí, aby projevoval osobní pevnost, houževnatost a strážlivost myšlení, ale aby uměl přenášet na podřízené svou vůli formulovanou do konkrétních rozkazů, aby morální energii a úsilí vojsk dovedl zaměřit k důslednému splnění vydaných rozkazů.

U štábů nabývá na významu schopnost postihnout v konkrétní situaci hlavní článek, zvláště při použití zbraní hromadného ničení. Na štábu závisí přesnost a kvalitní zpracovávání propočtů a kalkulací pro použití jaderných zbraní i pro ochranu před jejich účinky a pro odstranění následků při jejich použití nepřítelem.

Základy těchto znalostí a schopností získávají velitelé a důstojníci štábů na vysokých školách. Protože však získané zna-

losti rychle zastarávají, musí si je neustále obnovovat a rozvíjet. Kdo to neplní, nevyhnutelně se ocitá mezi zaostávajícími. Všechny stupně velení musí dbát na to, aby podřízení velitelé a štáby byli vždy na úrovni nejnovějších poznatků vojenské vědy a techniky, moderním forem a zásad operačního umění a taktiky, aby znali válčíště, specifické podmínky svého směru i silné a slabé stránky pravděpodobného nepřítele. Vždy je potřebné mít na zřeteli zkušenost, že zaostávání ve vojenském umění je jedna z příčin šablonovitosti, která je brzdou aktivity a iniciativy myšlení. A to, jak ukazují bojové zkušenosti z druhé světové války, může mít nedozírné následky. Historie zcela jednoznačně ukazuje, že armády, které úrovní připravenosti velitelských kádřů a výcviku zaostaly za požadavky doby, vždy utrpěly porážku.

Zvlášť významnou úlohu v přípravě velitelů a štábů má zvládnutí marxisticko-leninské metodologie, která umožňuje rozvíjet dialektické myšlení, učí objektivitě a všestrannosti, jež jsou hlavní podmínkou dosažení pozitivních výsledků při studiu a analýze zásad operačního umění a taktiky, výchovy a výcviku vojsk.

Připravenost velitelů a štábů k plnění mírových i válečných úkolů se nejvýrazněji projevuje v tom, jak uskutečňují své základní poslání, tj. velení vojskům. Těžiště velení v době míru je položeno na zabezpečení stále bojové pohotovosti a připravenosti vojsk k přechodu z mírového stavu na válečný, na řízení bojové a politické přípravy, na upevňování kázně a organizovanosti života vojsk. Za války vystupuje do popředí dovedné organizování a všestranné zabezpečení operace a boje s cílem dosáhnout zničení nepřítele v nejbližší době.

Metody a formy činnosti velitelů a štábů při velení vojskům jsou závislé na zavádění nových druhů zbraní a bojové techniky a s tím souvisejících změnách způsobů vedení bojové činnosti a války vůbec.

Mohutné prostředky ničení s globálním dosahem, jejich vysoká technická připravenost k rychlému použití umožňuje bojujícím stranám v krátké době oboustranně ničit nejen jednotlivé cíle a objekty, ale i celé části bojových uskupení vojsk (jednotky, útvary, VŠ, spojovací uzly, týlové základny apod.), narušit dlouhé úseky komunikací, zamořit rozsáhlé oblasti, způsobit požáry, závaly a záplavy. Situace vojsk se bude rychle měnit v důsledku velkých ztrát na lidech a materiálu a omezení možnosti manévru silami a prostředky.

Narůstá prostorový rozmach operací a boje. Bojová uskupení svazků a útvarů jsou

rozptylována do šířky i hloubky, boj se vede převážně na jednotlivých směrech, oddělených od sebe značnými mezerami, často bez styku se sousedy. Zvyšuje se složitost, dynamika, manévrovost a tempo bojové činnosti, její rozhodnost a vypětí vojsk. Roste i rozsah bojového použití vojsk a prostředků, velitelská stanoviště se rozmísťují na větší vzdálenosti od sebe a častěji se přemísťují, zvyšuje se význam pohyblivých míst velení atd.

To vše klade vysoké nároky na připravenost velitelů a štábů, na jejich psychickou odolnost, samostatnost, připravenost k zabezpečení pevného, nepřetržitelného, pružného a efektivního velení.

Pevnost velení vyjadřuje neústupnost při prosazování plnění přijatých rozhodnutí, přesnost a spolehlivost v každé situaci, bez ohledu na těžkosti, překážky a poruchy. Je nejdůležitějším ukazatelem připravenosti velitelů a štábů velet vojskům ve složitých a dynamických podmínkách, přesnosti, organizovanosti, rozhodnosti a operativnosti jejich práce. Hlavním předpokladem pevnosti velení je zdůvodněnost operačních i taktických rozhodnutí, která se opírají o přesné propočty, o hluboké a všestranné zhodnocení situace.

Nepřetržitost vyjadřuje schopnost a možnost velitelů a štábů neustále usměrňovat a sladovat bojové úsilí svazků a útvarů ke splnění cílů operace a boje. Hlavním předpokladem je znalost situace, rychlá reakce na její změny i předvídaní vývoje bojové situace na základě údajů, které vyplývají z dobře fungujícího průzkumu, spolehlivé velení a vysoká mobilita velitelských stanovišť.

Pružnost vyjadřuje schopnost velení cílevědomě opravovat rozhodnutí v souladu se vzniklým vývojem situace. Hlavním předpokladem pružnosti velení je jeho racionální organizace, maximální jednoduchost, dovedné rozestavení sil a prostředků, sladěný tok informací a spolehlivé spojení.

Velet efektivně znamená nejracionálnější využívat bojových možností jednotek, útvarů a svazků. K dosažení toho je třeba se umět správně orientovat v situaci, reálně hodnotit, vypracovávat zdůvodněné plány, přijímat správná rozhodnutí a houževnatě je prosazovat do života. Nejdůležitější podmínkou efektivnosti je široké využívání vědecké organizace práce, pokrokových metod plánování a aktivní využívání moderní výpočetní techniky.

Neméně důležitým faktorem vysoké bojové pohotovosti je kvalita velení, již se rozumí schopnost velitele orientovat se v dané situaci, přijímat správná rozhodnutí pro operaci a boj, včas a dovedně

stanovit bojové úkoly, vydávat rozkazy svazkům, útvarům či jednotkám, organizovat vzájemnou součinnost, všestranně zabezpečovat činnost vojsk, pevně a náročně realizovat přijatá rozhodnutí v praktické činnosti vojsk.

Zásadní úlohu v procesu velení má boj o čas. Suvorovské heslo, že minuta rozhoduje o úspěchu boje, hodina o úspěchu tažení a jeden den o osudu země, nabylo dnes na doslovném významu. Vyplývá to ze zavedení novodobých bojových prostředků do výbroje armád. Jejich objektivní časové parametry, potřebné k vedení úderu, musí brát bojující strany v úvahu. Např. za pouhých 20–30 minut mezikontinentální raketa překoná vzdálenost 8000 až 10 000 km. Přitom jsme v současné době svědky úsilí našeho potenciálního nepřítele o zkrácení doby všech prostředků prvního úderu řádově jen na několik málo minut. Aby bylo za všech podmínek možné na úder nepřítele vůbec reagovat a vést odvetné údery, musí systém velení fungovat vysoce operativně, spolehlivě a prakticky nepřetržitě.

Obdobně rostou požadavky na zkracování času při přípravě operace a boje v důsledku zvětšení pohyblivosti a manévrovosti vojsk, narůstání dynamiky boje, častého přechodu od jedné způsobu bojové činnosti k druhým apod. Čas vynakládaný na splnění plánovaných opatření se tedy stává jedním ze základních kritérií bojové pohotovosti štábů, jejich schopnosti úspěšně se vyrovnat se složitými úkoly velení vojskům v soudobé operaci a boji.

Účinnost velení je závislá na toku informací. Proto by mělo být snahou velitelů a štábů všech stupňů zabezpečit svým podřízeným dostatek informací. Dnes více než kdy jindy platí zásada, že na morálně psychologický stav nic nepůsobí tak deprimujícím způsobem, jako nejasnost situace a nedostatek informací. Proto musí být tok informací o situaci nepřetržitý a operativní a podávaná hlášení přesná a podle možností úplná.

Velké množství informací, často i protichůdných, může nezkušeného velitele a štáb vyvést z míry. Proto je důležité cvičit je rychle analyzovat situaci a z velkého množství informací vybrat jen podstatné a prvořadé. Současně je potřebné zkoumat, jakými prostředky, formami a metodami je možné zprávy a informace předávat zdola nahoru i shora dolů tak, aby byly časově i prostorově reálné a umožňovaly využít jich při rozhodování.

Základem velení je rozhodnutí velitele. Přijetí rozhodnutí je složitý tvůrčí proces, který svou podstatou je vždy určitým rizikem,

neboť obyčejně vychází z neúplných, částečně si i odporujících údajů a přijímá se za aktivní činnosti nepřítele a neustále se měnící situace. Riziko nelze chápat jen jako naději na úspěch, ale jako umění odhalovat skryté faktory situace, správně ocenit možnosti a zámýsl nepřítele, předjít ho v činnosti a vnutit mu svou vůli. Míru tohoto rizika je nezbytné co nejvíce snížit tím, že rozhodnutí je přijímáno na základě komplexního, pečlivého, všestranného a objektivního zhodnocení operační a taktické situace, stavu vlastních vojsk a vojsk nepřítele, poměru sil, vlivu radiací, situace, terénu, meteorologických podmínek a dalších faktorů na plnění uloženého úkolu.

Při hodnocení vojsk nepřítele je důležité, aby velitelé a štáby nedopustili jeho podceňování, brali v úvahu mobilizační možnosti a změny ve způsobech bojové činnosti, aby se snažili proniknout do zámýslu nepřítele, dovedně odhalovali jeho slabá místa a využívali jich k vedení rozhodujících úderů. To vyžaduje již v míru důsledně studovat nepřítele v zájmovém prostoru, zkvalitňovat součinnost uvnitř štábu a mezi jednotlivými vševojskovými štáby a štáby druhů vojsk při centralizovaném plánování a řízení průzkumu a při vyhodnocování zpráv o nepříteři.

Reálně je nutné též hodnotit možnosti vlastních vojsk, nedovolit jejich přeceňování a v důsledku toho stanovení nereálných bojových úkolů.

Důležitou úlohu v rozhodovacím procesu má umění předvídání. Význam předvídání je dán tím, že složitost soudobé bojové činnosti sama o sobě vytváří podmínky pro vznik chyb v propočtech, v závěrečích i v rozhodování. Každá taková chyba nebo omyl v rozhodnutí může však mít za následek neodvratitelné ztráty na životech, bojové technice a materiálu všeho druhu, někdy i nesplnění úkolu. Náprava takových chyb a omylů je velmi obtížná a v některých případech i nemožná. Proto každé rozhodnutí velitele by mělo být podloženo předvídáním. Čím přesněji a všestranněji se podaří veliteli a štábu určit vývoj budoucí operace či boje, tím reálnější bude i přijaté rozhodnutí.

Rozhodnutí velitele musí být zpracováno v co nejkratším čase, aby byl vytvořen prostor podřízeným velitelům a štábům k jeho realizaci. Zásadně je třeba vyhýbat se častým změnám a upřesňování rozhodnutí, neboť taková metoda narušuje plynulost práce štábu a paralelní plánování operace a boje. Bojové úkoly je potřebné doručovat podřízeným včas a přesně a současně zvyšovat účinnost kontroly pochopení a plnění uložených úkolů.

Důležitou součástí velení je zabezpečení nepřetržitosti součinnosti. Jejím cílem je dosáhnout, aby účastníci součinnosti plně pochopili místo a úkoly v operaci v souladu se zámyslem nadřízeného velitele a aby sladili činnost svých podřízených při plnění konkrétních bojových úkolů s činností ostatních prvků operační sestavy a se sousedy. Základy součinnosti se vytvářejí již při rozpracování zámyslu a přijímání rozhodnutí. Konkrétně se organizuje při vydávání bojových úkolů podřízeným velitelům, nejvýhodněji v terénu, nebo nemožné-li to situace, na plastickém stole, popřípadě na mapách.

Nejpodrobněji se součinnost organizuje ve prospěch vojsk, která plní úkoly na hlavním směru. V útoku by se měla největší pozornost věnovat sladění činnosti motostřeleckých, tankových, raketových a dělostřeleckých svazků a útvarů, letectva a vojsk PVO při dělostřelecké a letecké přípravě útoku, při překonávání systému ženijních zátarasů na předním okraji a v hloubce nepřátelské obrany, při zdolávání opěrných bodů nepřítele, při manévru silami a prostředky, při zasazení operačních manévrujících skupin, sladění činnosti frontového letectva s pozemním vojskem atd.

V obraně by měla být součinnost organizována především ke sladění činnosti při odrazu převahy sil pěchoty a tanků nepřítele na předním okraji i při jeho vklínění do hloubky obrany, při vedení protiztečí a protiúderů, při likvidaci vklíněných uskupení nepřítele, při přechodu k vedení účinné operace atd.

Analýza podmínek současného velení vojskům potvrzuje, že jeho nová kvalita vyžaduje racionalizaci dosavadních systémů, novou kvalitu forem, metod a prostředků velení. Tento požadavek plní zejména automatizace. Jejím cílem je zvýšit

operativnost velení, efektivnost použití zbraní a bojové techniky. Urychluje soustředění a zpracování informací, přípravu údajů pro přijetí rozhodnutí, včasné předání bojových úkolů, nařízení, signálů a rozkazů. Maximálně snižuje množství práce velitelů a štábů potřebné na technické úkony a vytváří více času pro tvůrčí práci. Umožňuje alespoň částečně řešit protiklady mezi narůstajícími požadavky na velení a existujícími možnostmi velitelů a štábů je plnit.

V současné době je automatizace velení ve svém začátku. K výrazným změnám dojde až po zavedení automatizovaných systémů velení na taktickém a operačním stupni.

Je však třeba říci, že přes výrazný přínos automatizace pro zefektivnění práce velitelů a štábů ji není možné přeceňovat. I při největším stupni automatizace zůstane základem velení velitelé a štáby, jejich morální, odborné a volní kvality.

Do racionalizačních prvků patří též modernizace spojovací soustavy na základě rychlé přenosové techniky, rozšíření systému utajeného spojení a optimální využití spojovacích kanálů, postupné zavádění výpočetních automatů, pomůcek a elektrických kalkulaček i modernizace mobilních velitelských a štábních pracovišť.

Svou úlohu má též používání typizované a formalizované dokumentace a její další zjednodušování. Z dokumentů je třeba odstraňovat mnohomluvnost a hledat stále nové způsoby se nejednoduššího vyjadřování potřebných údajů.

Zkrácení času potřebného k zabezpečení velení lze částečně dosáhnout též přehodnocením práce každého příslušníka štábu a na základě toho určením funkčních povinností jednotlivců a jejich úlohy v rozhodovacím procesu s přihlédnutím k jejich odborné a politické připravenosti.

K dosažení uvedených a dalších požadavků, kladených na velitele a štáby, je potřebné cílevědomě uplatňovat všechny formy velitelské přípravy a správně zaměřovat její obsah.

Charakter soudobých operací vyžaduje, aby velitelé a štáby se zdokonalovali ve způsobech přípravy, organizace a vedení účinných operací zahajovaných buď klasickými prostředky s přechodem k použití jaderných zbraní, nebo přímo s použitím jaderných zbraní, se širokým využíváním operačních manévrujících skupin, s komplexním palběným ničením, mnohonásob-

ným vysazováním vzdušných výsadků, vytvářením aktivně bojujících skupin v týlu nepřítele apod.

S přihlédnutím ke specifice a úloze ČSLA v rámci armád členských států Varšavské smlouvy je potřebné nadále věnovat pozornost otázkám příkrytí státní hranice a odrazení útoku silného uskupení vzdušných a pozemních sil nepřítele. Přitom je nutné uvažovat i o variantě odrazení ne nadálého úderu leteckých a pozemních sil nepřítele vedeného s převahou sil s postupným narůstáním bojového úsilí vlastních vojsk, vytvořením silných uskupení

s následným přechodem hlavních sil do rozhodného útoku s cílem v součinnosti se spojeneckými vojsky zničit agresora.

Při vedení útočné operace s použitím konvenčních zbraní je nutné hledat nejefektivnější způsoby ničení prostředků jaderného napadení nepřítele a zlepšovat spolupráci mezi prostředky průzkumu a ničení. Při přechodu k použití jaderných zbraní dbát na sladění činnosti raketového vojska, letectva a vševojskových svazků prvního sledu a prakticky procvičovat činnost průzkumného letectva při zjišťování a upřesňování souřadnic cílů pro jaderné údery. Při prvním jaderném úderu používat maximální množství jaderné munice, jaderné údery vést centralizovaně a na nejdůležitější objekty nepřátelské sestavy. V celém komplexu procvičovat obnovu velení a bojeschopnosti vojsk, odstranění následků a další vedení operace po prvních jaderných úderech.

Při organizování boje je třeba vést velitele a štáby k tomu, aby vždy vycházeli ze zásady, že přijaté formy a způsoby boje ke zničení nepřítele musí odpovídat situaci. Učit je neustále hledat novou taktiku a způsoby ničení nepřítele, velení vojskům, využívání zbraní a bojové techniky, provádění manévru silami a prostředky a organizování systému palby a zátarasů. Dovedně přeskupovat vojska tak, aby na nejdůležitějších směrech byla soustředěna kvalitativní i kvantitativní převaha ve zbraních, bojové technice a v živé síle.

Velitele a štáby je třeba učit tomu, že důležitým faktorem úspěchu v soudobé operaci a boji je maximální využívání prvku překvapení (nenadálosti), které se dosahuje utajením vlastních záměrů, otupením bdělosti nepřítele, jeho záměrnou dezinformací, vytvářením klamných představ o našich silách a prostředcích, o směru hlavního úderu a době jeho zahájení, používáním neočekávaných způsobů vedení operace a boje a nových druhů zbraní, využívání noci i nepříznivých povětrnostních podmínek apod.

Učit je zásadě, že jednou z rozhodujících podmínek úspěšného velení je včasná příprava a dovedné využívání druhých sledů a záloh, které umožňují vytvářet operační uskupení na potřebných směrech, stupňovat úsilí vojsk pro rozvíjení úspěchu, vytvářet vnější okruh obklíčení, odrážet protiúder nepřítele a řešit další úkoly. V obraně druhé sledy a zálohy umožňují obnovovat narušené první sledy, zvětšovat hloubku uskupení nebo vést protiúder a protiútoky na směrech, kde se nepříteři podařilo proniknout, uskutečňovat rychlé přeskupení, přenášet úsilí na nové

směry a vytvářet útočné uskupení pro přechod z obrany do útoku.

Větší pozornost je třeba věnovat organizaci a vedení obranných operací a boje, přitom se vyvarovat složitého přeskupování vojsk, které vyžaduje neúměrné množství času na úkor organizace paleb a zepnutí budování obrany.

Nelze zapomínat též na přípravu velitelů a štábů k řešení teritoriální problematiky. Je potřebné dále prohlubovat jejich připravenost k plánování a zabezpečení organizovaného a včasného zmobilizování útvarů a svazků a jejich předání do sestavy polních vojsk v nejkratších reálných lhůtách i v nejtěžších podmínkách aktivního bojového působení nepřítele. Velitele a štáby je nutné učit prohlubovat součinnost s orgány Civilní obrany a resorty státní správy se zaměřením na zabezpečení přesunů vojsk, ochrany proti zbraním hromadného ničení a dalších důležitých organizačních a materiálně technických opatření. V součinnosti s orgány Federálního ministerstva vnitra, Lidových milicí a státní správy procvičovat neúčinnější způsoby střežení na teritoriu, vedení boje s diverzními skupinami a výsadky nepřítele.

V přípravě velitelů a štábů má své nezastupitelné místo zvládnutí zásad organizace a práce míst velení. Místa velení musí být pohyblivá, odolná, zabezpečovat nepřetržité velení vojskům při pobytu v silně zamořených prostorech nebo při jejich překonávání. Velitele a štáby je třeba učit organizovanému a rychlému přemísťování míst velení a spojovacích uzlů při zabezpečování nepřetržitosti velení podřízeným, rychlých přesunů a rozvíjení v nových prostorech v krátkých lhůtách bez přerušování práce a ztráty spojení s vojsky. Zabezpečit operativnost práce míst velení při minimálních počtech pracovníků, pojiť je ostatní techniky. Při cvičení je účelné častěji vyřazovat jednotlivá místa velení, důsledně řešit jejich nahrazování a zabezpečovat rychlou obnovu narušeného velení v celém rozsahu. Nedopouštět, aby v průběhu operace velitelská stanoviště zůstávala za bojovými sestavami vojsk. Neustále je potřebné studovat a procvičovat využití vzdušných velitelských stanovišť. Dovedně je třeba organizovat a zabezpečovat též nepřetržité velení a spojení v podmínkách oboustranného intenzivního radioelektronického boje. Pohotově obnovovat narušené velení vojskům, zejména při vedení bojové činnosti s použitím jaderných zbraní a při plnění neočekávaných úkolů.

V přípravě velitelů a štábů je nezbytné věnovat zvlášť velkou pozornost štábním nácvikům a velitelsko-štábním cvičením.

Praxe potvrzuje správnost požadavku pečlivě a tvořivě promýšlet zámysly i plány provedení z hlediska učebních úkolů. Vytvářet nenadálé, poučné a dynamické situace maximálně se přibližující skutečnosti, které vyžadují od cvičících iniciativní a tvůrčí řešení, a nepřipouštět šablonovitost. Rozehru řídit plynule podle rozhodnutí cvičících. Odpovědně připravovat rozhodčí službu, kterou organizovat na všech místech velení.

Štábní nácviky je účelné zaměřovat především na sladění práce středisek bojového velení, skupin jaderného a palebného ničení a jednotlivých prvků míst velení. Důležité je, aby každé zaměstnání, které velitelé a štáby vedou se svými podřízenými, bylo promyšlené, materiálně a technicky zajištěné a aby bylo po všech stránkách školou pro cvičící.

Neustálou pozornost je nutné věnovat též společným cvičením se štáby a vojsky bratrských armád členských států Varšavské smlouvy, která vytvářejí podmínky pro prohloubení teoretických znalostí i praktických návyků velitelů a štábů, ale mají i velký vojenskopolitický význam. Jsou praktickou školou socialistického internacionalismu a nástrojem upevňování souдруztví a bojového přátelství vojáků spojeneckých armád Varšavské smlouvy. Při všech společných cvičeních je třeba řešit otázky velení, součinnosti a všestranného materiálního, zdravotnického a technické-

ho zabezpečení spojeneckých vojsk. Systematicky připravovat styčné skupiny schopné zabezpečit plynulé oboustranné předávání operačních informací a nepřetržité spojení s veliteli a štáby spojeneckých svazů a svazků.

Plněním úkolů XVI. sjezdu KSČ pokračuje v naší zemi výstavba rozvinuté socialistické společnosti. Náročné úkoly rozvoje socialismu, spolu s růstem síly a vzestupem úrovně našeho hospodářství, rychlým tempem vědeckotechnického pokroku a prohlubováním mezinárodní dělby práce, vyvolávají naléhavý požadavek dalšího zkvalitnění řízení ve všech oblastech společenského života a ekonomiky našeho státu.

ČSLA je nerozlučně spjata s cíli a úkoly celé naší společnosti. Proto požadavky na zkvalitnění řídicí práce platí v plném rozsahu i pro všechny orgány velení ČSLA.

Úkolem velitelů a štábů je zabezpečit, aby sil a prostředků, které strana a vláda vyčleňují pro účely obrany státu, bylo efektivně využíváno k dalšímu zvyšování bojové síly a pohotovosti ČSLA. Aby tohoto cíle mohli dosáhnout, musí neustále zdokonalovat svou politickou a profesionální úroveň důslednou organizací všech forem přípravy velitelů a štábů. Stále je třeba mít na zřeteli, že znalosti se nezískávají ustanovením do funkce, ale jen vytrvalým studiem a stálou samostatnou prací v průběhu každodenní činnosti.

Za vyšší úroveň připravenosti velitelů a štábů a kvalitní plnění úkolů polního výcviku

XVI. sjezd Komunistické strany Československa věnoval pozornost i ozbrojeným silám Československé socialistické republiky. Z dokumentů sjezdu jednoznačně vyplývá, že další upevňování a zvyšování obranyschopnosti státu patří mezi nejdůležitější úkoly celé naší společnosti. Sjezd stanovil: "... nadále budovat Československou lidovou armádu jako nedílnou součást ozbrojených sil členských států — účastníků Varšavské smlouvy, jako armádu vysoce moderní, bezmezně oddanou straně a lidu, schopnou společně se Sovětskou armádou a armádami ostatních států Varšavské smlouvy uchránit mír a vymoženosti socialismu." Ze sjezdové linie důsledně vycházíme při stanovení základních opatření v přípravě velitelů, štábů a vojsk ve výcvikovém roce 1983—1984.

Správnost a nutnost plnění tohoto nejdůležitějšího úkolu celé naší společnosti podtrhuje současná složitá mezinárodní situace, kdy agresivní blok NATO se snaží znovu prosazovat závody ve zbrojení a dosáhnout strategické převahy nad členskými státy Varšavské smlouvy. Tato složitá situace vyžaduje od všech příslušníků ozbrojených sil neustále zvyšovat bdělost, zabezpečovat stálou bojovou pohotovost, upevňovat morálně politický stav a dosáhnout takové úrovně profesionální bojové připravenosti velitelů, příslušníků štábů a vojsk, která by v kterékoliv okamžiku spolehlivě zabezpečovala obranu socialistického společenství.

Profesionální bojová připravenost vojsk představuje schopnost velitelů, příslušníků štábů, jednotek, útvarů a svazků k úspěšnému splnění stanovených bojových úkolů v jakékoli situaci. Tuto podmiňuje vysoká bdělost, ideová pevnost a osobní odborná připravenost každého příslušníka armády. Udržení vysoké profesionální bojové připravenosti vojsk je rozsáhlý proces, který přímo souvisí s promyšleným, pevným a cílevědomým systémem velení, s všestrannou přípravou kádrů, s účinnými formami a metodami bojové a politické přípravy, s vysokou kázní, pořadovostí a organizovaností života vojsk podle základních řádů, s technickou a materiální vybaveností vojsk a s dosahovanými výsledky v přípravě velitelů, štábů a vojsk. Tento proces zahrnuje všechny stránky života

vojsk, probíhá nepřetržitě v různých konkrétních podmínkách a není nikdy ukončen. Stále je třeba hledat nové způsoby, formy a metody jeho zabezpečování a zkvalitňování.

V této souvislosti zvyšování úrovně bojového výcviku vojsk a vojenského umění velitelů a štábů považujeme za nejdůležitější podmínku růstu bojeschopnosti svazků a útvarů. Polní výcvik musí probíhat za složité situace ve dne i v noci za použití klasických bojových prostředků i zbraní hromadného ničení.

Jedním z předpokladů růstu celkové bojeschopnosti vojsk je **vysoká a všestranná úroveň připravenosti velitelského sboru**. Zde platí jednoznačně zásada, že učit podřízené může jen ten, kdo je sám teoreticky na výši, zná problematiku výcviku a má dostatek praktických zkušeností. Tento požadavek při organizaci polního výcviku vystupuje do popředí zejména u těch velitelů, kteří bezprostředně výcvik vedou nebo kontrolují. Jejich přípravu zaměříme na zvyšování teoretických znalostí, praktických návyků, metodických schopností a umění uplatňovat cílevědomý tvůrčí přístup ve výchově a výcviku podřízených. Osvojování si nejnovějších poznatků vědy a techniky, soustavné studium nejnovějších poznatků organizace a taktiky vlastních vojsk i nepřítelů, prohlubování odborných znalostí, zvyšování metodické připravenosti, hledání nových a účinnějších metod v přípravě podřízených musí stát v popředí každodenní činnosti velitelů a příslušníků štábů všech velitelských stupňů.

Dalším předpokladem růstu celkové bojeschopnosti vojsk je, abychom se v bojové přípravě zaměřili na **správnou organizaci a uskutečňování praktického polního výcviku vojsk** v podmínkách maximálně se přibližujících skutečnému boji. Hlavní úsilí musíme soustředit na zvyšování kvality a efektivnosti výcviku, na přípravu svazků a útvarů k vedení aktivní bojové činnosti se silným a technicky vybaveným nepřítelem. Veškerou činnost vojsk procvičovat v podmínkách intenzivní činnosti nepřátelského letectva a radioelektronického rušení nepřítelem. Svazky a útvary připravovat k vedení rozhodné a vysoce manévrové činnosti, k prolamování obrany nepřítele v krátkých lhůtách, k činnosti v operačních manévrovacích skupinách a k plnění úkolů v přepadových odřadech. Důsledně procvičovat vedení boje v noci, včetně cvičení s bojovou střelbou, zabezpečování bojové činnosti a dovedný přechod z denní bojové činnosti na noční. Pozornost věnovat vedení bojové činnosti v horském a zalesněném terénu, organizaci a vedení obranného boje.

Kvalitní splnění uvedených požadavků na růst celkové bojeschopnosti vojsk vyžaduje, abychom v celém systému přípravy vojsk správně pochopili a prosazovali zásadu, že **taktická příprava je základem polního výcviku** a že jí musíme podřídit výcvik v ostatních předmětech bojové přípravy. To znamená, že úkoly polního výcviku, zejména při taktických cvičeních, musíme plnit komplexně. Při všech cvičeních musíme společně s úkoly taktické přípravy procvičovat a plnit úkoly vedení aktivního a nepřetržitého průzkumu, překonávání zamořených pásem, zátarasů a překážek, organizace ochrany proti účinkům zbraní hromadného ničení použitých nepřítelem, střelecké přípravy, řízení bojových vozidel, odborné přípravy, materiálního a technického zabezpečení. Taktická cvičení musí být náročná, s komplexní tematikou, musíme při nich procvičovat těsnou součinnost při organizaci i v průběhu vedení bojové činnosti. Úkoly musíme plnit ve všech druzích boje, ve dne i v noci, v různých terénních i povětrnostních podmínkách. Zejména při taktických cvičeních s bojovou střelbou musíme klást důraz na pečlivou organizaci součinnosti a řízení bojové činnosti.

Důležitým předpokladem růstu celkové bojeschopnosti vojsk je rovněž **důsledné plnění programů bojové přípravy**, a to v plném rozsahu. Především je třeba plně respektovat stanovené zásady pro organizaci bojové přípravy a metodické pokyny pro jednotlivé předměty. Jakékoliv narušení metodické posloupnosti ve výcviku, nedodržení zásady postupu od jednoduchého ke složitějšímu, nekomplexnost ve výcviku a nedostatky v jeho

materiálním a technickém zabezpečení podstatně snižuje kvalitu dosahovaných výsledků.

Mimofádnou pozornost v polním výcviku vojsk si zaslouhuje příprava **operačních manévrovacích skupin**. Je tomu tak proto, že tyto jsou schopny s využitím úspěchu hlavních sil rychle proniknout do operační hloubky a vytvořit vysoce aktivní frontu hluboko v týlu nepřítele. Vzhledem k tomu, že operační manévrovací skupiny budou plnit úkoly ve značném odtržení od hlavních sil, musí být pro tento účel dostatečně silné a pohyblivé, aby mohly poskytnout i účinnou pomoc vojskům vedoucím čelní úder.

K nejdůležitějším úkolům operačních manévrovacích skupin patří ničení prostředků jaderného napadení v nepřátelském týlu, včetně prostředků přísunu jaderné munice. Můžeme jim stanovit úkol vést boj se zálohami nepřítele, které budou proti nim vyslány, s cílem vázat je v určitém prostoru, rozdrtit je a nedovolit jim splnit plánované úkoly. Operační manévrovací skupiny rovněž mohou přehrazovat osy ústupu hlavních sil nepřítele, vést údery do boku a týlu nepřátelských uskupení působících proti hlavním silám, mohou plnit úkoly spojené s dokončením obklíčení nepřátelských uskupení, s obsazením letišť, zásobovacích základen a jiných důležitých objektů. Mohou mít i za úkol ovládnout důležité čáry a objekty v týlu nepřítele (především na velkých vodních překážkách), dezorganizovat velení vojskům a narušit organizovanou činnost týlu nepřítele.

K plnění těchto úkolů musí mít vysokou údernou a palebnou sílu, musí být vysoce mobilní, a to na zemi i ve vzduchu. K zabezpečení vysoké pohyblivosti je výhodné do sestavy operačních manévrovacích skupin včleňovat vojska vyzbrojená nejnovějšími typy bojové techniky, zvláště tanky a bojovými vozidly pěchoty. Totéž bereme v úvahu při jejich posilování dělostřelectvem a ostatními druhy vojsk.

Další skuteností, ke které musíme přihlížet při přípravě svazků a útvarů k plnění úkolů v operačních manévrovacích skupinách, je, že tyto musí být vysoce samostatné, protože budou působit v hloubce v odtržení od hlavních sil a jejich činnost bude často narušena a ztížena zničenými komunikacemi. Vysokou samostatnost operačních manévrovacích skupin zabezpečuje též správný přísun materiálu. Zásobování materiálem bude probíhat převážně vzduchem, což bude úkol velmi obtížný, který si vyžádá značné množství sil a prostředků.

Velké úsilí si vyžádá zabezpečení pevného a nepřetržitého velení a řízení bojové činnosti operační manévrovací skupiny v celém průběhu plnění stanoveného úkolu. Pevnosti a nepřetržitosti velení operační manévrovací skupině dosáhneme i zabezpečováním její vysoké odolnosti při plnění samostatných úkolů v operační hloubce, především proti úderům ze vzduchu a proti jaderným úderům. Řešení této otázky vyžaduje velkou péči. Vysokou odolnost operační manévrovací skupiny můžeme zabezpečit přidělením většího počtu prostředků protivzdušné obrany.

Rozhodující úlohu v činnosti operačních manévrovacích skupin hraje rychlost a moment překvapení. Platí to jak při přesunech z jednoho prostoru do druhého, tak i při přechodu od plnění jednoho úkolu ke druhému. Velice důležitou úlohu v tomto směru sehrává přesné sladění bojové činnosti, organizace součinnosti s raketovým vojskem, letectvem, vzdušnými výsadky, přepadovými odřady a se sousedními manévrovacími skupinami, které působí do celé hloubky operace.

V současné době nabývají na významu **samostatné přepadové odřady**, které jsou předurčeny k plnění dílčích úkolů, budou často tvořit zvláštní prvek operační manévrovací skupiny a po splnění úkolu se vrátí do sestavy hlavních sil skupiny. Dochází tedy k tomu, že operační manévrovací skupina (která působí na určitém stanoveném směru) činností těchto odřadů v některých obdobích prakticky působí v celém pásmu armády nebo frontu. K tomu musíme přihlídnout při řešení otázek jejich zabezpečení, PVO a podpory.

Celkově chci zdůraznit, že soudobé manévrovací skupiny mají značně větší možnosti samostatně plnit bojové úkoly v operační hloubce, než tomu bylo doposud. Je to dáno především tím, že jsou mnohem pohyblivější, mají ve své sestavě výsadkové přepadové odřady a vlastní letectvo, které bude zabezpečovat jejich nepřetržitou podporu po celou dobu činnosti v operační hloubce. Proto i charakter jejich činnosti bude více manévrový a budou schopné plnit náročnější úkoly z hlediska ovládnutí a zničení vybraných objektů v sestavě nepřítele.

Bojová činnost v noci, v horském a zalesněném terénu bude též důležitým úkolem v bojové přípravě velitelů, štábů a vojsk. Proto máme za úkol: „Zvýšit úroveň přípravy vojsk k vedení boje v noci a v horách. Usilovat o to, aby tato činnost byla vedena aktivně a nepřetržitě. Důsledně procvičovat vedení boje v noci včetně cvičení s bojovou střelbou, zabezpečování bojové činnosti a dovedný přechod z denní bojové činnosti na noční. Učit vojska vedení bojové činnosti v horském a zalesněném terénu s využitím obcházecích a přepadových odřadů a taktických vzdušných výsadků.“

Nutnost **vedení noční bojové činnosti** vyplývá z požadavku zabezpečení nepřetržitosti boje ve vysokém tempu až do splnění stanoveného úkolu. Přitom je třeba vidět, že palebná síla a účinnost soudobé bojové techniky jsou do určité míry limitovány možnostmi pozorování bojiště a řízení palby i při použití přístrojů pro vidění v noci. Obvykle se snižuje palebná účinnost zbraní, narůstá spotřeba munice a pohonných hmot. Zvyšují se požadavky na fyzické a psychické schopnosti člověka, vyčerpání vojsk a opotřebení techniky. Střídání dne a noci již neznamena vedení boje ve dne a jeho přípravu, odpočinek a doplňování záloh organizovat v noci. Neplatí zásada zahajování bojových akcí za úsvitu a jejich ukončování s příchodem soumraku.

S přihlédnutím ke kvalitnímu zvyšování technických prostředků pro vedení bojové činnosti v noci musíme hledat a zavádět do přípravy velitelů a štábů a do výcviku vojsk nové formy a metody, které by plně odpovídaly soudobým požadavkům na vedení boje v noci a za snižené viditelnosti. Při uplatňování nových požadavků plně vycházíme z toho, že vedení bojové činnosti v noci vyplývá z hlavní zásady dosáhnout nepřetržitosti bojové činnosti a splnění úkolu bez přerušení boje. Důsledná znalost negativních i pozitivních skutečností bojové činnosti v noci, jakož i vysoká organizační, palebná a manévrovací schopnost vojsk jsou nezbytnou podmínkou pro vyloučení záporného vlivu nočních podmínek. Docenit je třeba to, že při využití přístrojů pro vidění v noci palebné prostředky jednotek a útvarů neztrácejí na významu a účinnosti, ale že budou pouze ztíženy možnostmi pozorování a řízení palby. Využívání prostředků pro vidění v noci, radiolokačních přístrojů a prostředků pro osvětlování bojiště sice v plné míře nevylučuje negativní vliv na noční bojovou činnost, ale podstatně ji omezuje. V podmínkách omezené viditelnosti v noci můžeme v plné míře využít vlivu terénu na bojovou činnost, i když se částečně zmenšuje míra jeho vlivu jako faktoru maskování. Noc a podmínky omezené viditelnosti nemusí být hlavní příčinou omezování cílů bojové činnosti a obahu bojových úkolů vojsk.

Při soudobých bojových možnostech svazků a útvarů vést nepřetržitě bojovou činnost několik dnů a nocí narůstá nebyvale požadavek součinnosti palby, pohybu a manévru vojsk a podpora boje zejména letectvem a bojovými vrtulníky. Význam přesné součinnosti je dán složitostí organizačních struktur vojsk a orgánů velení, složitostí soudobého boje a vzájemné závislosti působících zbraní a jednotlivých systémů.

Při vedení útočné bojové činnosti je stále složitější dosáhnout překvapení nad nepřítelem, neboť jeho průzkumné prostředky umožňují kontrolovat přístupy k obraně v širokém pásmu a do značné hloubky. Dále je to jeho letectvo, které vede průzkum bojiště do taktické i operační hloubky. Přesto však v nočních podmínkách a při omeze-

né viditelnosti jsou ve výhodnější situaci vojska, která útočí, protože na jejich straně je iniciativa a záměr určovat způsob vedení boje.

V obraně jsou vojska schopna vytvořit na důležitých směrech před předním okrajem souvislý pás průzkumu a sledování bojiště a nepřetržitě střežit otevřené úseky terénu. Zrychlilo se a upřesnilo určování souřadnic cílů a zvýšila se přesnost palby. Snadněji můžeme zjistit jakýkoliv pohyb vojsk. Zejména v obraně je nutné respektovat skutečnost, že noční bojová činnost určuje zvláštnosti bojového uskupení vojsk. Jednou z těchto zvláštností je značná samostatnost každého prvku uskupení vojsk v obraně, ale s omezenými možnostmi jeho zabezpečení.

Výsledky bojové činnosti vojsk v noci do značné míry závisí na pečlivém a podrobném plánování a organizování této činnosti, na rychlé přípravě vojsk, jejich neočekávaným zasazení do boje z hlediska místa i času a na účinném využití všech prostředků, které jsou pro noční bojovou činnost k dispozici. Základní podmínkou dosažení úspěchu při vedení bojové činnosti v noci je pečlivá příprava vojsk a jejich všestranné zabezpečení. Tato příprava spočívá především v přípravě velitelů, příslušníků štábů a vojáků k plnění konkrétních úkolů. Přesně musíme stanovit nejúčelnější bojové uskupení a určit podrobně způsob vzájemné součinnosti všech druhů vojsk. Důraz klademe na přesné vedení a využití palby a osvětlování bojiště. V rámci příprav vojsk pro činnost v nočních podmínkách a za omezené viditelnosti musíme v první řadě procvičit vedení průzkumu, bezchybné orientace, zvláštnosti útoku a obrany v různorodém terénu, využívání terénu, účinné vedení palby, vedení rychlého manévru, organizaci všestranného zabezpečení a správné využití přístrojů pro vidění v noci.

Při organizaci a vedení bojové činnosti **v horském a zalesněném terénu** je třeba respektovat řadu zvláštností. Jde zejména o to, že na bojovou činnost v horách má podstatný vliv velká členitost terénu, omezený počet cest a tím i ztížené možnosti pohybu a manévru jednotek a bojové techniky. Ztížen je provoz rádiových stanic, velení a zabezpečování bojové činnosti vojsk.

Zvláštnosti vedení bojové činnosti v horách mají vliv na vytvoření bojové sestavy. K dosažení a udržení vysokého tempa útoku, k obsazení důležitých výšin, průsmyků, silničních uzlů, objektů, k překonání vodních i jiných překážek musí být jednotky a útvary speciálně připravovány. Současné požadavky a zvláštnosti vedení boje v horském a zalesněném terénu vyžadují i nový přístup k rozvíjení taktických zásad.

Dosavadní zkušenosti z taktických cvičení potvrzují, že bojová činnost v horském terénu se povede převážně na samostatných směrech, a to pluky, prapory, rotami a mnohdy i četami. V řadě případů samostatná iniciativní činnost velitelů malých jednotek značnou měrou rozhodovala o úspěchu boje v horském terénu. To vyžaduje, abychom v bojové přípravě věnovali větší pozornost zvyšování úrovně připravenosti příslušníků velitelského sboru. Je třeba učit je samostatnosti, rozhodnosti, iniciativě a náročnému velení. Od velitelů vyžadovat nešablonovitě vytváření bojové sestavy, tvůrčí využití podmínek i ostatních vlivů situace, dovedné manévrování, udržování těsné součinnosti motostřeleckých a tankových jednotek s jednotkami druhů vojsk i služeb. Zvýšenou pozornost musí velitelé zaměřit na vedení průzkumu na bocích, na zvyšování počtu pozorovatelů a jejich rozmístění do hloubky a do výšky. V přípravě motostřeleckých a tankových jednotek a jednotek druhů vojsk k plnění společných úkolů v horském terénu je vhodné procvičovat některé otázky společně s cílem získat hlubší zkušenosti z uskutečňování manévru, využívání zbraní a bojové techniky.

Některé nové požadavky klademe na jednotlivé druhy vojsk. V útoku i v obraně bude vhodné, aby část dělostřelectva působila v sestavě prvosledových praporů a někdy i rot. Při sjednocování úsilí letectva a dělostřelectva hlavní pozornost soustředíme na spolehlivé ničení nepřítele údery letectva v těch prostorech, kde je ztíženo nebo zcela vy-

loučeno použití dělostřelectva. Zvyšuje se význam všestranného zabezpečení bojové činnosti, především průzkumu, zajištění boků a odtařování směrů útoku. Zvyšují se nároky na přípravu specialistů jednotlivých druhů vojsk, zejména řidičů a spojařů, neboť vlivem horského terénu vznikají těžkosti v úsilí o udržení stálého spojení a zabezpečování pevného velení. V týlové oblasti věnujeme pozornost zejména zásobování vodou z místních zdrojů, samostatné přípravě stravy, otázkám hygieny a první pomoci.

Vzhledem ke zvláštnostem vedení boje v horách nabývají na významu **obcházecí odřady** organizované z motostřeleckých jednotek. Zkušenosti ze cvičení ukazují, že obcházecí odřady můžeme vytvářet na všech stupních od roty až po svazek, a to v období příprav útočného boje nebo podle vzniklé situace v jeho průběhu.

Před zahájením útoku vchází obcházecí odřad do boje skrytým pronikáním mezerami nepřátelské sestavy v noci nebo ve dne při snížené viditelnosti. V průběhu vedení bojové činnosti mohou obcházecí odřady obcházet obranu nepřítele a útočit do jeho boku nebo týlu. Obcházecí odřad může úkol plnit buď samostatně nebo v součinnosti s jinými obcházecími odřady, se vzdušnými výsadky i s vojsky útočícími čelně. Ve všech uvedených případech musí být mezi jednotkami, které plní společný úkol, organizována podrobná a důsledná součinnost. Pro rychlé a překvapivé dopravení obcházecích odřadů do prostorů, v nichž mají úkol plnit, se dobře osvědčuje využívání vrtulníků. Proto je správný požadavek, aby jednotky zařazené do obcházecích odřadů byly kdykoliv připraveny nastoupit do vrtulníků a uskutečnit taktický vzdušný výsadek.

Při zdokonalování svazků a útvarů k plnění úkolů v operačních manévrovacích skupinách, případových odřadech a k vedení bojové činnosti v noci, v horském a zalesněném terénu nesmíme zapomínat na ostatní druhy vedení bojové činnosti a podle konkrétní situace je připravovat.

Při zabezpečování celkového růstu bojeschopnosti vojsk sehrává důležitou úlohu **vyšoká organizovanost a kázeň**, přesné plnění denního řádu, efektivní využívání doby stanovené na výcvik a odpoledního zaměstnání k přípravě velitelů i jednotek. Úsilí za vysokou organizovanost výcviku a jeho všestranné zabezpečení je velmi aktuální a vyžaduje všestrannou podporu.

Je rovněž třeba plně brát v úvahu, že neustále vzrůstá úloha **učební a výcvikové základny**, na jejíž budování a modernizaci jsou vynakládány značné prostředky. Je však třeba dosáhnout toho, aby moderní výcviková zařízení, včetně trenažérů a simulačních prostředků, byla intenzivně, efektivně a účelně využívána tak, aby se stala nezbytnou potřebou a součástí metodiky výcviku.

Zkušenosti a poznatky ze zabezpečování růstu bojeschopnosti vojsk ukazují, že požadavky na výchovu a výcvik svazků a útvarů jsou stále náročnější a složitější. Naplnění těchto požadavků vyžaduje, abychom výcvik cílevědomě organizovali a účelně a efektivně uskutečňovali. Přitom hraje důležitou roli obětavá a poctivá práce velitelů, příslušníků štábů a politických pracovníků, při dalším prohloubení vedoucí úlohy strany a zvýšení vlivu stranických organizací na všechny stránky života vojsk. Využijeme-li zkušeností sovětských soudruhů, které jsou v praxi prověřené, vytvoříme-li podmínky pro splnění úkolů v konkrétních podmínkách každého útvaru a přistoupíme-li s plnou odpovědností k důslednému plnění úkolů stanovených rozkazem ministra národní obrany ČSSR pro přípravu vojsk ČSLA v novém výcvikovém roce, bude tento rok dalším krokem k upevnění bojeschopnosti vojsk.

Od mechanizace k automatizaci velení

Problém vzájemného vztahu člověka a vojenské techniky je aktuální zejména v souvislosti s nepřetržitým zaváděním nových druhů bojové techniky, ale i zabezpečovacích prostředků do ozbrojených sil, včetně oblastí velení.

Rozvoj vojenství v soudobých podmínkách vyžaduje rozpracování metodologických problémů vojenské teorie i praxe, zejména pak otázek **optimalizace** vzájemného vztahu člověka a vojenské techniky.

Struktura vztahu zahrnuje vojenské, technické, inženýrsko-psychologické, kybernetické, ekonomické, psychofyzilogické a jiné aspekty. Koordinovat úsilí těchto věd při zabezpečování optimálních podmínek plnění bojových úkolů souvisí s projekčně konstrukční, experimentální, ale také vědeckovýzkumnou a výchovně vzdělávací činností vojenských kádřů.

Volba racionálních způsobů tvorby a efektivních metod využití vojenskotechnických systémů je objektem ideového boje dvou sociálních systémů. Sociální prostředí podstatně ovlivňuje světový názor a metodologická hlediska tvůrců vojenské techniky a vojenských kádřů vůbec.

Mnohé koncepty současných buržoazních teoretiků staví člověka a vojenskou techniku metafyzicky do protikladu. Vznikají různé teorie, které význam jednoho činitele absolutizují a naopak druhého snižují nebo zcela ignorují. Buď přeceňují vojenskou techniku (teorie „tlačítkové války“, „minaturních armád“, „leteckých“ a jiných modelů válek), nebo lidského činitele (vojenskoteoretické názory maoismu).

Např. v minulosti jeden z významných buržoazních teoretiků J. Fuller formuloval význam vojenské techniky a vojáků k dosažení vítězství ve válce takto: „Strategie, velení, řízení, odvaha, kázeň, zásobování, organizace a všechny morální a fyzické aspekty války nejsou ničím ve srovnání s vytvořenou převahou ve zbraních; v nejlepším případě tvoří jedno procento.“ (Grudin, I. A.: Dialektika a soudobé vojenství, Naše vojsko, Praha 1974.)

V pozdější době stejné názory zastávali a zastávají mnozí současní buržoazní ideologové. Tak americký vojenský teoretik K. Knorr přímo prohlásil: „Jako nikdy dříve se válka stala věcí spíše strojů než lidí.“ Západoněmecký teoretik O. Kraff tvrdí, že „člověk s konečnou platností a navždy pozbyl svůj morální význam ve válce“. (Pupko, A. B.: Člověk a vojenská technika, Naše vojsko, Praha 1979.)

Skutečným cílem podobných tvrzení buržoazních propagandistů je zvýšit slepou víru v sílu vojenské techniky a snížit historickou úlohu lidových mas a člověka vůbec, zejména ve válce.

V současné době však i buržoazní teoretikové jsou nuceni postupně přiznat, že člověk hraje rozhodující úlohu v ozbrojeném zápase, včetně jeho vztahu k automatizační technice ve velení.

Důsledné marxisticko-leninské metodologické stanovisko řeší konkrétní otázky socialistické vojenské výstavby, včetně vztahů člověka a vojenské techniky, velitele a automatizačních prostředků velení. Umožňuje objasnit i vnitřní podstatu těchto

vztahů a definovat zákonitosti rozvoje a zdokonalování vazeb mezi nimi. Zkoumá člověka a technické prostředky ve vzájemné dialektické podmíněnosti, zároveň však

zdůrazňuje rozhodující úlohu člověka. Význam lidského činitele, politicky a morálně připraveného člověka, se výrazně projevilo ve Velké vlastenecké válce.

Možnosti člověka a technických prostředků velení

Systém řízení a velení má zřetelně cyklický charakter. Ve své podstatě je informačním systémem. Obsahuje stránku sběru výchozích informací o řízeném objektu a podmínek jeho činnosti, zpracování těchto informací řídicím článkem, vydání určitého rozhodnutí řízenému objektu a kontrolu jeho realizace.

Charakteristickým znakem technických zařízení používaných v systémech řízení a velení je, že jsou určeny k racionalizaci prací s informacemi.

Někteří autoři přesvědčivě objasňují možnosti techniky a zvyšují parametry, které předčí schopnosti člověka. Přitom však opomíjejí zásadní kvalitativní převahu člověka, jeho tvůrčích schopností v nepředvídaných situacích a zejména při nedostatku informací, což umožňuje člověku zaujmout klíčové postavení ve složitých řídicích systémech.

Při příjmu (zjištění a rozlišení) informací se uplatňuje výrazně aktivita lidského vnímání. Podle charakteru úkolu člověk vnímá stejný signál různě a vybírá si z něho to, co ho zajímá. Existenci potřebné informace v signálu odhalí téměř okamžitě. V daném případě nebere v úvahu nepodstatné znaky signálu. Podstata operace vyjmutí informací z určitého signálu spočívá ve vzájemném porovnávání příslušného signálu s porovnávacími znaky v myšlení člověka ve formě tzv. „subjektivní stupnice“.

Technická zařízení, která slouží člověku v této etapě práce s informacemi, nejsou zatím schopna analyzovat složitá strukturní znázobnění **tvůrčího, aktivního a cílevědomého odrazu a skutečnosti**. (I když můžeme předpokládat další prudký vývoj a zdokonalování takových vlastností těchto prostředků, jakými jsou propustnost, přesnost, rychlost zobrazení, vytrvalost a podobně).

Např. při výzkumu zařízení, která rozpoznávají obrazy, dospívají vědci k závěrům, že tato zařízení budou schopna zjišťovat a rozpoznávat jen určité objekty nebo skupiny objektů.

Specifika procesu přijetí informace člověkem je totiž určována **cílevědomým** charakterem jeho poznávací činnosti. Formuje se na úrovni **sociálního** odrážení a zabezpečuje **aktivní** vyhledávání těch informa-

cí, které jsou v daný okamžik potřebné. Výsledkem pak je získání ucelené představy o situaci, která umožňuje přechod k další etapě, ke zpracování informací.

Proces zpracování informací (příprava a přijetí rozhodnutí) zaujímá mimořádně důležité místo ve velení. Zejména se tam nejvíce projevuje a uplatňuje specifika lidského myšlení.

Podmínkou, jak vyřešit problém racionálního rozdělení funkcí mezi člověka a technické prostředky velení v této etapě, je přesně klasifikovat různé způsoby přijetí rozhodnutí a provést systemizaci rozhodovacího procesu velitele v závislosti na logické složitosti řešených úkolů.

V této souvislosti můžeme rozdělit rozhodovací procesy na deduktivní, abduktivní, induktivní a prognózní.

Cílem článku není podrobně rozebírat jednotlivé druhy rozhodování. Obecně však můžeme říci, že většina deduktivních rozhodnutí se vztahuje k plnění předem programovaných činností.

Skupina abduktivních rozhodnutí se od předcházejících odlišuje určitým stupněm neurčitosti. Řídicí pravidlo nevyčerpává všechny vazby mezi příčinou a důsledkem a proces přijetí rozhodnutí zahrnuje mj. také hypotézy rozhodovatele.

Induktivní rozhodování se vyskytuje v případech, kdy v důsledku mnoha událostí je třeba nejdříve vyhledat řídicí pravidlo. Taková rozhodnutí nejsou pouze jednoduchou reprodukcí dříve osvojených pravidel, ale vyžadují výrazně tvůrčí přístup.

Prognózní rozhodnutí mají rozhodující význam v případech pravděpodobných změn situace. Nutnost takových rozhodovacích procesů přímo vyplývá z charakteru bojové činnosti a z charakteru velení vojskům vůbec.

Schéma intelektuální úrovně rozhodovacího procesu jsme jen naznačili a značně zjednodušili. Avšak chceme-li posoudit a porovnat schopnosti člověka s možnostmi technických prostředků velení a optimálně mezi nimi rozdělit řídicí funkce, je vyčlenění těchto momentů v rozhodovacím procesu nezbytné.

Jaké funkce tedy můžeme při rozhodování přenášet na automatizační prostředky velení? Můžeme říci, že některá rozhod-

nutí deduktivního charakteru mohou být předána počítačům, protože lze zcela reálně sestavit jejich algoritmy. Toto tvrzení se však zpravidla týká jen elementární dedukce, méně už dedukce přízřivobivé.

Postupná modernizace technických prostředků velení umožňuje vojenským specialistům vytvářet také systémy schopné řešit některé úlohy abduktivního charakteru. Spolehlivost těchto zařízení je však dosud nízká.

Rozhodování induktivního charakteru je zatím doménou člověka. Neexistují dosud zařízení, která by v potřebné míře modelovala vjemovou a myšlenkovou činnost člověka.

Nejdůležitější úlohu ve velení mají prognózní rozhodnutí, zvláště při nedostatku informací o stavu řízených objektů, ve složitých situacích v průběhu bojové činnosti. Za takových podmínek má rozhodující význam myšlenková činnost velitele, jeho vysoké tvůrčí schopnosti.

Při zpracování informací tedy kvalitativní rozdíl mezi činnostmi člověka a fungováním automatizačních prostředků velení spočívá především v **tvůrčí podstatě lidského myšlení**.

Třetí etapu práce s informacemi v procesu velení tvoří předání přijatého rozhodnutí vykonavatelům. Tato etapa předpokládá široké využití technických zařízení ke kódování a přenosu informací, k výběru přenosových kanálů apod. Avšak zase jen člověk je schopen správně zvolit odpovídající formu rozkazu, dát mu nepřijatelnější názorně slovní podobu, aby co nejúčinněji působil na vykonavatele.

Shrneme-li předcházející úvahy, můžeme říci, že další možnosti předávání řídicích funkcí člověka technickým zařízením závisí na tom, jak se podaří postupně **modelovat tvůrčí schopnosti člověka**.

Velení vojskům má výrazně tvůrčí charakter. Probíhá v rychle se měnících, dynamických podmínkách, které jsou komplikovány cílevědomým, aktivním působením nepřítele, jehož činnost je obtížně předem

předvídat a sestavit k ní odpovídající algoritmus řešení.

Principiální možnost modelovat myšlenkové postupy zpravidla souvisí se základní otázkou: jak je popsat určitým matematickým jazykem? Dnes se to uskutečňuje jen v rámci matematické logiky, která sama není schopna modelovat myšlení člověka. To vyžaduje rozpracování nových prostředků, např. sémiotického jazyka apod., které by pomohly překonat rozdíly mezi člověkem a technickými prostředky, které by byly schopny popsat i tvůrčí aspekty procesů velení.

Jednou z konkrétních metod formalizace procesu tvůrčího myšlení je **heuristické modelování**. Rozpracovává modely řešení úkolů za složitých situací, pro které dosud nejsou zpracovány programy a nejsou známy ani způsoby, jak dosáhnout požadovaných výsledků. Možnosti heuristického modelování se neustále rozšiřují.

Nesporné však je, že všechny nejdůležitější myšlenkové a poznávací procesy zůstanou údělem člověka. Počítač nemůže plnit úlohu intelektuálního dvojníka člověka. Plní však povinnosti intelektuálního nástroje jeho tvůrčích sil. Zesiluje a vytváří možnosti k jejich rozvoji. Proto také při perspektivním vývoji automatizačních prostředků velení, zejména počítačů, je třeba vycházet nejen z jejich technických možností, ale zvláště z účelnosti jejich využití a ze společenských potřeb těchto strojů.

Tento sociální aspekt je zvláště důležitý ve vojenských systémech, kde určité funkce spjaté se zpracováním bojového rozhodnutí bude plnit člověk i v tom případě, budou-li existovat podmínky pro jejich modelování.

Porovnání schopností člověka a možností automatizačních prostředků velení v různých etapách práce s informacemi umožňuje učinit závěr: **člověk je v procesech velení principiálně nenahraditelný**. Převyšuje automaty při řešení složitých dynamických procesů v podmínkách rychle se měnící situace v sociálním prostředí.

Vývoj vztahu člověka a automatizačních prostředků velení

Pro první etapu vojskotechnické revoluce bylo typické zdokonalování bojové techniky.

Druhou etapu můžeme nazvat etapou automatizace, a to ve dvou směrech: automatizace řízení vojenské techniky a automatizace velení vojskům jako celku.

Dokonalejší bojová technika si vyžádala i dokonalejší zabezpečující prostředky.

Další zvýšení efektivity vojenství dnes závisí mj. na racionálním využití bojové techniky a na optimalizaci procesů velení, na jejich neustálém rozvoji a zdokonalování.

Z možných způsobů řešení rozporu mezi potenciálními možnostmi bojových komplexů a jejich reálným a efektivním využitím v boji se jeví jako nejracionalnější

vědecky zdůvodněný proces postupné automatizace velení. Tento proces probíhá přibližně dvě desetiletí. Můžeme jej rozdělit na tři hlavní etapy.

První etapa automatizace velení se vyznačovala jen nesmělými kroky při zavádění technických prostředků velení. Sahá do počátku šedesátých let. V podstatě byly zavedeny jen jednoduché výpočetní a organizační pomůcky a prostředky. Štáby si jejich používání postupně osvojovaly. Tento stav způsobily jak velmi skromné možnosti mechanizačních zařízení, tak i postoje některých vojenských teoretiků a praktiků, jimž se zdála odvážnou a nereálnou již samotná myšlenka, že by bylo možné předat technickým prostředkům byt jen některé funkce z oblasti, které představují souhrn politických, sociálních, ekonomických a jiných činitelů.

Později, počátkem sedmdesátých let, si vojenské potřeby vynutily přechod ke druhé etapě automatizace velení. Technickým základem tohoto období byly počítače, které měly z dnešních hledisek podstatné nedostatky — velké rozměry a velkou spotřebu energie, nízkou provozní spolehlivost, ale i složitější programování.

V téže době dochází k zásadnímu zlomu v teoretických předpokladech automatizace. Začíná se široce využívat kybernetika a její součást — vojenská kybernetika. Nicméně metodologické problémy automatizace velení ještě nebyly v plném rozsahu rozpracovány. Proto také zavádění počítačů doprovázely i povrchní úvahy. Někde se zavádění počítačů prostě stalo módou.

To vše vyvolalo zpětnou reakci v názorech na automatizaci. Pod heslem „počítače mohou vše!“ docházelo k pokusům vytlačit člověka ze systému velení. Člověku měla být vymezena jen úzce technická úloha. Představa, že počítače skutečně mohou zcela nahradit člověka v procesu velení, byla podporována i tím, že v této době se podařilo u některých druhů bojové techniky automatizovat řízení zbraňových systémů. Ne všichni a také ne okamžitě pochopili kvalitativní rozdíl mezi procesy řízení bojové techniky a procesy velení vojskům.

Druhá etapa automatizace velení přinesla, vedle pozoruhodných a žádaných výsledků, také celou řadu nepříznivých jevů. Bez ohledu na pořadí jejich závažnosti a úplnost jejich výčtu je můžeme charakterizovat takto:

- znehodnocování některých dovedností člověka a jeho postavení do role, ve které pouze vyplňuje formuláře a ovládá tlačítka,
- vytvoření bariéry mezi člověkem a technickými prostředky velení,

- omezení bezprostředního kontaktu velitele a štábu s vlastním procesem zpracování informací,

- rozšiřování propastí mezi těmi, kteří se „ve věci vyznají“ a ostatními, zejména uživateli,

- přeceňování vlastností technických prostředků velení, zvláště počítačů, ve srovnání jen s některými schopnostmi člověka,

- nedůvěra uživatelů k získaným výsledkům, vyvolávaná zpracováváním zbytečných agend, chybami v práci s daty, opožděným doručováním výsledků, složitou přípravou informační základny apod.,

- nevhodná volba uzavřených matematických modelů nebo jejich nesprávná aplikace,

- nedostatečné znalosti o možnostech, způsobech a formách využití technických prostředků velení, zejména počítačů na jedné straně, ale na druhé straně neznalost těch procesů velení, které podléhají automatizaci,

- chybně nebo zjednodušeně posuzovaná efektivnost využití automatizačních prostředků ve velení apod.

Takové a podobné jevy mohly v konečných důsledcích vést do projevů zklamání a malého zájmu ze strany velitelů a štábů až k pasivním postojům nebo dokonce k odporu proti zavádění technických prostředků velení do praxe. Uživatelé, ovlivňováni nesprávnými představami a postoji k procesům automatizace velení, v některých případech ztraceli zájem a vraceli se ke tradičním metodám práce s informacemi a hledali nejrůznější způsoby, jak se automatizaci velení vyhnout.

Tyto nepříznivé jevy nemohly být zásadní překážkou v dalším procesu automatizace velení. Ukázaly však nutnost důsledně posuzovat a všestranně hodnotit možnosti člověka i technických prostředků velení a účelně mezi nimi rozdělovat řídicí funkce.

Teoretické i praktické pokusy odstranit člověka ze systému velení ztroskotaly. Zavedení počítačů a dalších technických prostředků velení, nejen že neosvobodilo člověka od nutnosti myslet, ale naopak klade nové, mimořádně vysoké požadavky na jeho tvůrčí myšlení.

Tento stav vedl ke zkoumání problémů automatizace velení z nových pozic. Byly vytvořeny podmínky pro nástup do třetí, současné etapy automatizace velení vojskům. Její začátek datujeme do konce sedmdesátých let. Postupně se začínají za-

vádět a uplatňovat takové systémy velení, v nichž jako hlavní komponenty fungují veliteli a počítače. Rozhodující úsilí se zaměřuje k racionální změně rozdělení funkcí mezi člověka a technická zařízení.

Symbiont „člověk-počítač“ se stává kvalitativně novým prvkem a představuje vyšší úroveň při řízení složitých systémů sociálního charakteru. Obě složky si přitom ponechávají své typické vlastnosti. Člověk využívá počítač jako nástroj k posilování a rozvoji svých tvůrčích schopností.

Můžeme říci, že ve třetí etapě automatizace velení vznikají a rozlišují se články, v jejichž rámci člověk postupně předává část svých řídicích funkcí stroji. Tyto články se stávají jádrem automatizovaných systémů velení. V takových systémech, vzhledem ke složitosti podmínek, řídicí subjekt nedisponuje konečným soubojem programů, ale naopak, jeho řídicí funkce jsou těsně spjaty s tvůrčím myšlením. Tím se změnila i kritéria automatizace velení: místo maximální automatizace vystupuje do popředí otázka **optimální automatizace**.

Takové pojetí automatizace velení zahrnuje realizaci celého komplexu opatření, která se navzájem prolínají a úzce spolu souvisí. Pořadí jejich důležitosti se mění v závislosti na jejich postupné realizaci v praxi velení vojskům. Můžeme je rozdělit do těchto oblastí: filozoficko-sociální, vojenskoodborné, informační, lingvistické, matematické, algoritmické a programové, technické a organizačně metodické.

V oblasti **filozoficko-sociální** půjde o další prohlubování výchozích a určujících metodologických otázek při zkoumání úlohy člověka v automatizovaném systému velení. Půjde o hledání cesty postupné, optimální automatizace velení racionálním rozdělením řídicích funkcí mezi člověka a technické prostředky velení, a to jak v komplexu, tak i v dílčích otázkách.

Vojenskoodborná oblast zahrnuje opatření, která respektují rozhodující úlohu velitele a štábu v procesu automatizace. Především zahrnuje předvídání perspektivního vývoje struktury orgánů velení a metod velení vojskům na 10 až 15 i více let. Zkoumá postupné zdokonalování těch procesů, které mají bezprostřední vliv na činnost podřízených jednotek a útvarů. Zahrnuje výběr úloh informačního a výpočtového charakteru a způsobů jejich vhodného zpracování.

Opatření **informačního** charakteru vycházejí z předpokladu, že efektivnost velení závisí především na racionální organizaci informačních procesů. Zahrnují nepřetržitý

tý výzkum a postupné zdokonalování informačních toků ve štábech, procesů sběru, zpracování, ukládání, ochrany a výdeje informací a diferencovaný přístup k nim. Řeší klasifikaci, unifikaci, standardizaci, kompatibilitu a kódování obsahu i forem informací. Hledají jednotné informační základny a systémy jejich řízení. Řeší grafické zobrazení vojenských informací. Zabývají se tvorbou informačního jazyka.

Lingvistická oblast postihuje vypracování jednotné terminologie (základní a dílčí) a sjednocení operačně taktické symboliky. Zkoumá otázky spojené s konstrukcí jazyka komunikace, zejména jazyka pro styk velitele s počítačem. Zabývá se problematikou přípravy a zpracování textů ve velení.

Oblast **matematická, algoritmická a programová** soustřeďuje taková opatření, která souvisí s dalším rozvojem matematického modelování, zvláště stochastického a heuristického s vyústěním v otevřené modely s dialogem „velitel-počítač“ v reálném čase. Zabývá se dalším rozvojem obecného a speciálního programového zabezpečení, rozvojem nových metod programování včetně automatizace procesů vypracovávání a ladění programů.

Oblast **technických** opatření zahrnuje zejména rozvoj unifikovaných technických prostředků velení, zavádění počítačových sítí ve strukturních štábech s úzkou návazností mezi mírovým a polním systémem velení, vývoj a zavádění přenosných prostředků automatizace velení, účelné a diferencované zavádění technických prostředků až k důstojníkům štábů s umožněním dialogu řízeného člověkem. Zahrnuje opatření ke zdokonalování spojovacích systémů a prostředků a ke zvyšování odolnosti technických prostředků velení a celého systému velení.

Oblast **organizačně metodická** respektuje, jako nutnou podmínku, princip cílevědomé, intenzivní, úzké a nepřetržité spolupráce tvůrců a uživatelů automatizovaných systémů velení při neustálé vzájemné informovanosti, těsných kontaktech, koordinaci prací, součinnosti upřesňování metod a forem práce mezi štáby a vědeckovýzkumnými zařízeními. Respektuje současně i princip internacionální spolupráce. Zahrnuje včasné upřesňování struktury a technického vybavení orgánů velení s bezprostřední účastí a zapojením štábů do procesu automatizace, etapovitě zavádění a doplňování technických prostředků podle stupňů velení a funkčních podsystémů, vypracování a postupné zdokonalování kritérií efektivnosti využívání technických

prostředků velení, diferencovanou přípravu velitelů a štábů, ale současně i zabezpečení možného přechodu na neautomatizované velení.

Postupná realizace těchto opatření je velmi složitým a náročným procesem, ale i nezbytným předpokladem současné etapy automatizace velení.

Vývoj vzájemného vztahu člověka a automatizačních prostředků velení umožňuje učinit závěr: zavádění a využívání automatizačních prostředků velení je dlouhodobým, komplexním a vědecky zdůvodněným procesem postupné automatizace velení vojskům. Směřuje od používání jednoduchých prostředků až ke vzniku kvalitativně nových článků řízení složitých systémů, symbiontů „velitel—počítač“, které se stávají jádrem automatizovaných systémů velení.

Do popředí vystupuje otázka optimální

automatizace velení s účelným rozdělováním řídicích funkcí mezi člověka a technické prostředky. Takové pojetí zahrnuje celý komplex opatření z oblasti filozoficko-sociální, vojenskoodborné, informační, lingvistické, matematické, algoritmické a programové, technické i organizačně metodické, která je třeba systematicky a postupně realizovat v praxi velení vojskům.

Velitel v důsledku svého sociálního postavení zůstává také v této etapě automatizace velení vedoucím a rozhodujícím řídicím článkem.

Výsledky madridské schůzky a její vojenskopolitické aspekty

„... Madridská schůzka byla úspěšně završena přijetím obsažného a vyváženého Výsledného dokumentu, který zakotvuje pokračování politiky míru, uvolňování, dialogu Východ-Západ a rozvíjení všestranné spolupráce na zásadách mírového soužití. Nejvýraznějším závěrem schůzky je svolání konference o opatřeních k posílení důvěry a bezpečnosti a o odzbrojení v Evropě, která by měla zajistit rozšíření uvolňování z oblasti politické i do vojenské oblasti.“

(Předsednictvo ÚV KSČ a vláda ČSSR k výsledkům madridské schůzky. Rudé právo, 24. září 1983.)

Politická deklarace členských států Varšavské smlouvy pražského zasedání politického poradního výboru z ledna roku 1983 a společné prohlášení sedmi socialistických zemí z června roku 1983 konkretizují dlouhodobou mírovou zahraničněpolitickou linii socialistického společenství. Rozhodující místo v této linii zaujímá program odvrácení jaderné války, který spočívá na:

- politickoprávních zásadách, které zabezpečují řešení mezinárodněpolitických otázek jednáními,
- přijetí zásad zastavení závodů ve zbrojení a přechod k odzbrojení,
- dosažení likvidace ohnisek napětí a nepřipuštění vzniku nových ohnisek,
- respektování zásady rovnosti a stejné bezpečnosti, která předpokládá respektování národní nezávislosti, svrchovanosti, nedotknutelnosti hranic, nepoužití síly nebo hrozby silou a aby vojenská politika států, zejména hlavních velmocí, vycházela

vylučně z obranných cílů a brala v úvahu oprávněné zájmy bezpečnosti všech států,

— uchování vojenskostrategické rovnováhy, která by měla být udržována na snižující se vojenskotechnické úrovni.

Tento program dává lidstvu naději a pozitivně odpovídá na hlavní otázku současnosti: konfrontace nebo hledání východiska ze slepé uličky. Socialistické státy byly vždy a jsou pro hledání pozitivního východiska, tj. uchránění lidstva od požáru jaderné války. J. V. Andropov v prohlášení z 28. září roku 1983 zdůrazil: „Vycházíme z toho, že lidstvo není odsouzeno k záhubě. S horečným zbrojením je nutno a možno skoncovat. Lidstvo si zaslouhuje lepší úděl než žít ve světě zmítaném konflikty a pod břemenem smrtelných zbraní.“ (Prohlášení nejvyššího sovětského představitele J. V. Andropova. Rudé právo, 28. září 1983.)

Zájmy evropského a světového míru určovaly pozici členských států Varšavské

smlouvy na madridské schůzce států konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. Byla to v pořadí již druhá následná schůzka signatářů Závěrečného aktu. První následná schůzka konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě proběhla v Bělehradě od 4. října do 22. prosince roku 1977 a od 17. ledna do 9. března roku 1978. Druhá následná schůzka probíhala s přestávkami od 11. listopadu 1980 až do 9. září 1983. Jako jediná evropská země se madridské schůzky nezúčastnila Albánie.

Původně se předpokládalo, že madridská schůzka bude trvat několik měsíců. Avšak vinou postojů západních států, zvláště USA, se nakonec schůzka protáhla na tři roky a stala se jedním z nejdelších mezinárodních setkání států v dějinách mezinárodních vztahů. Proč? Madridská schůzka objektivně tvořila důležitou součást zápasu sil socialismu a míru a sil imperialismu o uchování uvolňování napětí a jeho doplnění vojenským uvolněním, tj. zápasu o mír a společenský pokrok. Během uvolňování napětí, které dominovalo v mezinárodních vztazích v sedmdesátých letech, se začal rozvíjet bezprecedentní proces formování systému mezinárodních dohod a smluv, které v určitém rozsahu omezovaly závody ve zbrojení. Dále se vytvářel mechanismus jednání o odzbrojení na dvoustranném a mnohostranném základě. Konečně se začal formulovat určitý kodex odzbrojení. Tyto nové procesy v mezinárodním životě nebyly po vůli představitelům vojenskoprůmyslového komplexu a militaristických kruhů. Reakční kruhy imperialismu vycházely z toho, že tyto procesy bylo možné přerušit a zastavit především změnou orientace zahraniční a vojenské politiky USA. K této změně skutečně došlo na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let, zvláště po nástupu R. Reagana do funkce prezidenta USA v roce 1981.

Dominantní úloha v americké zahraniční a vojenské politice připadla v první polovině osmdesátých let orientaci na dosažení vojenské převahy USA nad SSSR a NATO nad Varšavskou smlouvou, stupňování politiky konfrontace se světem socialismu a tím omezování dialogu Východ—Západ, stupňování závodů ve zbrojení, vytváření sil prvního úderu, další konkretizaci vojenskostrategické koncepce jaderné války (omezené i globální). Tato orientace vyhotvila mezinárodní situaci. Současně prohloubila na nové úrovni dlouhodobý rozpor americké politiky mezi vyhlašovanou linií a možností její realizace. Americká zahraniční a vojenská politika přesto způsobila růst válečného nebezpečí. J. V. Andropov o této politice napsal: „... je to

militaristická politika, která vážně ohrožuje mír. Její podstata tkví v tom, že nepřehlíží k zájmům jiných států a národů a snaží se zajistit Spojeným státům dominantní postavení ve světě.“ [Prohlášení nejvyššího sovětského představitele J. Andropova. Rudé právo, 29. září 1983.]

Specifický význam madridské schůzky, která probíhala ve složité mezinárodní situaci, vyplýval z toho, že prakticky zůstala jediným mezinárodním fórem s účastí států Varšavské smlouvy i NATO, kde přes značné komplikace bylo zcela reálné dosáhnout politické dohody mezi státy s rozdílným společenským zřízením a tím dát impuls k ozdravení politického dialogu mezi Východem a Západem. Z mnoha rozdílných důvodů nemohlo takovou úlohu sehrát např. vídeňské jednání o snížení ozbrojených sil a výzbroje ve střední Evropě. Nebylo možné ani předpokládat dosažení zásadních dohod ve výboru pro odzbrojení OSN. Členské státy Varšavské smlouvy vycházely ve svém postupu na madridské schůzce z vědeckého rozboru mezinárodní a vojenskostrategické situace v Evropě a ve světě, z existující vojenskostrategické rovnováhy, z nebyvalého růstu aktivity protiválečných hnutí v kapitalistických zemích, z rozdílnosti některých zájmů mezi USA a západoevropskými státy NATO, jakož i z určitých odlišných postojů států NATO, neutrálních a nezúčastněných států (k těmto státům patřily: Finsko, Švýcarsko, Rakousko, Lichtenštejnsko, Malta, Kypr, Jugoslávie a jistým způsobem i Vatikán a San Marino) i z dalších realit mezinárodního života.

Významným faktorem byla stupňující se mírová aktivita členských států Varšavské smlouvy, jakož i vzrůstající světové mírové hnutí. Hnutí proti válce se v mnoha zemích stalo mohutnou společenskou silou, která výrazně ovlivňuje politické dění. Svým způsobem to dokumentovalo i světové shromáždění Za mír a život, proti jaderné válce, které se konalo v Praze ve dnech 21.—26. června roku 1983. To vše ve svých důsledcích zužovalo manévrovací prostor USA a dalších států na madridské schůzce.

Členské státy Varšavské smlouvy si dobře uvědomovaly fakt, že madridská schůzka pracující na základě všeobecného souhlasu konsensu (na jeho základě byl přijat Závěrečný akt), může dosáhnout pozitivního výsledku jedině na základě vyváženého kompromisu a že svou úlohu hraje i faktor času. To určovalo i jejich diplomatický postup v Madridu. Dne 6. května roku 1983 SSSR podnikl krok zásadního významu. V zájmu urychleného úspěšného zakonče-

ní madridské schůzky se rozhodl přijmout beze změn návrh Výsledného dokumentu ve znění předloženém 15. března roku 1983 neutrálními a nezúčastněnými zeměmi, ačkoli plně neodpovídal jeho představám, a vyzval k tomu i ostatní účastníky schůzky. Země socialistického společenství plně podpořily toto stanovisko Sovětského svazu. Prohlásily, že neuspějí ti, kdo kalkulují s jakýmsi jejich dalšími „ústupky“. Hranice pružnosti a možnosti kompromisu určují zájmy obrany socialistických zemí.

Realistické stanovisko Sovětského svazu a ostatních států Varšavské smlouvy se hrálo rozhodující úlohu v zachráně celoevropského procesu zahájeného v Helsinkách v roce 1975. Toto stanovisko bylo konečným přijatelné pro všechny účastníky schůzky a vyvedlo ji z téměř beznadějných situací. Pružné stanovisko socialistických států posílilo pozici těch západoevropských států, které se snažily uhájit zájem na celoevropském procesu uvolňování proti linii konfrontace vlády USA. V neposlední řadě jejich stanovisko podstatně ztížilo, ne-li znemožnilo pokusy zmařit madridskou schůzku každému, kdo nechtěl či si nemohl dovolit vypadat zcela zjevně v očích světové veřejnosti jako podněcovatel jaderné konfrontace. Stanovisko Sovětského svazu, plně podpořené socialistickými státy, demonstrovalo mistrovství socialistické diplomacie, která svými specifickými prostředky přispívá k boji za mír a společenský pokrok. Síla a efektivnost socialistické diplomacie na madridské schůzce spočívala především v tom, že její návrhy byly konstruktivní a přijatelné pro všechny strany, že cílevědomě odhalovala agresivní záměry a plány USA a dalších imperialistických států a že v souladu s vývojem mezinárodní situace vhodně manévrovala. A. A. Gromyko právem na madridské schůzce prohlásil: „Hlavní je to, že se jejím účastníkům podařilo překonat rozpory a dosáhnout dohody. Zvítězil názor, že pokusy uhnout z cesty, která byla zahájena v Helsinkách, vedou do slepé uličky konfrontace. Z výsledku madridské schůzky vyplývá, že je třeba se stanovené cesty pevně držet i nadále.“ (Z projevu Andreje Gromyky. Rudé právo, 29. září 1983.)

Co přinesla madridská schůzka pro národy Evropy? Je nutné především zdůraznit, že socialistickým státům při hodnocení těch či oněch mezinárodních událostí byly a jsou cizí iluze. Naopak, vždy vycházely a vycházejí z existující objektivní reality. Samotný fakt úspěšného skončení madridské schůzky má značný mezinárodní význam. Na základě všeobecného sou-

hlasu, konsensu, byl přijat vyvážený Výsledný dokument, který dále rozvíjí Závěrečný akt. Bylo rozhodnuto svolat konferenci o opatřeních k posílení důvěry a bezpečnosti a odzbrojení v Evropě (17. ledna roku 1984 do Stockholmu). Konečnou madridskou schůzku dala důležitý impuls k obnově dialogu mezi Východem a Západem. Komuniké ze zasedání výboru ministrů zahraničních věcí Varšavské smlouvy z října roku 1983 uvádí, že výsledky madridské schůzky „... svědčí o životnosti celoevropského procesu zahájeného v Helsinkách a zajišťuje jeho kontinuitu na pevné základně helsinského Závěrečného aktu. Členské státy Varšavské smlouvy, které k úspěchu madridské schůzky přispěly, jsou přesvědčenými stoupenci pokračování a rozvíjení tohoto procesu.“ (Komuniké ze zasedání výboru ministrů zahraničních věcí Varšavské smlouvy. Rudé právo, 15. října 1983.) Ukončení madridské schůzky a přijetí Výsledného dokumentu se ve svých důsledcích nekryje s orientací americké zahraniční politiky, ve které dominuje koncepce a snaha ukončit dialog Západ—Východ. Pravda je i to, že ukončení madridské schůzky a přijetí Výsledného dokumentu se shoduje s orientací zahraniční politiky socialistických zemí.

Úspěšné zakončení madridské schůzky neznamená, že se jí podařilo vyřešit existující mezinárodní problémy v Evropě a že automaticky otevřela cestu k rozvíjení procesu uvolňování napětí. Její výsledky mají své objektivní meze. Ty jsou dány několika skutečnostmi: kompromisním charakterem Výsledného dokumentu, rozdílným přístupem socialistických a kapitalistických států k jednotlivým částem Výsledného dokumentu a současným agresivním zaměřením zahraniční a vojenské politiky USA a států NATO.

Výsledný dokument přes svůj kompromisní charakter má značný význam. Představuje reálnou politickou platformu, přijatelnou pro všechny účastníky k pokračování celoevropského procesu. Výsledný dokument, díky socialistickým zemím, plně vychází ze Závěrečného aktu [oba dokumenty mají stejnou strukturu]. Výsledný dokument akcentuje evropskou bezpečnost a spolupráci, uvolňování mezinárodního napětí, nutnost dialogu Východ—Západ, vojenskopolitické a vojenské otázky evropské bezpečnosti a další otázky, které souvisejí s mírem v Evropě.

Výsledný dokument zaujímá postoj k těmto problémům:

- bezpečnosti v Evropě,
- principům, kterými se řídí vztahy mezi účastnickými státy,

— opatřením k posílení důvěry a bezpečnosti a odzbrojení v Evropě, spolupráci v oblasti hospodářství, vědy a techniky a životního prostředí,

— bezpečnosti a spolupráci ve Středomoří,

— spolupráci v humanitárních a jiných oblastech,

— dalším krokům po konferenci.

Také historická zkušenost evropské mezinárodní politiky, od helsinské konference v roce 1975, potvrzuje aktuálnost a význam myšlenky bezpečnosti a spolupráce v Evropě. Nebude-li odvráceno další stupňování hrožícího jaderného zbrojení v Evropě, nevyhnutelně se zhorší situace na evropském kontinentě a na celém světě vzroste hrozba jaderné války s katastrofálními důsledky pro národy. Proto pražská politická deklarace členských států Varšavské smlouvy z ledna roku 1983 zdůraznila: „Nejdůležitější součástí úkolu odstranit vojenské nebezpečí a upevnit světový mír je upevnění bezpečnosti v Evropě. Je to dáno především tím, že na evropském kontinentě je soustředěno obrovské množství zbraní jak jaderných, tak i konvenčních a bezprostředně se vzájemně dotýkají ozbrojené síly dvou vojenských svazků.“ [Politická deklarace členských států Varšavské smlouvy. Rudé právo, 7. ledna 1983.]

V kontextu těchto souvislostí má dalekosáhlý význam především ta část Výsledného dokumentu, která se zabývá problematikou bezpečnosti v Evropě. V dokumentu se říká: „Účastnické státy vyjadřují své odhodlání

— vyvíjet nové úsilí, aby učinily uvolňování účinným, jakož i nepřetržitým, stále životaschopnějším, všestranným a univerzálním co do rozsahu procesu, jak se k tomu zavázaly v Závěrečném aktu,

— hledat řešení účinnějších existujících problémů mírovými prostředky,

— důsledně plnit všechna ustanovení Závěrečného aktu a zejména striktně a jednoznačně respektovat a v praxi uplatňovat všech deset zásad obsažených v Deklaraci principů, jimiž se řídí vztahy mezi účastnickými státy, bez ohledu na jejich politický, hospodářský nebo společenský systém, jakož i jejich velikost, zeměpisnou polohu a stupeň hospodářského rozvoje včetně jejich odhodlání řídit své vztahy, těchto principů,

— rozvíjet vztahy vzájemné spolupráce, přátelství a důvěry a přitom se zdržet jakýchkoli kroků, které by byly v rozporu se Závěrečným aktem a mohly by tudíž těmto vztahům škodit,

— podporovat skutečné úsilí o plnění Závěrečného aktu,

— vyvíjet skutečné úsilí směřující k omezení stále rostoucího množství výzbroje, jakož i k posílení důvěry a bezpečnosti a na pomoc odzbrojení.“ [Výsledný dokument madridské schůzky. Rudé právo, 24. září 1983.]

Tyto zásady mají styčné body s koncepcí evropské bezpečnosti a spolupráce, které vypracovaly a dlouhodobě sledují socialistické státy. Týká se to zejména těchto myšlenek: uvolňování napětí, řešení mezinárodních sporů jednáním, zřeknutí se hrozby silou a jejího použití, zastavení závodů ve zbrojení a odzbrojení.

Výsledný dokument obsahuje komplex opatření, která budou účastnické státy konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě v příštích letech realizovat. Prioritní význam připadá rozhodnutí svolat konferenci o opatřeních k posílení důvěry a odzbrojení v Evropě na 17. ledna roku 1984 do Stockholmu.

Konference by měla schválit soubor opatření k upevnění důvěry a bezpečnosti, která budou zahrnovat celou Evropu, přiléhající moře a oceány a vzdušný prostor, jakož i nutná opatření, která by umožnila snížit nebezpečí vojenské konfrontace. Tím by se měla dále rozvinout ta část Závěrečného aktu, která pojednává o bezpečnosti a odzbrojení, o předběžném oznamování velkých vojenských cvičení a velkých přesunů vojsk, o výměně pozorovatelů na vojenských cvičeních.

Socialistické státy přijdou na stockholmskou konferenci s konstruktivními návrhy. Je všeobecně známo, že významnou součástí zahraničněpolitické linie členských států Varšavské smlouvy tvoří dlouhodobé úsilí o vojenské uvolnění a snížení nebezpečí vojenské konfrontace v Evropě. K řešení tohoto závažného vojenskopolitického a vojenského problému předložily socialistické státy celou sérii konkrétních návrhů, a to aby:

— všechny jaderné mocnosti, které tak dosud neučinily, se zavázaly nepoužít jako první jaderných zbraní,

— všechny jaderné mocnosti, především SSSR a USA, jednostranně zmrazily své jaderné zbraně kvantitativně i kvalitativně,

— byla uzavřena smlouva o úplném a všeobecném zákazu zkoušek jaderných zbraní,

— byla uzavřena dohoda o zákazu militarizace kosmického prostoru, jakož i použití síly v kosmickém prostoru a vesmíru vůči Zemi,

— Evropa byla zbavena chemických zbraní, což by byl první krok k jejímu úplnému zákazu a likvidaci v celosvětovém měřítku,

— byly nalezeny způsoby řešení otázky,

jak snížit stav ozbrojených sil a výbroje ve střední Evropě,

— nebyly zvyšovány počty jaderných zbraní v Evropě, v praxi byla respektována nezvratná skutečnost, že mír nemůže být upevněn horečným zbrojením, a proto přijmout závazek nezvyšovat vojenské výdaje,

— byla uzavřena smlouva o vzájemném nepoužití vojenské síly a zachování mírových vztahů,

To vše tvoří výchozí pozici členských států Varšavské smlouvy pro jednání na stockholmské konferenci.

Madridská schůzka ukázala, že to, co bylo předmětem jejího jednání, nebylo odděleno (izolováno) od probíhajícího zápasu mezi socialismem a imperialismem, od stupňujícího se ideologického boje ve světě, od dalších mezinárodních událostí v Evropě a ve světě, od klíčové otázky dneška — války a míru, od vojenskostrategické rovnováhy, od vojenských doktrin socialistických a kapitalistických států a od globálních světových problémů. Madridská schůzka rovněž potvrdila, že mír a evropskou bezpečnost neohrožuje existence dvou protikladných společenských systémů, ani jejich vzájemný zápas a soutěžení. Mír ohrožuje agresivní politika imperialismu, snaha USA a jejich spojenců zničit socialismus jako společenský systém. Mír ohrožuje to, že vládnoucí kruhy USA se nechtějí smířit s tím, že doba vojenské převahy USA patří nenávratně minulosti. Mír ohrožuje růst dobrodružnosti politiky amerických vládnoucích kruhů.

Agresivní podstata imperialismu se nyní projevuje zejména v těchto skutečnostech:

— růstem vlivu vojenskoprůmyslového komplexu a militarismu na zahraniční a vojenskou politiku hlavních imperialistických mocností,

— zvyšováním expanzionismu a hegemonismu USA a jejich úsilím o světovou hegemonii,

— intenzivní výstavbou a přípravou ozbrojených sil k plnění úkolů zahraniční politiky,

— rozpracováním vojenskostrategické koncepce prvního úderu, globální a omezené jaderné války.

Vojenskostrategickou koncepcí USA mimo jiné určují změny, které v důsledku revoluce ve vojenství nastaly v ozbrojeném zápase, myšlenky (přesvědčení), že USA zvítězí v jaderné válce, přípravy ozbrojených sil k řešení mezinárodních problémů.

Zajištění evropského a světového míru spočívá především na udržení přibližné vojenskostrategické rovnováhy mezi Varšavskou smlouvou a NATO, která se vy-

tvořila v Evropě i v globálním měřítku. Vývoj mezinárodních vztahů v posledních desetiletích ukazuje, že vojenskostrategická rovnováha tvoří nezbytný předpoklad

— stability mezinárodních vztahů a upevnění míru,

— respektování zásady rovnosti a stejné bezpečnosti,

— neporušování vyváženého poměru sil ve všech typech zbraní,

— omezení agresivních akcí imperialismu,

— uhájení výsledků dosažených v socialistické a komunistické výstavbě,

J. V. Andropov prohlásil: „K mírovému soužití objektivně přispívá vojenskostrategická rovnováha mezi socialismem a imperialismem. Dosažení této rovnováhy je jedním z nejdůležitějších výsledků posledních desetiletí. Vyžádalo si od našeho lidu a národů dalších zemí socialistického společenství nemálo úsilí a prostředků, a proto nedovolíme, aby bylo zmařeno. Budeme dělat i nadále vše nezbytné pro zajištění bezpečnosti své země, našich přátel a spojenců, budeme zvyšovat bojovou sílu sovětských ozbrojených sil — mocného faktoru zadržování agresivních snah imperialismu a agrese.“ (Projev generálního tajemníka ÚV KSSS J. V. Andropova. Rudé právo, 16. června 1983.)

Členské státy Varšavské smlouvy se na poli obrany řídí zásadou rovné a stejné bezpečnosti. Pouze na základě respektování této zásady je možné rozvíjet vztahy a řešit rozpory mezi státy s rozdílným společenským zřízením. Každý jiný přístup nutně vede k destabilizaci vztahů mezi státy a mezinárodních vztahů jako systému. Zásada rovnosti a stejné bezpečnosti předpokládá respektování národní nezávislosti, svrchovanosti, nedotknutelnosti hranic, nepoužití síly nebo hrozby silou a aby vojenská politika států, zejména hlavních velmocí, vycházela výlučně z obranných cílů a brala v úvahu oprávněné zájmy bezpečnosti všech států.

Členské státy Varšavské smlouvy na madridské schůzce potvrdily, že ve své politice důsledně oddělují ideologické otázky od problematiky mezinárodních vztahů, že vztahy s kapitalistickými státy budují na základě mírového soužití a že jsou pro rozsáhlou spolupráci se všemi státy. Nikomu však nedovolí zneužívat Závěrečný akt k útokům a osočování socialistických zemí, k vměšování se do jejich vnitřních záležitostí, k zneužívání lidských práv (v buržoazní interpretaci), ke zpochybňování morálních, sociálních a občanských hodnot socialismu. Pražská politická deklarace v této souvislosti zdůraznila: Re-

akční a imperialistické kruhy, které využívají ke spekulacím otázky lidských práv, se tak snaží zamaskovat své opovržení základními právy pracujících a životními zájmy národů." (Politická deklarace členských států Varšavské smlouvy. Rudé právo, 7. ledna 1983.)

Výsledný dokument madridské schůzky obsahuje též ustanovení o sérii schůzek expertů, které se uskuteční před příští, tj. třetí, následnou schůzkou konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, která se sejde 4. listopadu roku 1986 ve Vídni. To je pozitivní.

Blízká budoucnost, zejména to, zda bude realizováno tzv. dvojí usnesení Rady NATO, na jehož základě má být umístěno 572 nových amerických raket středního doletu v západoevropských zemích, ukáže, zda madridská schůzka pomůže překonat nynější nebezpečnou etapu ve vývoji mezinárodních záležitostí a stane se rozhraním v boji za ozdravení uvolňování napětí v Evropě. Komuniké ze zasedání výboru ministrů zahraničních věcí Varšavské smlouvy z října 1983 zdůraznilo: „Členské státy Varšavské smlouvy, které k úspěchu mad-

ridské schůzky přispěly, jsou přesvědčenými stoupenci pokračování a rozvíjení tohoto procesu." (Komuniké ze zasedání výboru ministrů zahraničních věcí Varšavské smlouvy. Rudé právo, 15. října 1983.)

Členské státy Varšavské smlouvy si dobře uvědomují vážnost nynější situace. V současné době se skutečně rozhoduje o tom, jakým směrem se bude ubírat vývoj evropské i celkové mezinárodní situace: zda půjde ke zmírnění válečné hrozby, či ke stupňování horečného zbrojení a zvyšování nebezpečí války. Členské státy Varšavské smlouvy učiní vše, co je v jejich silách, aby národy Evropy a světa nepoznaly jadernou válku. S tímto vědomím podepsaly Výsledný dokument madridské schůzky.

V listopadu roku 1983 začaly USA v některých západoevropských státech rozmisťovat své rakety středního doletu. Tím se mezinárodní situace v Evropě dále komplikuje. Hrozí reálné nebezpečí zahájení nového kola ve zbrojení, které ve svých důsledcích rozšiřuje materiální základnu jaderné války.

Integrace — jeden z předpokladů rozvoje vojenské vědy

Revoluce v oblasti vědy a techniky je jedním z určujících znaků současné epochy. Zasahuje všechny oblasti života společnosti, přetváří činnost a myšlení lidí, radikálně mění způsob jejich života. Charakteristickým rysem tohoto revolučního procesu je i podstatná změna ve vztahu vědy k výrobě. Věda se stává reálnou výrobní silou a současně výroba stimulatorem pro další rozvoj samotné vědy. Jejich vzájemná návaznost a úzká integrace se stávají základním předpokladem všestranného rozvoje: vědeckotechnické revoluce. Proto byla potřeba prohloubit spojení vědy s výrobou zdůrazněna na XVI. sjezdu KSČ: „Jde o to,“ konstatuje se v materiálech sjezdu, „aby vědecké pracovníci výzkumné úkoly řešili komplexněji a podstatně zvýšili svoji přímou účast při praktickém využití výsledků vědy ve výrobě.“ I ve zprávě z 8. zasedání ÚV KSČ „K urychlenému uplatňování výsledků vědy a techniky v praxi“ je integrace vědy a výroby mnohokrát zdůrazněna, avšak nejen jako integrace vědy a výroby, ale také jako integrace požadavků. Např.: „... vysoké zhodnocování všech surovinových a materiálových zdrojů ... při postupné realizaci strukturálních změn v metalurgii...“, nebo „... zvyšování soběstačnosti ve výrobě potravin ... na základě péče o půdní fond...“ atd.

Obdobně i v oblasti vojenské vědy stále více dochází k potřebě řešit otázky, které vyžadují komplexní přístup, integrující systémový pohled. Jak by bylo možné řešit otázky rozvoje operačního umění a taktiky bez přihlídnutí k rozvoji zbraňových systémů, nebo rozvoj teorie a metod vedení bez zřetele na automatizaci v systémech vedení apod.

Integrační tendence, požadavky na komplexní přístup při zkoumání jevů a skutečností nutně vyžadují rozvíjet interdisciplinární přístup, rozsáhlé syntézy, které nejen spojují vymezené úseky zkoumání, ale někdy i celé vědní oblasti. Zkoumání klíčových otázek vojenství pak vyžaduje vzájemné propojení společenských, vojenských, přírodních a technických věd.

Správná interpretace problému spojení vědy s praxí obecně a vojenské vědy s vojenskou praxí zvlášť, má v současné době velký význam. Nikdo nepochybuje, že věda a výzkum samy o sobě nemají smysl, že jejich hlavním posláním je sloužit člověku, společnosti, armádě. A nikdo nepochybuje ani o prioritě řešení těchto problémů, které souvisí s klíčovými úkoly budování naší armády. Problém je v tom, že většinou jde o složité a náročné úkoly, jejichž řešení vyžaduje vysokou teoretickou úroveň zainteresovaných vědních disciplín, nevyhnutelný předstih teorie před praxí, skutečně tvořivé přístupy.

Ukážme si na příkladu postupné výstavby automatizovaného systému velení ČSLA v polních podmínkách, jak se toto spojení vědy s praxí postupně prohlubuje, jak nabývá na významu interdisciplinární přístup.

Automatizaci systému velení v polních podmínkách v sedmdesátých letech můžeme dnes, s odstupem času, charakterizovat jako postupné zavádění jednotlivých výpočetních prostředků do struktur míst velení, aniž by byla zásadním způsobem ovlivněna metodika práce štábů operačních a taktických stupňů. Bylo to období, je třeba říci že nutné, kdy byly převáděny na počítač některé informační procedury a výpočty algoritmicky známé, které nevy-

žadovaly velmi těsnou spolupráci řešitelů s uživateli — důstojníky štábů.

Zavedením počítačů typu ADT 4300 v mobilní verzi pod názvem MOMI obdržely operační štáby výpočetní techniku, která ve spojitosti s aplikačním programovým vybavením vytvořila na počátku osmdesátých let příznivé předpoklady pro intenzivní využívání počítačů v informačních a rozhodovacích procesech velitelů a štábů. Jejich začlenění do struktury velitelských stanovišť svazů spojilo těsněji výpočetní techniku s bezprostředním uživatelem. Byla potvrzena účelnost integrace operačně taktických úkolů do celých komplexů s bankou dat. Bylo nutné řešit interakci jednotlivých operačně taktických úkolů a banky dat, návaznost práce výpočetního systému na metodiku práce štábů. Řešitelé se již nezabývali pouze algoritmicí a funkčně strukturální výstavbou výpočetního systému, ale museli hlouběji analyzovat metodiku práce vševojskového štábu svazu v celém cyklu velení a hledat návaznosti informačních procesů probíhajících ve štábu a současně ve výpočetním systému.

Zavádění nových převozných počítačů MOMI-2 v letech 1983–1984 do polního systému velení ČSLA na bázi počítačů ADT 4500 vytváří možnosti pro podstatné zvýšení kvality v procesu automatizace vševojskového systému velení. Bude možné vybudovat rozsáhlý výpočetní systém (počítačovou síť) a distribuovat „inteligenci“ po ploše. Zvýší se jeho funkčnost a odolnost. Dojde k bezprostřednímu styku dů-

stojníků štábů s výpočetním systémem, avšak na jiné, kvalitativně vyšší úrovni. Tedy ne již z ovládacího pultu počítače, ale prostřednictvím terminálu. Přímé propojení technických prostředků s důstojníky štábu zapříčiní hlubší změny v metodice jejich práce. Je nutné ji zkoumat, teoreticky rozpracovávat, experimentálně získané poznatky ověřovat a celý systém „člověk-výpočetní technika“ optimalizovat. Při tvorbě a dotváření automatizovaného vševojskového systému velení bude nutné využít soudobých poznatků z celé řady vědních disciplín, např. z teorie velení, teoretické a technické kybernetiky, inženýrské psychologie a dalších. Optimalizace systému bude probíhat ve velmi těsné spolupráci řešitelů — vědeckých pracovníků s uživateli — veliteli a důstojníky štábů.

Budoucnost automatizovaných systémů velení není jen ve vysoce výkonných prostředcích výpočetní, přenosové, zobrazovací a další automatizační techniky, ale v hierarchicky uspořádaných a zcela automatizovaně pracujících počítačových sítích. Automatizace bude dovedena až k automatickému vytváření bázi dat jako výsledku komunikace člověka se systémem, což se neobejde bez pravidel lingvistické analýzy textů a pravidel inference (odvození určitých výroků z jiných výroků). Báze dat budou vytvářeny jako specifické sémantické sítě. Řízení automatizovaných systémů velení bude vyžadovat od vojenské vědy, aby plně využila nejnovějších poznatků z celé řady vědních oborů, včetně lingvistiky.

Současná epocha staví před lidstvo řadu problémů globálního charakteru. Prudký rozvoj vědeckotechnické revoluce ve vojenství nás nutí řešit nové, dosud nerozpracované problémy. Jejich charakter je většinou interdisciplinární a vyžaduje hluboký komplexní výzkum a jednotu zainteresovaných vědních oborů. Tato jednotu, tato integrace nejnovějších poznatků, je nezbytným předpokladem dalšího rozvoje vojenské vědy.

K ODOLNOSTI OBRANY VŠEVOJSKOVÝCH SVAZKŮ

Neustálé zvyšování palebné a úderné síly pozemního vojska i letectva nepřítel vyžaduje, abychom věnovali zvýšenou pozornost i odolnosti obrany našich vševojskových svazků a útvarů (tj. jejich schopnosti vydržet silné údery nepřítel vedené všemi prostředky a odrazit hromadné útoky tanků a mechanizované pěchoty).

Nejúčinnější prostředky ničení, kterými v současnosti disponuje nepřítel, jsou jaderné zbraně různé ráže a druhu. Armády NATO (zejména USA) jadernou výzbroj neustále zdokonalují, rozšiřují a intenzivně doplňují novou (modernizovanou) bojovou technikou, která se vyznačuje velkým dosahem, vysokou přesností, ničivostí a také značnými plošnými účinky. Naše svazky v obraně budou tak nuceny vzdorovat stále většímu množství vysoce účinných bojových prostředků. Z nich chci dále upozornit jen na

- nové druhy a typy jaderné výzbroje,
- modernizované nebo nové typy tankové techniky,
- různé druhy munice s přesným navedením,
- nově vyvíjené a zaváděné prostředky ničení.

Z nové jaderné výzbroje našeho nepřítel představují hlavní nebezpečí **neutronové zbraně** (neutronové hlavice pro RS Lance a neutronové granáty pro H 203,2 mm), které mohou být ve velkém počtu přidělovány armádním sborům a divizím.

Modernizované nebo nové typy tankové techniky představují další důležitý faktor, jemuž budou vojska v obraně čelit. Požadavek protitankovosti obrany není nový, ale vlivem nasycenosti tankových, obrněných a mechanizovaných svazků nepřítel velkým množstvím moderní obrněné techniky (např. modernizované tanky řady M 60, nové M1 Abrams, BVP M2 v americké armádě a tanky typu Leopard v západoněmecké armádě), u níž je komplexně řešeno zvýšení palebné síly, pancéřové ochrany a pohyblivosti, dostává nové kvalitativní zna-

ky. Na západě považují obrněná vojska za tzv. „další sílu“ po jaderných zbraních a při vedení útočných operací bez použití jaderných zbraní za hlavní údernou sílu.

V munici s vysoce přesným (nebo také koncovým) navedením spatřují západní vojenští odborníci rychlou cestu k pronikavému zvýšení účinnosti palby. I když proklamují, že jde o zbraně, které mají zpevnit jejich protitankovou obranu, je známo, že tyto prostředky mohou použít i v útoku, např. k ničení našich tanků při protiztečích nebo na palebných čarách apod. Zvláštní pozornost věnují munici pro dělostřelectvo ráže 155 mm, které je početně nejvíce zastoupeno v organizaci brigád, divizí a sborů a které se tak vlastně stává protitankovým prostředkem. Pro lepší přehled můžeme tuto munici rozdělit do tří hlavních skupin:

- hlavňové (dělostřelecké) granáty,
- nosné rakety,
- klouzavé letecké pumy.

První generaci **hlavňové munice** (též tzv. poloaktivní munice) představuje americký dělostřelecký granát XM-721 Copperhead, který je v koncové fázi letu naváděn na cíl po laserovém paprsku. Dále jsou vyvíjeny a zkoušeny různé samonaváděcí systémy této munice (druhé generace), označované výrazem „fire and forged“ (vystřel a zapomeň).

Z nových druhů dělostřelecké munice stojí za zmínku i další dělostřelecký granát americké výroby XM-836 SADARM (Sense and Destroy Armor — zjistit a zničit obrněnou techniku) ráže 203,2 mm, který po vystřelení nad tanky uvolní tři kusy submunice klesající na padáčcích a směřované radiolokačními čidly k ničení tanků shora. Obdobnou municí vyvíjejí a zkoušejí i další armády. Těmito prostředky může nepřítel ničit obrněnou techniku rozmístěnou v hloubce bojové sestavy divize.

Dalším důležitým druhem této munice jsou **nosné rakety** s kazetovou hlavicí a samonaváděcí submunicí. Mohou být odpalovány z pozemních zařízení i letadel, zejména proti plošným cílům. Např. víceúčelové raketomety MLRS (zaváděné do výzbroje amerických divizí) mohou používat chemickou nebo různou kontejnerovou munici i se submunicí s koncovým navedením proti tankům.

Klouzavé letecké pumy (převážně americké výroby) jsou ve výzbroji taktického letectva států NATO již několik let a jejich sortiment se neustále rozšiřuje. Jde hlavně o systémy pum s televizním navedením (např. AGM-22 WALLEYE I a II), s infranavedením (systém HOBOS) nebo laserovým navedením (řada PAVEWAY). Tyto prostředky se vyznačují vysokou přesností zásahu malorozměrných cílů.

Z dalších prostředků ničení je třeba věnovat pozornost různým typům zápalných látek (zejména americké velení považuje jejich použití na vojska v obraně za velmi výhodné), binárních chemických zbraní, psychotoxických a fyto-toxických otravných látek a také aerosolových bojových prostředků označovaných zkratkou FAE (Fuel Air Explosive).

Můžeme předpokládat, že nové prostředky ničení bude nepřítel používat v různých kombinacích s těmi, které má ve výzbroji již řadu let. Počet zasazených sil a prostředků nepřítele, způsob a četnost jejich použití, intenzita jejich ničivého působení, časový a prostorový rozmach a další faktory, které rozhodují o výsledcích ničení, se budou v jednotlivých situacích lišit.

V každém případě výsledkem jejich ničivého působení nebudou jen prvotní ztráty a škody vzniklé bezprostředně při napadení, ale i různé druhotné ná-

sledky a také změny fyzikálního prostředí v obranném pásmu divize. Druhotné následky se projeví ve snížených bojových možnostech napadených vojsk a ke změnám fyzikálního prostředí (např. k rozsáhlým požárům, závalům, zamoření ovzduší a terénu) bude docházet především při skupinových jaderných úderech nepřítele. I tyto změny mohou mít krajně negativní vliv na vojska v obraně.

Současně s novými (modernizovanými) bojovými prostředky jsou do útvarů a svazků nepřítele zaváděny stále dokonalejší průzkumné prostředky a prostředky pro řízení palby. Tyto jsou schopny v krátké době získat podklady pro účinnou palbu (od zjištění cíle až po výpočet prvků pro palbu). I tyto prostředky jsou nebezpečné a proto i proti nim musíme hledat účinná opatření.

Na odolnost obrany mají vliv i různé vnitřní faktory a také sousedé. K nepříznivým faktorům můžeme např. zahrnout v daném prostoru nedostatek vlastních jaderných zbraní, dělostřelectva, prostředků PVO, protitankových zbraní a munice, nedostatečnou připravenost vojsk k vedení obrany, velké ztráty, narušení velení, nedostatky v MTZ vojsk apod. Tyto faktory mohou narušovat a ztěžovat organizaci a budování obrany i vedení obranného boje a umocňovat působení těch faktorů, které jsou cílově směřovány k ničení živé síly, palebných prostředků a techniky obránců.

Motostřelecké a tankové divize v obraně tak budou nuceny odolávat celým souborům negativních faktorů různé účinnosti, intenzity, délky trvání a jiných charakteristik. Odolnost jejich obrany bude spočívat především ve vysoké úrovni **ochrany vojsk** (tj. ve schopnosti snižovat účinnost ničivého působení zbraní nepřítele), kterou docílíme dovedným využíváním ochranných vlastností terénu a terénních předmětů, optimálním rozptýlením bojových sestav vojsk, ženíjním budováním obranných postavení, opěrných bodů a dalších obranných zařízení a jejich maskováním. O významu využívání terénu a jeho ženíjních úpravách nechci dále psát, ale chci zdůraznit význam **maskování vojsk**, které se stává důležitým faktorem jejich přežití.

Význam ochrany a maskování vojsk je v tom, že značně zmenšují ztráty. Úplně jim zabránit však nemohou. Navíc musíme počítat s tím, že do obrany přechází divize, která utrpěla ztráty v předchozí bojové činnosti. Tím se snižují i bojové možnosti divize v obraně. Zkušenosti z Velké vlastenecké války ukázaly, že úspěšně mohou splnit bojový úkol jen vojska, která mají dostatečnou **bojovou pevnost** (schopnost pokračovat v plnění úkolů s určitými ztrátami i v podmínkách složité a nebezpečné situace). K tomu potřebují, kromě vysokého morálně politického stavu, disponovat i dostatečně velkou **palebnou silou**, schopnou při vlastních ztrátách oslabovat nepřítele natolik, že se jeho útok zhroutí. Faktor palebné síly je stále významnější a spolu s bojovou pevností vojsk tvoří další kvalitativní prvek odolnosti obrany.

I bojová pevnost má své meze. Vlivem velkých ztrát, které mohou být doprovázeny snížením morálně bojových vlastností vojsk, může dojít k výraznému snížení bojových možností svazků. Toto může trvat kratší nebo delší dobu, podle toho, za jak dlouho dovedou napadená vojska obnovit narušenou bojovou schopnost. Odolnost obrany mohou proto zabezpečit jen ta vojska, která dovedou rychle **obnovit narušenou bojovou schopnost**.

Úroveň odolnosti obrany bude významně ovlivňovat i faktor **času**. S narůstající dobou budování obrany se bude zvyšovat i její odolnost a naopak.

Stručně mohou shrnout, že odolnost obrany vševojskových svazků je nestálá veličina, která závisí na dosažené úrovni ochrany vojsk v obraně, jejich bojové pevnosti, palebné síle, schopnosti obnovy narušené bojeschopnosti a také časových podmínkách pro organizaci a budování obrany.

Dosáhnout vysoké odolnosti obrany nebude jednoduché. Proti komplexu negativně působících faktorů se musíme bránit účinnými opatřeními různého charakteru. Z nich mnohá nezávisí na veliteli a štábech svazků a nemají význam jen pro odolnost obrany, ale pro celkovou odolnost vojsk vůbec. Předpoklady pro vysokou odolnost obrany vševojskových svazků vytváříme již v míru tím, že zabezpečujeme jejich celkovou odolnost. K opatřením, která zvyšují celkovou odolnost, patří např.

- vybavení vševojskových svazků dostatečně odolnou technikou proti soudobým prostředkům ničení, popř. zavádění nových typů, které splní i perspektivní požadavky,

- zdokonalování jejich organizační struktury a zvyšování odolnosti slabých prvků,

- psychologická příprava vojsk na boj, jejich vybavení kvalitními ochrannými prostředky a další.

Další komplex opatření k dosažení vysoké odolnosti obrany bude realizován v průběhu boje. Na něm se budou plně podílet velitelé a štáby všech stupňů. Kvalitu opatření budou přímo ovlivňovat jejich organizační schopnosti, znalosti a tvůrčí využití konkrétních podmínek a také schopnosti podřízených vojsk tato opatření realizovat. K těmto opatřením především patří

- dobrá organizace obrany a vytvoření účinného systému paleb,

- využívání ochranných vlastností terénu a terénních předmětů, optimální rozptýlení bojových sestav a skryté rozmístění živé síly, zbraní a bojové techniky, které zaručí minimální zranitelnost,

- využívání ochranných vlastností bojové techniky,

- ženíjní úpravy terénu, budování odolných obranných objektů a nešablovitě učenění obrany, budování záložních a klamných postavení, účinné maskování a také pravidelná změna prostorů, využívání přirozených protitankových překážek, rozsáhlé zatarasování, včetně manévru zátarasu,

- dobrá organizace a účinnost PVO,

- realizace aktivních i pasivních opatření REB,

- varování vojsk před hrozcím nebezpečím, včasný manévr z ohrožených prostorů, včasná opatření k odstranění následků napadení a k obnově bojeschopnosti,

- dobře organizovaný a aktivní pozemní i vzdušný průzkum, pevné a odolné velení, spolehlivé týlové zabezpečení vojsk,

- udržování vysokého morálně politického stavu vojsk i v krizových situacích, např. při boji v obklíčení.

Jde vlastně o řadu známých a praxí ověřených opatření, při kterých musíme hledat cesty k dalšímu zvýšení jejich kvalit. Musíme však hledat i nová netradiční řešení, zejména v oblasti ochrany živé síly (a také různých přístrojů a zařízení) před účinky neutronových zbraní, nové způsoby ochrany obrněné techniky před účinky munice s přesným navedením a dalšími speciálními druhy protitankové munice apod. Vezměme např. jen problém munice s přesným navedením. Kromě ničení nepřátelského dělostřelectva a dalších prostředků napadení musíme zkoumat a řešit problémy

— zabránění nebo alespoň ztížení laserového ozařování naší obrněné techniky nepřítelem,

— ničení přesunutých pozorovatelů (na zemi i ve vrtulnících, popř. prostředků v bezpilotních letounech) ozařujících laserovými paprsky naší obrněnou techniku a rušení jejich spojení s dělostřeleckými bateriemi,

— využití různého znečištění atmosféry (dýmem, prachem, mlhou atd.) k ochraně našich prostředků, používání dýmu a termozadýmovacích zařízení vozidel,

— tepelného stínění motorů vozidel, tlumení hluku a vypracování speciálních maskovacích nátěrů, vzorů a nových maskovacích prostředků schopných maskovat i proti infračervenému a mikrovlnnému vyzařování,

— zabezpečení účinného maskování proti všem druhům průzkumu, včetně účinného klamání nepřátelských průzkumných a bojových prostředků, např. vytvořením soustav klamných cílů pro navedení střel druhé generace.

Dále bude nutné zabývat se

— zdvojováním důležitých systémů a jejich prvků (např. v oblasti velení) a také budováním klamných zařízení pomocí průmyslově připravených maket apod.,

— zvyšováním odolnosti lidí vůči fyzikálním, chemickým a biologickým škodlivinám,

— zjišťováním, ničením nebo rušením nepřátelských průzkumných senzorů pracujících s magnetickými, seismickými, zvukovými, optickými, infračervenými nebo tepelnými čidly,

— rušením a umlčováním automatizovaných systémů řízení palby a celou řadou dalších problémů.

Z intenzivního rozvoje a využívání různých elektronických prostředků pozemními útvary i letectvem nepřítele vyplývá, že stále více pozornosti musíme věnovat i odolnosti vůči těmto prostředkům. Izraelská agrese proti Libanonu jasně prokázala, že když proti nim není organizována účinná obrana, jsou schopny výrazně ovlivnit výsledky boje. Ukazuje se, že kromě opatření z oblasti REB speciálních jednotek, bude nutné vybavovat i techniku protielektronickými prvky. Taktickooperační opatření tak stále více budou záviset na technických možnostech obou stran.

Hromadné použití uvedených prostředků nepřítelem se odrazí v organizaci obrany a učlenění bojové sestavy divize. I když prvky bojové sestavy divize a struktura pásma obrany zůstanou zachovány, narůstá význam hlubokého členění obrany, které snižuje zranitelnost vojsk, vytváří podmínky pro manévr a umožňuje narůstání odporu do hloubky. Roste i význam rozptýlení bojových sestav, které je jedním ze způsobů ochrany před účinky jaderných zbraní. Rozptýlení však nemůže být neomezené, nesmí narušovat palebný styk, součinnost a velení. V rámci řešení odolnosti obrany se tak střetávají protikladné požadavky a tendence, které se navzájem limitují a promítají i do taktických norem a dalších opatření. Podle toho, jak zabezpečíme zvyšování palebných možností jednotek, útvary a svazků, můžeme upravovat i některé taktické normy, zejména jejich horní hranice. Tyto úpravy se mohou projevit u

— jednotek ve zvětšování rozměrů opěrných bodů (např. u rotý šířka na 1–1,5 km, hloubka na 1 km) a obranných rajónů,

— útvary ve zvětšování mezer mezi obrannými postaveními (4–6 i více km)

a v důsledku toho i ve zvětšování hloubky obranných úseků (rovněž i vzdálenost předsunutého postavení od předního okraje obrany se může zvětšovat),

— svazků můžeme očekávat mírné zvětšování šířky i hloubky obranného pásma a rovněž i hloubka zabezpečovacího pásma může narůstat.

Struktura obrany a učlenění sestavy divíze bude stále závislé na zámyslu nadřízeného velitele, místu a úloze divíze, stavu a situaci vojsk, dále na předpokládaném zámyslu nepřítele, jeho síle a složení, na terénu a dalších faktorech. Proto i v boji se skutečné rozměry obranných pásem divízi a úseků pluků mohou značně lišit.

Při rozboru odolnosti obrany se chci alespoň stručně zmínit i o její aktivitě. Aktivnost obrany můžeme vyjádřit jako schopnost obránce k vedení předstihujících úderů všemi prostředky ničení, vytvoření podmínek pro vlastní manévr palbou, silami a prostředky a omezení manévru nepřítele. Kategorický požadavek Polního řádu ČSLA, že „obrana musí být odolná a aktivní“, je naprosto oprávněný a bude platit i v budoucnu. Odolnost a aktivnost mají své zvláštnosti, obsah i cesty dosažení. Mohou účinně napomáhat splnění cíle obrany však jen tehdy, působí-li v dialektické jednotě a odpovídají-li soudobým požadavkům. Bez vysoké odolnosti obrany by nebylo aktivity a naopak — aktivita významně zvyšuje odolnost.

Výsledek obranného boje vševojskových svazků bude záviset na tom, jak dovedou vzdorovat ničivému působení nepřítele a kombinovat úporný odpor vojsk s aktivní činností. Nové směry a tendence ve vyzbrojování nepřítele problémy odolnosti obrany dále vyhrocoují a nastolují požadavky na její další zkvalitňování. To pak úzce navazuje na zvyšování celkové odolnosti vojsk, kterou nemůžeme oddělit od ostatních problémů vojenského umění. Zvyšování odolnosti obrany je vlastní permanentní proces, který zahrnuje řešení teoretických i praktických problémů technického a takticko-operačního charakteru. Proto i uspokojivé kvality můžeme dosáhnout jen spojeným úsilím vševojskových velitelů, velitelů druhů vojsk, štábů a specialistů různých oborů.

PLUK DRUHÉHO SLEDU V OBRANĚ DIVIZE

Základ vedení obrany v podmínkách používání jaderných zbraní tvoří ničení nepřítele jadernými zbraněmi a použití konvenčních zbraní všeho druhu, udržení důležitých prostorů, uskutečnění širokého manévru a vedení protiztečí. Z této podstaty vedení obrany vycházejí i úkoly pluku (motostřeleckého či tankového) určeného do druhého sledu divize v obraně.

Úkoly proto může obdržet

1. **K udržení důležitých prostorů**, a to celým plukem nebo většinou jeho sil pevně bránit a udržet obranný úsek na nejdůležitějším směru v hloubce obranného pásma divize, popř. i na 2. pásmu obrany, odrazit útok nepřítele, který má zjevnou převahu sil a prostředků a který pronikl až před obranu druhosledového pluku. Tím zabezpečit úspěch přijatých aktivních opatření (protiúder) velitelem armády k dokončení ničení nepřítele a obnově původní obrany nebo umožnit prvosledovým plukům divize zaujmout novou obranu na 2. pásmu obrany (mezilehlém pásmu, postavení), pokud se buduje.

Bránit zabezpečovací pásmo jedním či dvěma zesílenými motostřeleckými nebo tankovými prapory, někdy dokonce všemi silami druhého sledu, a toto pásmo po stanovenou dobu držet.

2. K uskutečnění širokého manévru

— částí sil nebo hodnotou celého pluku vystřídat útvary (útvary) prvního sledu, které ztratily bojeschopnost a převzít plnění jejich bojového úkolu,

— tankovými a motostřeleckými prapory na BVP zaujmout jednu až dvě palebné čáry k vedení palby z místa a ničit z nich především obrněné prostředky nepřítele, kterým se podařilo proniknout do hloubky obranného pásma divize,

— v případě nezbytnosti částí jednotek druhého sledu v součinnosti s protitankovou zálohou a pohyblivým zatarasovacím odřadem divize přehradit trhlí-

ny, které vznikly v důsledku jaderného a chemického napadení nepřítele, a ničit nepřítele palbou z místa,

— určenými tankovými a motostřeleckými jednotkami ničit nepřátelské vzdušné výsadky a diverzní průzkumné skupiny okamžitě po jejich vysazení (proniknutí) do obranného pásma divize,

— podle potřeby uskutečnit i další manévry částí sil a prostředků, např. k zabezpečení styku se sousedy apod.

3. K vedení protiztečí

— celým druhým sledem nebo jeho větší částí vést divizní protizteč buď samostatně nebo v součinnosti s druhými sledy (vševojskovými zálohami) sousedních pluků v tom případě, jestliže se při vedení boje o udržení prvního postavení vklínily do obrany velké síly nepřítele, byly jím způsobeny značné ztráty a byly zastaveny v hloubce prvního postavení (protizteč se připravuje zpravidla na dvou až třech směrech a na každém se stanoví hlavní a záložní čára rozvíjení a osy přesunu),

— v případě vklínění se nepřítele na styku se sousedem zničit ho částí sil protiztečí na tomto směru v součinnosti se sousedem,

— v případě, že do obranného pásma divize je veden protiúder druhým sledem armády, vést protizteč druhosledovým plukem divize v součinnosti s ním, a to buď na jednom ze stanovených směrů (např. jako vstříčný úder), nebo na jednom z boků protiúderného uskupení armády.

Vševojsková záloha bude plnit nepředvídané úkoly, v podstatě však některé z úkolů, které jsem uvedl pro druhý sled, a to ještě v širší variantě prostorů a směrů. To však není jediný rozdíl mezi těmito prvky bojové sestavy divize v obraně. Rozdíl mezi nimi bude též v jejich umístění v obranném pásmu divize.

Druhý sled, protože úkoly zná, bude zpravidla zaujímat určený obranný úsek na třetím (popř. na třetím a čtvrtém) postavení obranného pásma divize a především tento úsek bude připravovat k obraně. Může však připadat v úvahu i ta varianta, že část sil bude vyčleněna až na 2. pásmo obrany (pokud se buduje), především co nejbližší k prostorům očekávaného vysazení vzdušných výsadků nepřítele, aby zásah našich jednotek byl co nejrychlejší a nejúčinnější.

Druhosledový pluk přechází do obrany skrytě, v krátké době a pod ochranou prvosledových pluků a přímého zajištění, které si vyšle každá rota. Prapory se rozvíjejí ve stanovených prostorech, zaujímají bojovou sestavu, připravují systém palby, organizují protivzdušnou obranu a ženijně budují obranné rajóny a opěrné body. Všechny jednotky pluku při přechodu do obrany musí být neustále připraveny k odrazení nepřátelského útoku, úderu jeho letectva a ničení vzdušných výsadků a rovněž ke střetnému boji s nepřítelem, kterému se podařilo proniknout do obranného pásma divize.

Ženíjně budování obranného úseku zahájíme ihned po přechodu do obrany, současně v celé hloubce obranného pásma v takovém pořadí, které zabezpečuje stálou pohotovost vojsk k odrazení útoku nepřítele a jejich ochranu proti všem prostředkům ničení. K budování přikročíme ihned, jakmile jsou rotám a četám stanoveny opěrné body, postavení palebných prostředků a směry jejich střelby a k budování využíváme maximálně mechanizačních prostředků a místních stavebních materiálů [vše vykonáváme skrytě a s plným vypětím sil].

Všechna opatření plníme za přísného dodržování zásad maskování. Maskování postavení, opěrných bodů, palebných postavení, palebných čar a čar rozvíjení k protiztečím probíhá nepřetržitě.

Vševojsková záloha, která nemá stanoven konkrétní úkol, se bude rozmísťovat v prostoru soustředění, který jí určí velitel divize. Tento prostor bude zpravidla na úrovni třetího postavení. Jeho rozloha bude až 100 km², při výhodných podmínkách i větší.

Vojska se rozmísťují v terénu, který umožňuje organizovat ochranu proti zbraním hromadného ničení, maskování a podle potřeby rychlý manévr. Bude rozmístěna mimo důležité objekty, které by mohly být cílem nepřátelských jaderných úderů. Musí být v neustálé pohotovosti k odražení vzdušného a pozemního nepřítele a se zahájením boje prvosledovými pluky k plnění kteréhokoliv úkolu.

K upřesnění stanoveného prostoru se vysílá včas rekognoskační skupina v čele se zástupem velitele pluku. Do skupiny se vyčleňují důstojníci štábu, druhů vojsk a služeb a představitelé jednotek. Určené prostory zaujímají jednotky přímo z pochodu. Rozmísťují se podél cest (v lese podél úseků) v rotních a praporečnických proudech v takových vzdálenostech od sebe, které snižují možnost jejich efektivního ničení jadernými útoky, údery letectva a palbou dělostřeleckva nepřítele. Každá jednotka si vysílá přímé zajištění.

S ženíjní úpravou prostoru soustředění se začíná ihned po příchodu jednotek, podle možnosti i dříve. Pro osoby se budují ochranné okopy, a je-li dostatek času, pohotovostní úkryty. Okopy a úkryty se rovněž budují pro zbraně, bojovou techniku a zásoby materiálu. Veškerá bojová technika a ženíjní objekty se pečlivě maskují a maskování se pravidelně kontroluje.

Oba způsoby zaujetí stanoveného prostoru druhým sledem či vševojskovou zálohou má svoje výhody i nevýhody. Z pohledu druhého sledu, který od počátku připravuje a buduje obranu, je výhodou, že

- odpadá úprava prostoru soustředění, tím získává více času pro plnění uložených úkolů,

- výčleněný pluk do druhého sledu má možnost kvalitněji vybudovat obranný úsek, popř. možnost větších úprav os přesunů, palebných čar a čar rozvinutí k protiztečím.

Naopak nevýhodou se ukazuje

- složitější činnost k vyvedení rot z opěrných bodů a zabezpečení jejich přesunu na čáru rozvinutí (palebnou čáru),

- vyvedení jednotek z obrany a jejich uspořádání do pochodových proudů si bude vyžadovat určitou dobu, o kterou je nutné prodloužit dobu na přípravu k protizteči (zaujetí palebné čáry apod.),

- rozhodnutí k přijetí nového úkolu musí velitel druhého sledu přijmout dříve než velitel pluku ve vševojskové záloze, která zaujala prostor soustředění.

Pohled na uvedené množství kvalitativně náročných a přitom rozdílných úkolů, z nichž každý může druhosledový pluk či vševojsková záloha plnit, nutí velitele pluku:

1. Zhodnotit každý úkol, určit jeho náročnost, stanovit pořadí důležitosti a možnosti jeho plnění.

2. Rozložit plnění úkolů po jednotkách, aby každý prapor a plukovní jednotka přesně věděly, na kterém opatření se budou podílet.

3. Přijmout potřebná organizační opatření, optimálně rozdělit síly a prostředky ke splnění všech uložených úkolů v rozsahu podle jejich důležitosti.

4. Rozdělit hlavně funkcionáře pluku na pomoc jednotkám při přípravě jednotlivých úkolů.

Protože druhý sled bude zaujímat obranný úsek široký až 15 i více kilometrů, ukazuje se jako zvlášť důležité vyvedení pluku z obrany do pochodové sestavy. Nejvhodnější se ukazuje plánovat **soustředění druhého sledu** (vyčleněných jednotek) **do rotních proudů**. Prostory vyvedení rot z opěrných bodů určujeme podle charakteru terénu do vzdálenosti 1—2 km před předním okrajem obrany, s výjimkou jednotek vyčleněných pro boj s nepřátelským výsadem, kde určíme i prostory vyvedení za opěrnými body rot pro proudy směřované do taktické hloubky obrany divize. Vzdálenosti mezi jednotlivými proudy budou 1,5 až 2 km. Plukovní jednotky přejdou stejným způsobem do pochodové sestavy a svoje prostory vyvedení zaujmou za motostřeleckými a tankovými rotami.

Prostory vyvedení zaujmou rotы na určený signál (signály). Každý úkol pro manévr či protizteč začínají plnit z těchto prostorů na nový signál. Vzdálenost přesunu k plnění nového úkolu může být kolem 10 km, přitom při protizteči pro rotы na odvráceném křídle se může prodloužit až na dvojnásobek.

Přesun z prostorů vyvedení rot do prostoru nového úkolu bude proto vzhledem k úspoře času na svinování do praporečnických proudů a opětovné rozvinutí do rotních proudů nejvhodněji uskutečnit **po rotách** a dále se rozvíjet podle zásad útoku z chodu. Pokud terén neumožní nebo příliš ztíží přesun v tak širokém pásmu, pak v nevhodných úsecích a u příliš vzdálených rot můžeme předpokládat soustředění do praporečnického proudů.

Vševojsková záloha, která zahajuje plnění úkolu z prostoru soustředění (zaujatého sice v rotních proudech, ale současně uspořádaná do praporečnických pochodových proudů), uskuteční přesun podle zásad přechodu do útoku z chodu, tj. první část přesunu po praporech, ve vzdálenosti asi 4 km od určené čáry rozvinutí (palebné čáry) přejde do rotních proudů, asi 2 km do četových proudů a z nich se rozvíjí do bojové linie tak, aby v určené sestavě, ve stanoveném čase dosáhla požadovaný prostor, kde zaujala palebnou čáru, přešla do obrany k přehrazení trhliny či zabezpečení boků, nebo přímo z pochodu zahájila prudkou protizteč.

Velmi složitý úkol bude plnit pluk v případě, kdy dojde k vyřazení části prvního sledu a velitel divize rozhodne o vystřídání nebojeschopného pluku druhým sledem (vševojskovou zálohou). Nepovažují za správné, aby se v tomto případě předpokládalo, že druhosledový pluk převezme úkol ve stejném obranném úseku střídaného pluku, prapory ve stejných obranných rajónech a rotы ve shodných opěrných bodech. Tím bychom dali nepříteli výbornou příležitost k rychlému vyřazení dalších našich sil a prostředků.

Bráněný směr před útokem nepřátelských tanků a pěchoty musíme přehradit v jiném prostoru, např. mezi 1. a 2. postavením nebo až na 2. postavení obranného pásma divize.

Přesun bude probíhat opět v rotních, popř. v praporečnických proudech nejvyšší možnou rychlostí. Protože plnění úkolu bude poznamenáno citelným nedostatkem času, bude pro úspěšné zaujetí nové obrany pro druhý sled (vševojskovou zálohu) zvlášť důležité:

— všestranná pomoc štábu divize při přesunu, zaujímání a organizování nové obrany,

— úporný boj zbytků prvosledového pluku, popř. i dalších jednotek vyvedených z pasívních úseků, aby byl útok nepříteli co nejvíce zpomalen a zdržen,

— schopnost o umění velitele pluku a jeho štábu rychle se rozhodovat a reagovat na změny situace.

Přesto nemůžeme vyloučit, že prvosledovým jednotkám se nepodaří útok nepříteli zadržet a jeho početné síly proniknou do hloubky obranného pásma divize. Proto velitel pluku musí být trvale připraven i na vedení střetného boje, ke kterému může dojít v kterémkoliv období během přesunu do nového obranného úseku.

Úkoly, tak jak je má velitel pluku uloženy, nemůže mechanicky přenést na podřízené. Jednak je třeba si uvědomit, že ne v každé situaci bude plnit úkol celý pluk současně a naopak, že pluk nemusí plnit současně jen jediný úkol. Spíše naopak, svůj úspěch na jednom směru, v jednom prostoru, bude chtít nepřítel rozšířit i o úspěch na dalších směrech či prostorech. Proto velitel pluku přesně stanoví, který prapor (popř. jen rota), s jakým posilovým prostředkem bude připraven na daný signál zahájit plnění úkolu z prostoru vyvedení rot z opěrných bodů. Dbá, aby úkoly byly rozloženy vyváženě, odpovídaly i umístění jednotky v obranném úseku (prostoru soustředění), optimálně využívaly palebné a manévrovací schopnosti jednotek.

Plnění kteréhokoliv úkolu nemůže velitel ponechat jen na podřízených velitelích, i když na jejich aktivitě a samostatnosti bude velmi záležet, ale je i sám všestranně zabezpečovat. V čem vidím především jeho aktivitu:

— musí dosáhnout, aby podřízení správně pochopili každý úkol a způsob jeho plnění, objasnit vzájemné souvislosti s plněním obranného úkolu celé divize,

— podrobně promyslet a dobře sladit činnost všech podřízených jednotek, — zabezpečit rekognoskaci všech os, čar a prostorů, dát je vytyčit a v nejsložitějších úsecích upravit,

— při nedostatku času některé fáze předpokládané činnosti nacvičit s vojsky (vyvedení rot z opěrných bodů) nebo alespoň s vybranými funkcionáři (veliteli, řidiči apod.),

— organizovat mobilní, dobře materiálně vybavenou a dostatečně silnou pořádkovou službu, která napomůže k včasnému splnění požadovaného zásahu (i když můžeme počítat s pomocí velitele divize),

— přímo v terénu upřesnit situaci a úkol, který má jednotka samostatně nebo v součinnosti s dalšími jednotkami (se sousedy) splnit,

— informovat velitele divize o plněných úkolech, včas vyžadovat pomoc a zásah divizních prostředků.

Velitel druhosledového pluku (vševojskové zálohy) by bez trvalé pomoci především štábu divize splnil úkoly jen s obtížemi. Z vedoucích funkcionářů divize připadne odpovědnost za včasné použití druhého sledu zpravidla náčelníkovi štábu.

Čím může veliteli pluku a jeho štábu zejména pomoci:

— připravit a předat pluku časové, kvantitativní a kvalitativní kalkulace s potřebným vyhodnocením a závěry,

— odpovědně posoudit rozhodnutí velitele pluku vcelku i pro každý jednotlivý úkol a přispět k nalezení optimální varianty,

— trvale informovat o situaci prvosledových pluků a sousedů, včas a předem orientovat na nejpravděpodobnější plnění úkolů,

— převzít zabezpečení některých opatření (např. vytyčení os přesunu, úpravu čar rozvinutí k protizteči a palebných čar) jako vlastní povinnost,

— včasným zásahem jaderných zbraní, palebných prostředků a divizních záloh vytvářet výhodné podmínky pro použití pluku či jeho jednotek.

Z uvedeného můžeme učinit jednoznačný závěr. Pluk ve druhém sledu (vševojsková záloha) divize v hlavním pásmu obrany může plnit celou škálu vážných úkolů — bránit se, útočit i vést střetný boj, a to na různých směrech a v různých prostorech. Právě tato rozmanitost činí přípravu boje velmi náročnou. Těžko hledat jinou situaci v boji, kdy by úloha pluku byla ještě složitější. Nejlépe se proto zhostí úkolu ten velitel, který je velmi dobře teoreticky připraven, má potřebné praktické znalosti z velení pluku, má schopnost rychle a samostatně se rozhodovat a své rozhodnutí realizovat. Přesto se bez účinné pomoci velitele divize a jeho štábu neobejde.

K ODOLNOSTI MÍST VELENÍ ZA POUŽITÍ NEUTRONOVÝCH ZBRANÍ

Víme, že nepřítel se bude snažit o vyřazení prvků systému velení na všech stupních. Zejména můžeme předpokládat, že průzkumné a palebné prostředky zaměří na místa velení, protože v nich se realizuje podstatná část procesu velení a soustřeďuje velké množství vysoce kvalifikovaných osob a speciální techniky. Proto otázkám odolnosti míst velení věnujeme velkou pozornost.

Zaměřím se na otázky odolnosti míst velení na operačním stupni za použití neutronových zbraní nepřitelem.

Otázky funkce a schopnosti míst velení posuzujeme z hlediska dvou odlišných (avšak dialekticky vázaných) kritérií, a to spolehlivosti a odolnosti. Spolehlivost (jako vnitřní vlastnost) definujeme jako pravděpodobnost výkonu funkce v potřebné kvalitě po určitou dobu, za určitých známých standardních podmínek. Odolnost obecně chápeme jako stupeň nezávislosti výkonu funkce na působení vnějších rušivých vlivů. V systému velení se mohou vyskytovat prvky vysoce spolehlivé a málo odolné a naopak, a to jak v technické, tak i v lidské složce. Existuje pochopitelně snaha docílit vysoké vyváženosti úrovně obou ukazatelů.

K dosažení vysoké odolnosti míst velení za použití neutronových zbraní nepřitelem se realizuje řada opatření a činností, které jsou v řádech a předpisech zahrnovány do ochrany proti zbraním hromadného ničení. Při analýze problematiky se ukazuje jako užitečné přesně vymezit a odlišit některé pojmy (např. odolnost—ochrana, účinky—následky) a opatření strukturovat podle určitých hledisek, např. podle

- toho, kdo opatření řídí a realizuje a jaké prostředky využívá,
- zaměření opatření na vlastnosti prvků, strukturu systému, nebo na jejich chování a funkci,
- časové polohy přípravy a realizace opatření vzhledem k okamžiku zásahu místa velení,
- cílů, které opatřeními sledujeme.

Na základě posledního hlediska můžeme strukturovat opatření k zajištění odolnosti místa velení za použití neutronových zbraní takto:

1. Opatření zaměřená na snížení pravděpodobnosti zjištění a zásahu míst velení (např. ničení průzkumných prostředků nepřítele, maskování a utajení prostorů rozmístění míst velení včetně volby prostoru v terénu, manévry míst velení, zjišťování a ničení prostředků jaderného napadení nepřítele, budování klamných míst velení apod.).

2. Ochrana osob a techniky před působením ničivých faktorů, tj. opatření zaměřená na snížení pravděpodobnosti vyřazení osob a techniky při zásahu míst velení (např. využití ochranných vlastností terénu, staveb v osadách a podzemních prostorů, rozptýlení místa velení na větší ploše, volba tvaru prostoru rozmístění a vzdálenosti mezi pracovišti, ženižní budování míst velení, vhodný režim života a práce štábu včetně stálého ukrytí části osob, minimalizace času rozvíjení a svinování míst velení, varování před napadením a adekvátní reakce na varování, udržování dobrého zdravotního stavu osob včetně profylaktických opatření, péče o dobrý technický stav zařízení s elektronickými prvky apod.).

3. Odstraňování následků napadení, tj. opatření k omezení důsledků zasažení místa velení neutronovou zbraní (např. systematická diagnostika stavu systému velení, identifikace situace v zasaženém místě velení, metodické a organizační zajištění a operativní řízení činnosti osob v jednotlivých pracovištích i místě velení jako celku, dozimetrické kontroly, organizování akceschopných osob k pomoci postiženým, organizování řízení a činnost OON).

4. Opatření k zajištění kontinuity velení při zásahu jednoho nebo více míst velení (obnova funkce zasaženého místa velení, zapojení záložního místa velení, převzetí velení apod.).

V této struktuře ochrana osob a techniky zahrnuje opatření, která omezují účinky neutronových zbraní (tj. důsledky působení ničivých faktorů na osoby a techniku) a tvoří pouze určitou část opatření k zajištění odolnosti, stejně jako odstraňování následků napadení. Opatření 1. a 2. skupiny probíhají trvale a z časového hlediska před zásahem místa velení. Opatření 3. a 4. skupiny se realizují po zásahu místa velení. Jejich organizační a materiální zajištění se v hrubých rysech připravuje rovněž trvale.

Charakteristické vlastnosti neutronových zbraní známe. Proto dále připomeneme **základní rozdíly v účincích neutronových a štěpných jaderných zbraní na místa velení.**

U štěpných jaderných zbraní mohutnosti 20–50 kt (jejichž použití připadá v úvahu na místa velení)

- se neprojeví působení pronikavé radiace na osoby ani na techniku v místech velení, protože působení pronikavé radiace se plně překrývá působením mechanických a tepelných faktorů,

- k vyřazení osob dochází prakticky okamžitě, zdravotnické ztráty mají převážně kombinovaný charakter,

- k vyřazení mechanickými a tepelnými faktory dochází ve velkém rozsahu u techniky všech typů,

- dochází ve značném rozsahu k devastaci prostředí, k závalům a požárům,

- v případě nízkého vzdušného nebo zemního výbuchu je prostor místa velení a prostor pohybu radioaktivního oblaku zamořen radioaktivním spadem,

- rozsah působení můžeme prakticky libovolně zvyšovat zvětšováním mohutnosti výbuchu (a tím kompenzovat nepřesnost v určení a zásahu cíle),
- v určitých vzdálenostech od epicentra poskytují osobám ochranu kromě podzemních úkrytů i vozidla, zejména obrněná, a nenakryté okopy a stavby.

U neutronových zbraní v současné době uvažovaných mohutností 1,1–1,7 kt

- na převážné části zasaženého prostoru jsou osoby vyřazovány pouze působením pronikavé radiace, zejména rychlých neutronů; pronikavá radiace plně překrývá působení mechanických a tepelných faktorů; k okamžitému vyřazení osob (v závislosti na jejich úkrytí) dochází pouze na pracovištích do určité vzdálenosti od epicentra, s rostoucí vzdáleností čas projevení příznaků, vyřazení a smrti roste, proto dochází k nárůstu ztrát.

- procento chirurgických ztrát je velmi malé, osoby, které nejsou vyřazeny okamžitě po výbuchu, představují převážně tzv. potenciálně nenávratné ztráty (vnější příznaky se projeví později, osoby jsou ozářeny supraletálními dávkami a po určitém čase, podle obdržené dávky, umírají),

- rozsah vyřazení osob závisí na velikosti obdržených dávek, charakteru ozáření, individuální dispozici a zdravotním stavu ozářených osob; můžeme jej omezit podáním antidot a léků, které zvyšují odolnost osob proti infekcím,

- ve větším rozsahu dochází k vyřazení pouze u techniky vybavené elektronickými prvky, a to působením pronikavé radiace, zejména toku neutronů; významné je tedy pouze vyřazení rádiových stanic (automobilních i přenosných) a výpočetní techniky; rovněž se uplatňuje působení elektromagnetického impulsu na elektronické přístroje, vodiče a anténní systémy,

- rozsah devastace místa velení je malý (cca 15 % plochy, na které dochází k vyřazení nekrytých osob),

- absorpci neutronů dochází ke vzniku indukované radioaktivity v zemině do cca 500 m, v technice a materiálech do cca 900 m od epicentra,

- k ochraně osob před působením pronikavé radiace je nutné nakrytí úkrytů nebo staveb poměrně silnou vrstvou zeminy (1,5–2 m); vozidla, která nejsou vybavena speciálním ochranným materiálem, osoby prakticky nechrání,

- značný význam pro identifikaci situace po zasažení místa velení má dozimetrická kontrola ozáření osob a indukované radioaktivity zeminy, techniky a materiálů.

Pokud jde o počet vyřazených nechráněných osob, můžeme předpokládat, že neutronovým zbráním mohutností 1,1–1,7 kt jsou ekvivalentní štěpné jaderné zbraně mohutností 20–50 kt. Použití neutronové munice podstatně zvyšuje palebné možnosti některých zbraní a je efektivní zejména v případě, že osoby jsou nechráněné (v terénu, resp. v nezapuštěných vozidlech), nebo v situacích předpokládaného vstupu do zasaženého prostoru (vojsky nebo diverzními skupinami). Z toho plyne, že existence neutronových zbraní naprosto nevylučuje možnost použití štěpných jaderných zbraní dosavadních nebo vyvíjených typů. Proto je nutné k dosažení odolnosti míst velení plně zachovat všechna dosavadní opatření a vhodně je doplnit (rozšířit) na základě zvláštností neutronových zbraní.

Zhodnocení některých opatření

Z charakteristiky jednotlivých skupin opatření a z vlastností neutronových zbraní plyne, že zvláštnosti neutronových zbraní uplatníme pouze v některých opatřeních 2. a 3. skupiny a ostatní opatření ponecháme jako dosud.

V článku zhodnotíme pouze některé aspekty, které ovlivňují výrazně odolnost míst velení za použití neutronových zbraní, a to

- volba lokality, tvaru a velikosti prostoru rozmístění místa velení,
- režim činnosti místa velení,
- využití prostředků automatizovaného velení,
- systematická diagnostika stavu systému velení.

Prostor rozmístění místa velení volíme s ohledem na řadu vlivů, zejména vzdálenost od řízených štábů a vojsk, možnosti spojení, vzdálenost od prostředků jaderného napadení nepřítele, maskovací vlastnosti terénu, ochranné vlastnosti terénu vzhledem k ničivým faktorům jaderných a neutronových zbraní, možnosti rozmístění pracovišť, zaujímání, rozvíjení, svinování a opouštění prostoru. Z hlediska neutronových zbraní uplatníme rovněž požadavek ženiiného budování úkrytů zapuštěných pod úroveň terénu a nakrytých vrstvou zeminy 1,5–2 m. Při volbě lokality prostoru proto uvažujeme využitelné ženiiní kapacity, demaskující příznaky ženiiných prací, strukturu zeminy, hladinu spodní vody a v případě nevhodnosti (nemožnosti úpravy terénu zejména v zimním období) umísťujeme pracoviště v osadách nebo situačních objektech (tunelech, podzemních prostorách).

Při současně uvažovaných velikostech prostorů rozmístění vyřazuje jeden neutronový výbuch nekryté osoby v podstatné části míst velení. Rozmístění pracovišť ve větších vzdálenostech a větší poměr obou rozměrů by značně zmenšily rozsah vyřazení osob a pracovišť a zvýšily tak odolnost míst velení. Vedly by však k novým nárokům na obranu, zajištění spojení a úpravu v metodice práce štábu, zejména z důvodu omezení osobního styku funkciónářů.

Pro ochranu osob by bylo výhodné zavedení kontejnerových štábních pracovišť zapuštěných do země. Při nakrytí vrstvou 2 m zeminy můžeme prakticky vyloučit vyřazení osob neutronovou zbraní, kromě prostoru do vzdálenosti 150 až 200 m od epicentra, kde by došlo k poškození pracovišť mechanickými a tepelnými faktory. V současné době, při omezeném počtu pracovišť tohoto typu, většina osob pracuje ve štábních autobusech. Můžeme však v prostoru místa velení nebo v malé vzdálenosti od okraje vybudovat pro skupiny pracovišť podzemní nakryté úkryty, kde by byla trvale část osob umístěna jednak z důvodů odpočinku, jednak z důvodu ochrany proti neutronovým zbraním. V případě varování bude vhodné počet ukrytých osob zvyšovat. Po zásahu místa velení neutronovou zbraní mohou pak osoby, chráněné před působením pronikavé radiace alespoň po určitou dobu a v omezeném rozsahu zajistit kontinuitu velení, informovat nadřízený štáb o situaci a zúčastnit se odstraňování následků. Realizace tohoto opatření ovšem vyžaduje jednak zajištění potřebných ženiiných kapacit, jednak systematicky organizovaný směnný režim práce štábu. Kromě možnosti bezprostřední ochrany osob v úkrytech může směnný režim přispět i ke zvýšení kvality rozhodovacích a řídicích činností, ke snížení stupně únavy pracovníků štábu, ke zlepšení jejich celkového zdravotního stavu a tím ke snížení důsledků působení pronikavé radiace neutronových zbraní.

V této souvislosti vyvstává ovšem otázka, jak pokrýt stále rostoucí nároky na rozsah a obtížnost práce štábu. Jednou z možností, jak tento problém řešit, je zavedení a využití prostředků automatizovaného velení, a to v komplexní integraci podsystemu automatizovaného velení, spojení, sběru a získávání informací. Přínos automatizace velení ke zvýšení odolnosti míst velení i systému velení jako celku se projevuje v řadě aspektů. Tím, že automatizační technika

přebírá značnou část rutinních činností ve zpracování informací, uvolňuje pracovníky štábu pro tvůrčí práci v rozhodovacích a řídicích procesech, včetně zajištění nepřetržitosti velení. Zároveň umožňuje systematickou realizaci směnného režimu práce, odpočinek osob a jejich ochranu před působením ZHN, včetně neutronových zbraní.

Na magnetická média můžeme průběžně ukládat aktuální informace, využívané v procesu velení. Jestliže po zásahu místa velení zůstanou média s uloženými informacemi zachována, můžeme je využít k identifikaci stavu, ve kterém byl proces velení přerušen, a k zajištění jeho dalšího pokračování. Značný význam má rovněž uplatnění automatizace velení a spojení při předávání potřebných informací mezi místy velení.

Tyto možnosti uplatnění výpočetní techniky jsou podmíněny zajištěním její provozuschopnosti po zásahu místa velení. V souvislosti s tím uvažujeme umísťovat výpočetní středisko na okraji prostoru rozmístění nebo zcela mimo tento prostor. Využívání samočinného počítače umožníme pomocí sítě terminálů.

Význam má rovněž uplatnění požadavku odolnosti jednotlivých prvků a modulů vůči ionizujícímu záření a elektromagnetickému impulsu a miniaturizace výpočetní techniky, která umožňuje její stínění a umísťování v přenosných konterelech, zapuštěných pod úroveň terénu a nakrývaných zeminou.

Prostředky automatizace velení mají nezastupitelné místo i při zabezpečení systematické diagnostiky stavu systému velení a hodnocení situace jednotlivých míst velení. Uplatní se nejen při hledání optimálního kompromisu v realizaci jednotlivých opatření k zajištění odolnosti míst velení, ale zejména v situaci, kdy jedno nebo více míst velení je vyřazeno, a musíme v krátkém čase nalézt a realizovat vhodná opatření k zajištění kontinuity procesu velení a k odstraňování následků napadení. Nutnou podmínkou k tomu je nepřetržitá a úplná informovanost o situaci a akceschopnosti míst velení, včetně údajů o umístění jednotlivých pracovišť v terénu, které využíváme pro řízení činnosti odřadu odstraňování následků napadení. Ke splnění této podmínky by přispělo, kdyby ke každému místu velení příslušel trvale organizačně vyčleněný sledovací prvek, umístěný v takové vzdálenosti, aby nemohl být vyřazen výbuchem, který zasáhl příslušné místo velení. Tento sledovací prvek by se mohl aktivně uplatnit v případě zásahu místa velení při zajištění velení podřízeným štábům a vojskům.

Při návrhu i realizaci opatření k zajištění odolnosti míst velení za použití jaderných zbraní se uplatňuje řada významných momentů.

Především je to fakt, že opatření proti neutronovým zbraním tvoří pouze rozšíření dosavadních opatření proti jaderným zbraním. Přitom vývoj ZHN (zejména jaderných zbraní) v zemích NATO vede k tomu, že musíme uvažovat další perspektivní požadavky na zajištění odolnosti systému velení a jeho prvků.

Otázky odolnosti a spolehlivosti někdy opomíjíme ve srovnání s problematikou vlastní funkce míst velení. Je jasné, že prvořadým posláním míst velení je zajištění velení podřízeným štábům a vojskům, avšak jejich existence a zajištění akceschopnosti na potřebné úrovni v určitém čase je nutnou podmínkou ke splnění této úlohy. Proto musíme uplatnit důsledně dialektický vztah a systémový přístup při řešení otázek celkové úrovně systému velení a jeho prvků. Rovněž musíme uvažovat odolnost nejen vůči jaderným (štěpným nebo ne-

utronovým] zbraním, ale i jiným vnějším rušivým vlivům, zejména prostředkům REB.

Musíme reálně uvažovat kombinaci jednotlivých opatření. Avšak v některých kombinacích musíme hledat optimální kompromis (např. mezi pozitivním vlivem ženičního budování na ochranu osob a jeho negativním vlivem na utajení prostoru místa velení). Proto při hodnocení efektivnosti jednotlivých opatření k zajištění odolnosti míst velení (nebo jejich kombinací) uvažujeme nejen vlastní přímý nebo nepřímý efekt (snížení počtu vyřazených osob, kusů techniky, pracovišť, zvýšení doby akceschopnosti místa velení atd.), ale i negativní dopady na akceschopnost a jiné aspekty odolnosti a rovněž nutné náklady a podmínky k zajištění realizace opatření. Při řešení těchto složitých otázek jak při návrhu vlastností prvků velení, jeho struktury a chování, tak při řízení v reálném čase v konkrétních podmínkách, můžeme vhodně uplatnit výpočetní techniku, zejména ve spojení s postupy matematického modelování.

Vzhledem k vývoji mezinárodní situace je nutné, aby opatření k zajištění odolnosti míst velení byla zavedena a metodicky, organizačně a materiálně zajištěna v co nejkratším čase.

U některých opatření, zejména z technické oblasti, je časový horizont uplatnění dán dobou výzkumu, vývoje a výroby. K realizaci většiny opatření můžeme však (v omezeném rozsahu) přikročit prakticky bezprostředně. Týká se to zejména otázek režimu života a práce štábu, zpracování potřebných metodik pro činnost pracovišť a místa velení jako celku před a po nástupu místa velení, volby lokality, velikosti a tvaru prostoru míst velení. V souvislosti s tím budeme připravovat příslušníky štábů k tvůrčímu operativnímu rozhodování, k získávání potřebné fyzické a psychické odolnosti vůči zátěžovým situacím, dále systematicky pěstovat potřebné návyky a morálně volní vlastnosti. Pozornost budeme věnovat rovněž hodnocení možností a praktickému nacvičování ženičního budování prostorů rozmístění míst velení a zajištění informační kontinuity při přejímání velení záložním štábem. Značný význam má také připravenost podřízených štábů na situaci, kdy došlo k narušení procesu velení a vyřazení informačních zdrojů. Perspektivně je pak třeba zaměřit se zejména na využívání automatizační techniky v procesu velení.

K NOVÝM ZPŮSOBŮM PALEBNÉHO NIČENÍ RVD

Ostrý kurs NATO v čele s USA na konfrontaci se SSSR a jeho spojenci se přirozeně odráží zejména ve vojenské oblasti. Ve snaze získat vojenskou převahu začalo rozmísťování raket středního doletu BGM 109 G a Pershing 2 na území evropských států NATO.

O realizaci požadavku získání a udržení převahy nad protivníkem nás dostatečně a prokazatelně ubezpečují zkušenosti z ozbrojených střetnutí zvláště na Blízkém východě. Ovšem nejen to. Získané zkušenosti z lokálních ozbrojených střetnutí právě v této části světa, která připomíná zkušební polygon pro ověřování účinnosti nejnovějších zbraní, daly podnět kromě jiného ke dvěma směrům zdokonalování ničení na základě vědeckotechnického rozvoje a vojensko-vědeckých poznatků. První spočívá ve vypracování tzv. přesné zbraně, jejímž výchozím podkladem byla dosažená úroveň modernizace klasických zbraňových systémů a střeliva. Druhým podnětem byl rozvoj způsobů vedení boje s protivníkem v důsledku uplatnění vědeckotechnického rozvoje v získání kvalitativně vyšších prostředků ničení. Takto v uplynulém desetiletí vznikala ve vojenské oblasti základna pro vznik přesné zbraně, která používá klasickou nálož. Tato vlivem různých systémů řízení dosahuje schopnosti vyřazovat i ve velkých vzdálenostech malorozměrné i bodové cíle prvním výstřelem. Zvýšení přesnosti spolu se zvýšením účinnosti zbraní a munice se má při hromadném použití přiblížit účinkům zbraní hromadného ničení. Analýza rozvoje zbraňových systémů a způsobů jejich bojového použití ukazuje na zřejmou motivaci, která směřuje k možnosti paralyzovat hromadné nasazení tanků a dalších obrněných cílů, které by mohly ohrozit údernou a palebnou převahu uskupení NATO na evropském válečném

Zkušenosti z lokálních válek, poznatky z operačních cvičení i výzbroj soudobých moderních armád svědčí o mimořádné nasycenosti bojiště objekty, které se vyznačují vysokou palebnou silou a manévrovostí. Tyto umožňují nejen velkou dynamičnost bojové činnosti, ale i velký rozmach operací (bojů) i v případě použití klasických zbraní. Tento trend ve vývoji (posílení dalšími úspěchy ve vědeckotechnickém rozvoji) ve stále větším rozsahu posunuje boj s těmito rozhodujícími pozemními silami na vzdálenosti, které přesahují několikanásobně dálky přímého výstřelu i ze zakrytých palebných postavení dělostřelec-

ta používané ve druhé světové válce. Dnes dosahují vzdálenosti až 200—250 kilometrů. Úsilí zaměřené k znemožnění hromadného nasazení tanků našlo svůj odraz v rozvoji protitankových prostředků, zvláště protitankových řízených střel dnes již několika generací. Tyto působí z různých výšek do vzdálenosti od několika desítek metrů do 4 km a jsou schopné ničit tyto cíle prvním výstřelem. Rozvoj protitankových prostředků určených k ničení obrněných cílů pokračuje souběžně i po linii zvyšování kinetické energie, která umožňuje probít pancíř různého složení včetně keramických a jiných vrstev stěn pancíře a přestavitelných chráničů.

Zkušenosti z válek a propočty však ukázaly, že jen touto cestou nemůžeme odrazit hromadné útoky tanků. Proto boj s nimi a dalšími obrněnými výsoce pohyblivými cíli je nutné přenést do větší hloubky a zabránit tak jejich zasažení zvláště v takovém rozsahu, který by překračoval možnosti protitankových prostředků pro jejich zničení před předním okrajem. Přenesení účinného boje s těmito objekty do velkých vzdáleností představuje jejich ničení palebnou činností bez nutnosti vyjít vojsky k postavení protivníka, být s ním v přímém dotyku (nevyjímaje pilotovaná letadla, od nichž nevyžadujeme proniknutí do vzdušného prostoru cílů).

Vznik takových způsobů boje podmiňuje dosažená úroveň vědeckotechnického rozvoje v oblasti vojenství, aplikace v rozvoji zbraní, bojové techniky, prostředků průzkumu, munice a takových vědních oborů, jakými jsou především mikroelektronika a optoelektronika. Odtud byl učiněn další krok k využití mikroprocesorů a senzorů k přesnému zjištění cílů a navedení střel v reálném čase, ale i chemie, která umožňuje vyšší účinnost granátů. Více než kdykoliv dříve je již v rozvoji zbraní založena možnost reakce na různé zdroje pohybu a vyzařování energie.

Jaké jsou to prostředky, které mohou plnit funkci uceleného systému? Jsou to průzkumné prostředky se schopností určitého výběru cílů v závislosti na vyzařované energii, jejich zjišťování i do velké vzdálenosti za jakýchkoli podmínek, ve dne i v noci a nepřetržitě. Avšak nejen to, využitím senzorů spolu s výběrem objektů mohou stanovit jejich polohu pomocí autonavigace v jednotné soustavě a v čase „čas na čas“, tedy s vysokou rychlostí i přesností několika metrů a předat tyto údaje ihned do automatizovaného střediska velení. Toto středisko tvoří tedy druhý prvek systému, který je schopen automaticky třídit a vyhodnocovat průzkumné údaje a předávat je zbraňovým kompletům k vedení palby nebo úderů přibližně v čase jejich zjištění. Umožňuje operativní zničení cílů (cíle) prvním výstřelem a ve velké vzdálenosti. Výkonným palebným prvkem systému (který využívá předností prvních dvou) musí být zbraň, která se vyznačuje potřebnou přesností k dosažení požadovaného účinku.

Dosažený rozvoj prvků tohoto systému (průzkumné prostředky, střediska řízení, přesné palebné prostředky) se zaměřuje na vytvoření zcela nových způsobů boje s tanky protivníka. Protitankovou obranu tvoří protitankové komplety různého typu, které mají čelit našemu použití tanků a bojových vozidel pěchoty. Analýza rozvoje protitankové obrany vede k závěru, že výrazně narůstá palebné působení na tanková bojová uskupení do hloubky teritoria protivníka. Narůstá též hustota palby. Toto pojetí zvyšuje postupně palebnou sílu protitankových prostředků směrem k přednímu okraji, počínaje údery již na vyčkávací prostory a prostory soustředění. V čem spočívá nové pojetí protitankové obrany? Základem pojetí protitankové obrany, boje s tanky a obrněnými cíli tvoří

protitankové komplety různého určení a složení. Umožňuje jejich vzájemnou vazbu a vytváří hluboké, plošné pásmo dané palebnými a technickými možnostmi těchto protitankových kompletů.

Podle těchto parametrů protitankových kompletů můžeme rozdělit toto pásmo na prostor:

- soustředění a vyvedení tankových (úderných) uskupení k zasazení přibližně od 170 do 20—30 km (podle druhu použitých raket), v kterém budou působit průzkumné palebné systémy a taktické letectvo,

- rozvíjení těchto uskupení do předbojových sestav od 30 do 20 km, v kterém probíhá minování na dálku a od 20 km v něm působí hlavní část uskupení dělostřelectva ze zakrytých palebných postavení,

- rozvíjení do útočných sestav a boje o přední okraj od 4 km, v kterém působí protitankové vrtulníky a protitankové raketové komplety větší mohutnosti a od 3 km do 500 m všechny protitankové zbraně, protitankové raketové komplety včetně praporních, tanky, bojová vozidla pěchoty a od 500 m se k nim připojují protitankové granátometry všeho druhu.

Charakter těchto pásem je dán nejen jejich taktickou hloubkou, délkou účinné střelby protitankových kompletů, ale také systematickým nárůstem hustoty palby směrem k přednímu okraji. Tyto ukazatele dokumentují tendenci reagovat na zavedené způsoby vyvedení a zasazování sil a prostředků v našich armádách i úsilí o jejich zmaření.

Vytvářený systém boje s tanky a ostatními obrannými cíli protivníka tak, jak jej můžeme v současné době analyzovat, je budován dlouhodobě na základě ověřovaných automatizovaných středisek velení, zdokonalování palebných systémů, raket s tříštivotrhavou a kazetovou náloží i munice včetně protitankové, ať již pasivního nebo aktivního působení. Z této skutečnosti vyplývá nutnost změn v rozdělení účasti k boji s těmito prostředky na základě palebných možností, takticko-technických vlastností, mezi jednotlivé stupně velení a druhy vojsk v závislosti na jejich vybavení. Z hlediska možností svazů a svazků ČSLA, jejich výzbroje a techniky, je nutné přistupovat k tomuto rozdělení i na základě dlouhodobých opatření ve výstavbě, která systematicky vytváří adekvátní podmínky pro boj s uvedenými prostředky ve všech směrech a na všech úrovních. Proto operační a taktické stupně mají své místo a úlohu, která vyplývá z jejich vybavenosti a možnosti působit v závislosti na členění pásem protitankové obrany nepřítele.

V souladu s uvedenými požadavky dlouhodobého rozvoje jsme v uplynulých deseti letech rozvoj automatizace v raketovém vojsku a dělostřelectvu zaměřili na řízení palby a úderů. Intenzivním výzkumem a vývojem s následnou výrobou jsme mohli přistoupit k zavádění účinných, moderních zbraňových kompletů různého určení (RV, děl., PTRK), prostředků průzkumu, automatizace velení, zvukoměrnických a radiolokačních stanic a dalších. Významně jsme pokračovali v zabezpečování štábů operačních a taktických stupňů programy k využití výpočetní techniky pro plánování palebného ničení i jejich vybavování prostředky mechanizace štábních prací. Dokazují to kromě dříve zavedených raketometů 122 mm, samohybné kanónové houfnice 152 mm a samohybné a lehké minomety různého určení. Pokrok v automatizaci dokumentuje automatizovaný komplet velení ZOBRAZENÍ 2, komplet automatizovaného řízení palby dělostřeleckého oddílu, laserový zaměřovač pro PTK, nová účinnější dělostřelecká a raketometná (kazetová) munice a další.

Současné trendy rozvoje útočných zbraní a celých zbraňových systémů v armádách NATO nás vedou k tomu, abychom hledali způsoby obrany proti nim v kontextu se zdokonalováním palebné síly raketového vojska a dělostřelectva.

Jeden z hlavních předpokladů zavedení nových způsobů palebného ničení spočívá ve vytvoření integrovaných palebných systémů, které zahrnují zjišťování cílů a jejich polohy na základě samonavigace prostředků průzkumu. Dále v účinné munici, která umožňuje přejít ke snižování kvantitativních ukazatelů v její spotřebě i v zásobování v poli.

Analýza vývoje nových zbraní v NATO a způsobů jejich bojového použití dokumentuje trend, který je charakterizován integrací účinných prostředků průzkumu a přesných zbraní, např. v průzkumné palebné systémy. Tyto jsou schopné ničit i bodové cíle v masovém měřítku a ve velké vzdálenosti.

Armády NATO již historicky rozvíjejí způsoby vedení operací na bázi letectva k boji proti pozemním silám a v poslední době zvláště proti obrněným silám, letectvu a prostředkům PVO. Tento fakt nás orientuje na prioritní a trvalé vyhledávání a ničení takových objektů, jakými jsou (kromě prostředků jaderného napadení) letouny na letištích typu TR-1, F-111 a F-16 s palubními radiolokátory Pave Mover pro průzkum objektů a navedení řízených střel (vzduch—země) se zvýšeným skrytým režimem práce. Dále jsou to automatizovaná pozemní mobilní střediska řízení a velení tohoto systému a střediska řízení taktického letectva, bez nichž systém nemůže působit. Své místo mezi těmito objekty mají sklady kazetové munice pro rakety Lance-2 typu T 22, T 16 pro rakety Patriot, Sadarm pro houfnice 203,2 mm a SM 2 V pro velkorázové raketomety MLRS.

Tento krok směřuje na základě rozvoje klasických zbraní (na jejich bázi) ke kvalitativním změnám jejich parametrů a k vývoji přesných zbraní. Od těchto přesných zbraní vede cesta k vytváření různých protitankových kompletů a k novému pojetí protitankové obrany. Takovými komplety jsou Assault Breaker, PLSS a další. Využití těchto kompletů je spojeno se současnými druhy zbraní a je založeno na jejich součinnosti.

Průzkumné palebné systémy se odlišují od ostatních palebných prostředků nebo druhů zbraní tím, že je nemůžeme chápat pouze jako množství cílů se sebou vzájemně spojených prostředků úderů a palby, průzkumu a třeba i navedení na cíl. Tyto systémy se vyznačují novým prvkem, který využitím automatizace integruje ne jeden, ale i velké množství palebných a průzkumných prostředků i navedení na cíl v jediný účinný systém, jehož funkcí je zajišťování cílů v libovolných podmínkách a jejich současné vyřazení ve velkém množství a ve velké vzdálenosti. V těchto záměrech spatřujeme zcela nový kvalitativní jev, jehož cílem je získání všestranné převahy nad protivníkem na základě vědeckotechnického rozvoje a růstu kvalitativních ukazatelů prvků průzkumných palebných systémů.

Rozvoj těchto systémů potvrdil oprávněnost námi před deseti lety přijaté koncepce rozvoje prvků automatizace řízení a postupného vytváření systému velení RVD. Funkce budovaného systému spočívá ve schopnosti ničit nepřítele ve zcela nových podmínkách, vyvolaných:

- změnou časových dimenzí od zjištění cíle do doby zahájení úderu (palby). To představuje zkrácení lhůt z několika desítek minut na sekundy;

- automatizací procesů určování souřadnic cílů různých soustav, výpočet řídicích informací a jejich přenos na dělo (odpalovací zařízení) včetně jejich zobrazení na displejích;

— zvýšením účinnosti zvláště kazetové munice (bojových hlavic), dělostřeleckých granátů a min a přesností danou jejich poloaktivními nebo aktivními způsoby navedení na cíl (korekčním systémem);

— rozvojem senzorové techniky a mikroprocesorů, které umožňují integrovat značný počet palebných prostředků různých druhů bez ohledu na jejich podřízenost (RL, zvukoměrný, letecký, vzdušný, pozemní průzkum), dále výpočetní a přenosovou techniku v ucelený podsystém velení na různých úrovních.

Na základě těchto požadavků můžeme definovat systém velení RVD jako součást vševojskového systému velení a řízení vojsk, který představuje souhrn prostředků velení, plánovací a výpočetní techniky v celé organizační struktuře RVD od stupně operačně strategický svaz až po jednotlivý palebný prostředek s návazností na údaje od čidel dělostřeleckého průzkumu, topograficko-geodetické, povětrnostní, balistické a technické přípravy. Musí umožňovat vyhodnocení a výběr údajů, realizaci součinnosti s ostatními prvky, optimalizovat rozhodnutí k vedení úderů a paleb a dodávat výchozí údaje pro jejich realizaci až k palebnému prostředku i zpětnou kontrolu výsledných hodnot úderů a paleb.

Pro značnou náročnost ekonomickou, materiálovou a dalších nákladů nemůžeme přechod k automatizaci systému velení RVD ČSLA uskutečnit kvalitativním skokem v krátkém časovém úseku. Postupné budování, založené na stavebnicovém naplňování automatizovanými prvky a komplety, je tedy objektivní nutností. Současný stav výzkumu těchto nových prostředků, prvků systému, dospěl v raketovém vojsku a dělostřelectvu ČSLA po ověření funkčních vzorků na cvičení Sojuz-83 do etapy vývoje a předvýrobní přípravy. To nám umožňuje přistoupit k vypracování nových způsobů vedení úderů a paleb v několikanásobně kratších lhůtách a netradičním způsobem je zahajovat podle potřeby v průběhu celé operace. Dosažený stupeň automatizace určení prvků pro raketové údery po zavedení příslušných stanic a paleb dělostřelectva spolu se vševojskovým systémem na taktickém stupni a automatizovaným kompletem velení RVD na operačním stupni jsou integračními prvky, které vytvářejí nezbytné a reálné předpoklady pro boj s obdobnými systémy nepřítel. Kromě toho již nemůžeme centralizovat palby a plánovat způsoby palebného ničení jen cestou využívání i sebelépe zdokonalených metodik, poplatných dlouhému času na přípravu paleb a úderů, ale i palbě na terén, které nahrazuje její přesnost.

Úkoly společné internacionální obrany vyžadují ještě účinnější koordinaci v rámci společenství. Koncepce NATO nenechává nikoho na pochybách o potřebě soustředit daleko intenzivnější a efektivnější síly na reálné vytvoření palebných systémů k udržení kroku s využíváním vědeckotechnického rozvoje ve vojenství. Úspěšný rozvoj zvláště moderních systémů vyžaduje náš podíl v rámci spojeneckých armád na výzkumu, popř. vývoji a výrobě nových palebných systémů s aplikací mikroelektroniky a optoelektroniky. Dnes (více než kdykoliv předtím) platí zásada, že nestačí mít třeba i nejmodernější palebné prostředky, nemáme-li k dispozici automatizační prostředky k jejich integraci v ucelený systém. Vědeckotechnický rozvoj ve vojenství a ekonomické možnosti nad jiné dokazují nezastupitelnost Spojeného velení právě v této rozhodující oblasti.

Podmínky, které můžeme předpokládat v případné válce, jež se vyznačují vysokou nasyceností bojiště objekty ničení, vyvolávají dynamiku a rozvíjení operace (boje) ve vysokých tempech při rychlém ničení odporu všeho druhu a vyžadují především rychlé a bezchybné výběry cílů, ale také jejich neprodlené vyřazení. Takovým vyřazením rozumíme zničení v jakékoli dálce prvním

úderem, odpálením nebo výstřelem. Právě tento požadavek je splnitelný za předpokladu nejen rychlého zjištění cílů, ale také jejich předání [tj. potřebných údajů v čase blízkém zjištění] vykonavateli s následným použitím palebných prostředků ihned po předání údajů přibližně (řádově) ve stejném čase.

Vyšší kvalita bojových možností raketového vojska a dělostřelectva se nutně musí odrazit i ve způsobech palebného ničení nepřítele i ničení protitankových kompletů při přípravě a vedení průlomu nepřátelské obrany, jakož i při plnění ostatních úkolů RVD v útočné operaci i v obraně. Přitom vedení boje s těmito komplety nemůžeme úzce spojit se strukturou palebného ničení, např. při průlomu. Hlavním důvodem k tomu je nutnost nepřetržitého vedení tohoto boje v průběhu celé útočné či obranné operace.

Při plánování boje RVD s PT komplety bereme v úvahu význam bojové činnosti útočících vojsk v jednotlivých obdobích přípravy a vedení průlomu. Proto do zahájení vyvedení vojsk na čáru zasazení bude mít prvořadý význam ničení průzkumných letounů na letištích i ve vzduchu, středisek řízení PT kompletů, odpalovacích zařízení s raketami T-16 a T-22 a skladů munice s těmito raketami. Splnění tohoto úkolu předpokládá spolehlivou funkci vytvořeného jednotného průzkumného a palebného systému pod jednotným velením a řízením, v němž svou významnou roli sehraje automatizační prostředky velení (ZOBRAZENÍ).

Souběžně s tím je nutné vytvářet podmínky pro přechod na ničení další skupiny palebných prostředků PT kompletů — dalekonosného dělostřelectva (baterií 203,2 mm a raketometů MLRS) s dosahem 30 km, bitevních vrtulníků na letištích, míst navedení taktického letectva a velitelských stanovišť. Cílem je vyřadit tyto prostředky do doby, než dosáhnou hlavní síly vševojskových divízi čáry dosahu těchto prostředků (30 km od předního okraje). Jde v podstatě o úkoly 1. období palebného ničení nepřítele při průlomu připravené obrany.

Tyto úkoly jsou svým charakterem jednoznačně operačního rázu. To znamená, že v rámci organizace boje s PT komplety nepřítele je nutné stanovit pásma odpovědnosti za ničení jednotlivých prvků PT kompletů mezi raketové vojsko o dělostřelectvo, letectvo, prostředky PVO a ostatní prostředky ničení s ohledem na jejich možnosti s platností na celou operaci.

Jakou je tedy třeba k tomuto účelu vytvořit organizaci, organizační strukturu? Účast několika vzájemně nepodřízených druhů vojsk nabízí řešení vševojskové. To ovšem vyžaduje, aby vševojskový velitel a štáb měl znalosti profesionálního dělostřelce, letce atd. Kromě toho požadavek na nepřetržitost boje s těmito PT komplety by znemožnil plnit nebo do značné míry omezil hlavní a určující poslání — komplexně řídit operaci frontu (armády). Na základě ověřených zkušeností z druhé světové války je tradiční vytváření dělostřeleckých (palebných) skupin pro podporu motostřeleckých a tankových útvarů. Nabízí se možnost využít těchto zkušeností, které prokázaly svou opodstatněnost i v současných podmínkách a mají své předpoklady pro rozvoj a využití na vyšší kvalitativní úrovni.

Vzhledem k rozmanitosti a složitosti činnosti protitankových kompletů, především různorodosti prostředků jejich ničení a zjišťování, bude podle našich poznatků a názorů účelné vytvářet **operační palebné skupiny** tak, jako v boji s taktickými prostředky jaderného napadení a dělostřelectvem nepřítele samostatné dělostřelecké skupiny. Tyto skupiny mohou vytvářet zvláště raketové oddíly, vyzbrojené nejnovějšími raketovými komplety operačně taktického a taktického určení, prostředky průzkumu (radiolokačního a radiotechnického) a letectva,

integrované pomocí automatizovaného kompletu velení (ZOBRAZENÍ). Tyto skupiny budeme vytvářet účelově, ale i dočasně s odpovědností velitele skupiny neprodleně ničit PT komplety a jejich jednotlivé prvky a také s právem dočasně řídit vyčleněné síly a prostředky v takto vytvářené operačně palebné skupině (OPS). Účast druhů vojsk v OPS, jimi vyčleněné síly a prostředky musí mít se svými štáby trvalou součinnost a propojením zajištěnou nepřetržitou informovanost.

O jaké činnosti v řízení těchto vyčleněných velitelských (štábních) orgánů jde? Úspěšná bojová činnost OPS vyžaduje, aby zpravodajské orgány řídily do přímé podřízenosti vyčleněné prostředky průzkumu, včetně letectva, RL a RT průzkumu, přijímaly od nich údaje, které tyto prostředky musí předat přímo do vyhodnocovací ústředny střediska velení operační palebné skupiny. K tomuto přenosu plánujeme využití automatizovaného kompletu velení s dávačem u čidel průzkumných prostředků a zobrazování těchto údajů v této ústředně. Zařazení ústředny a zpravodajských orgánů ve středisku velení, vybaveném automatizovaným kompletem velení, umožňuje využít nejen vyčleněné raketové jednotky do operační palebné skupiny, ale i ostatní palebné prostředky raketového vojska. To vyžaduje potřeba vyřadit širokou škálu objektů, zvláště systému řízení a velení, ale i palebných. Toto umožňuje ověřovaný funkční vzorek ZOBRAZENÍ. Z vybavenosti raketového vojska a dělostřelectva automatizovaným kompletem velení, z palebných možností raketového vojska a z potřeby řídit raketové údery vyplývá požadavek určovat jako velitele operační palebné skupiny příslušníka RVD. Na stupni operačně strategického svazu to může být zástupce náčelníka RVD. Kromě toho použití dalekonosného dělostřelectva pro boj s těmito prostředky nepřítele, které působí do 30 km před předním okrajem, je dalším opodstatněným požadavkem pro jejich využívání v boji s protitankovými komplety různého i taktického určení.

Jsou i jiné možnosti jak řešit boj s protitankovými komplety, např. řešení spojené s makrostrukturou. Jde o vytvoření „nového druhu vojska“ nebo o vytvoření nových svazků, v jejichž organizaci mohou být prostředky raketového vojska, dělostřelectva, průzkumu, radiolokačního a radiotechnického průzkumu, letectva a případně další, např. spojovací jednotky apod. V současné době je vytváření operační palebné skupiny nejschůdnější cestou k řešení organizace boje s PT komplety v závislosti na vlastních možnostech a zvláště na podmínkách nepřítele. Po získání poznatků a zkušeností ze cvičení a také z vytváření technických možností bude účelné přistoupit k jejich dalšímu zdokonalení. Takový je současný názor na řešení úkolu, který uložil ministr národní obrany ČSSR. K zabezpečení realizace tohoto úkolu chceme proto pokračovat v rozpracování způsobů ničení protitankových kompletů.

Boj s protitankovými komplety nepřítele a prostředky protitankové obrany vůbec je náročný úkol ve všech obdobích a fázích operace a boje. Zvláštní pozornost však vyžaduje vlastní zahájení útoku, kdy budou aktivovány i ty prostředky středního a malého dosahu, jimiž je obrana nepřítele značně nasycena. Proto jsme v uplynulém období ověřili některé další metody jejich palebného ničení za průlomu (plánované i neplánované pohyblivé palebné pásmo, střelba položami) a budeme je cílevědomě podle vzniklé situace používat.

Značný význam bude mít efektivní vedení boje s PT komplety nepřítele i v období palebné podpory útoku a palebného doprovodu útočících vojsk v hloubce. Hlubší analýza možností PT kompletů typu Assault Breaker totiž ukazuje na

jeho poměrně značnou víceúčelovost. Při vhodném použití může do značné míry nahradit protitankovou zálohu, např. v období, kdy nepřítel zasazuje svůj druhý sled, který ještě není plně rozvinutý, nebo k narušení zasazení operačně manévrující skupiny.

Záměry specialistů v NATO jsou průhledné a jsou známé. Ani oni nemohou předpokládat, že je ponecháme bez povšimnutí a nebudeme na ně příslušným způsobem reagovat. Rozšiřovaný názor o získání všestranné převahy na základě vědeckotechnického rozvoje, který prý nejsou země Varšavské smlouvy schopny dosáhnout, protože nemají technologii pro vývoj a výrobu potřebných součástí na bázi mikroelektroniky, optoelektroniky a dalších, jsou zcela neopodstatněné. Spíše naopak, omezování informací vede zákonitě k jejich získání urychlením vlastního výzkumu a tedy spoléhaním jen na vlastní síly našeho spojeneckého svazku. Tyto hlášené tzv. přednosti západních ekonomik a jejich nedostatečné vědeckovýzkumné základny příliš připomínají teorii nadlidí a supermanů, kterou historie již dávno nejen odsoudila, ale s kterou se věda nikdy nezotožnila. Objektivně řečeno průkazné jsou získané vědeckovýzkumné poznatky, které ovlivňují světový vývoj na obou stranách světových soustav, jen s tím rozdílem, že v táboře socialismu jsou nejčastěji dostihovány v těch oblastech, které rozvíjejí bohatost života lidu. Na druhé straně barikád přispívají k růstu bohatství monopolů, a proto směřují k získání prostředků pro agresí, pro porobení ostatních národů. Jsme proto nuceni zpravidla jejich úsilí paralyzovat a hledat cesty pro vyvážení situace a tedy i pro protizbraň všude tam, kde se tyto tendence projeví. Život ukázal, že zejména vědeckovýzkumná základna a ekonomika SSSR našla vždy dostatek sil a možností pro vytvoření nejméně adekvátních prostředků. Je přirozené, že i ostatní socialistické ekonomiky se podílejí na řešení této situace a armády na řešení prostředků pro boj s nově zaváděnými zbraněmi a způsobu boje.

Ověření tohoto způsobu boje s využitím operačně palebných skupin, které umožňují integrovat nezbytné prostředky pro dosažení vysoké účinnosti úderů a paleb k realizaci plánů operací, ukáže, jak dalece je tento způsob efektivní, i další cesty pro jeho zdokonalování nebo nahrazení dokonalejším a účinnějším. Stav v této oblasti však zcela přesvědčivě ukazuje, že nemůžeme čelit novým prostředkům nepřítele starými způsoby centralizace palby, bez integrace jak průzumných, tak i palebných prostředků pro jejich časovou neúnosnost, která nedovoluje použití tohoto množství prostředků v nových podmínkách a dosažitelných možnostech.

Vedle těchto nových způsobů palebné činnosti má a bude mít stále místo použití současných způsobů a prostředků RVD. Dělbá vedení paleb a úderů pro boj s průzkumnými palebnými systémy nepřítele nemůže vyřešit vedení boje v dotyku ani jej nahradit. Z těchto důvodů pokračujeme v intenzivním zavádění komplexního palebného ničení nepřítele jak za útoku, tak i v obraně. K tomu jsme zavedli metodiky, které umožňují v poměrně krátké době zplánovat účast RVD v něm. Použití RVD v komplexním palebném ničení považujeme za východisko, které v mnohém představuje přechodnou etapu zákonitě vyplývající ze současného stavu výzbroje všech armád, především RVD ČSLA. Tato etapa se vyznačuje existencí ve výzbroji částí zbraňových kompletů a techniky, i když v malém množství. Je ověřená v praktické bojové činnosti, ale svými parametry odpovídá účinnosti starší generace. Z této skutečnosti vyplývají i způsoby použití dané takticko-technickými možnostmi těchto zbraní a techniky. Druhým znakem této etapy je část zbraňových systémů a techniky, která je již moderní

a má charakter druhé i třetí generace od druhé světové války. Proto způsoby bojového použití jsou založeny na těchto parametrech, ale musíme přihlídnout k možnostem zbraní starší generace a jejímu zastoupení ve výzbroji. Proto jde v našem případě o použití a vypracování zdokonalených způsobů vedení úderů a paleb, které v sobě spojují využívání moderních zbraňových kompletů a ještě velmi účinných zbraní starší generace. Konečně se zavedením nových zbraní a techniky umožňují vypracovávat zcela nové způsoby, založené také na zcela nových technických možnostech. Tak jako nelze najednou v žádné armádě, zvláště při současné složitosti vývoje zbraní a jejich všestranné náročnosti na náklady, výzkumné, vývojové a výrobní kapacity, realizovat současné přezbrojení všech zbraňových systémů (např. dělostřelectva, pro jeho spojení i s potřebou zabezpečení těchto zbraní nejnovější municí), nelze ani pominout nezbytnost volby odpovídajících způsobů jejich použití. To ovšem neznamená, že vznikem nové zbraně a techniky nebudeme vytvářet nové způsoby použití dimetralně odlišné od předcházejících nebo současných. Nynější období velmi markantně právě tyto skutečnosti přesvědčivě a názorně dokumentuje.

Fakta nás opravňují k dalšímu zdokonalování palebného ničení nepřítel cestou zlepšování současných metodik, ve kterých se dostává místo novým zbraňovým systémům, nové munici, novým zapalovačům, průzkumným prostředkům apod. Tak je tomu i v palebné podpoře vojsk metodou pohyblivého palebného pásma, která je založena na zkušenostech z druhé světové války, kde střelba na několika čarách současně byla nejednou použita. Nové spočívá v použití nových prostředků tak, aby byly lépe využívány jejich možnosti. Není pochyb o tom, že nás dosažený stav neuspokojuje. Je tomu tak proto, že nemůžeme do nekonečna zvyšovat hustotu palby a její účinnost zvyšováním (neomezeným) počtu hlavní dělostřelectva a potřebu munice, protože plnění palebné úkoly na terén. I v tomto směru poznatky z použití účinnější munice ukazují na možnosti snižování spotřeby až o jednu třetinu. Současné poznatky a propočty dostatečně prokazatelně vedou k závěru o nutnosti zavádět munici, která nahradí současné požadavky na její potřebné množství pro umlčení cíle nebo dokonce pro jeho zničení, které např. u obrněné samohybné dělostřelecké baterie obvykle podle ráže dosahuje až 1000 ks granátů i více, chceme-li dosáhnout požadovaného účinku. Kromě toho i hospodárnost střelby nepovažujeme za uspokojivou. Uvážíme-li, že tento palebný úkol může být splněn v nesrovnatelně kratší době jednou nebo dvěma salvami baterie nebo oddílu s použitím aktivního nebo poloaktivního navedení několika granátů, je jejich přednost nepochybná. Tento proces je třeba posuzovat i z jiných hledisek. Jedním z nich je nutnost setrvání vlastní baterie v palebném postavení, ale také nepřátelská baterie, která je převážně také samohybná a při postřelování má možnost rychle změnit polohu palebného postavení. To plně platí i pro potřebu dopravit velké množství munice na cíl při komplexním palebném ničení nepřítel a tedy nutnosti setrvat v palebném postavení, což nemůže být v současných podmínkách bez následků. Kromě těchto skutečností musíme v ekonomice střelby vidět i úlohu zásobování municí. Použití a zavedení specializované munice (zvláště pro boj s prostředky jaderného napadení a dělostřelectvem nepřítel) podstatně ovlivní požadavky na její výrobu a přísun, který při komplexním palebném ničení představuje vlaky munice za dělostřelectvem již svazku.

Tyto skutečnosti nás vedou v RVD ČSLA k nutným závěrům pro další rozvoj zbraňových systémů i munice, ale i způsobů palebného ničení, který musíme založit na prioritních kvalitativních přednostech.

NIČENÍ PROSTŘEDKŮ PVO NEPŘÍTELE

Taktika stíhacího bombardovacího letectva zkoumá objektivní zákonitosti přípravy a vedení boje jednotlivými osádkami, jednotkami, pluky a svazky SBoL s cílem nejúspěšnějšího splnění bojového úkolu. V dílčích úkolech řeší bezprostřední bojovou činnost na bojišti.

Materiálním základem taktiky je používaná technika. Bojové vlastnosti kteréhokoliv nového typu stíhacího bombardovacího letounu a jeho výzbroje umožňují vypracovat racionální způsob jejich taktického použití. Modernizace leteckého parku, zlepšení letových vlastností letadel a zvýšení palebné síly bezprostředně ovlivňují taktické zásady při ničení cílů nepřítele.

Technika, výzbroj a její možnosti se neustále zlepšují. Na základě toho se zdokonaluje i samotná taktika.

Dosažené výsledky v bojové činnosti jsou přímo úměrné zvládnutí používání letecké techniky létajícími personálem a osvojení si taktických způsobů při ničení typických cílů nepřítele.

Bojový řád stíhacího bombardovacího letectva stanoví: „Velitelé a všichni létající personál jsou povinni neustále zdokonalovat a vynalézat způsoby bojové činnosti i taktické zásady, kterými by bylo možno nepřítele překvapit, a správně je používat v závislosti na konkrétní situaci a stanoveném bojovém úkolu.“ Tato zásada vyžaduje tvořivé rozpracování otázek taktiky SBoL, zabezpečení vyšších taktických znalostí pilotů, velitelů rojů, letek a funkcionářů štábů. Vyvarovat se přitom zastaralých představ a na základě rozboru nejnovějších poznatků pokračovat ve zdokonalování kvalit každého pilota, příslušníka letectva. Takto chápáná praktická činnost se musí odrazit v náplni výcviku a v každodenním režimu u jednotek a útvarů.

V současné době musíme zvýšenou pozornost věnovat otázkám taktiky a výcviku pilotů. Je to proces nutný, který má zajistit přechod od kvantity ke kvalitě leteckého výcviku.

V soudobých podmínkách se nemůžeme omezovat jen na přípravu k boji jednotlivých osádek a dvojic SBoL. Musíme procvičovat bojovou sladěnost jednotek ve skupinách různého taktického určení.

Sladěnost a další nejnovější poznatky z taktiky musíme procvičovat při plnění úkolů bojového použití, tj. při střelbách, bombardování a při různých taktických cvičeních.

V našich útvarech je rozpracována taktika vedení úderů a způsoby ničení typických pozemních cílů na základě nejnovějších poznatků z činnosti pilotů.

Při zpracování zásad taktiky jsme vycházeli ze zhodnocení možností vlastní techniky i výzbroje, jejích předností i nedostatků, možností výzbroje (techniky) nepřítel, jejích slabých i silných stránek, výsledků lokálních válek a výsledků dosažených ve výcviku.

Zásady taktiky a způsoby ničení cílů v žádném případě nemohou být šablonou při přijímání rozhodnutí. Cílem je ukázat návod jak postupovat při plnění úkolů v dané konkrétní situaci a podmínkách.

V další části se zmíním o způsobech vedení úderů na typické pozemní cíle, obecných zásadách, konkrétní taktické situaci, podmínkách, za kterých se úder uskutečňuje a o taktice vedení samotného úderu.

V současné době se PVO nepřítel kvalitativně a kvantitativně zdokonaluje.

Každou divizi USA může bránit jeden oddíl PLRS Hawk, každá divize má jeden oddíl Vulcan-Chaparral a 438 odpalovacích zařízení (oz) Red ey.

Divize NSR má pluk PLD s 36 PLK Gepard 35 mm, 36 oz Red ey a 46 PLK 20 mm. Dále můžeme počítat, že divize bude posílána prostředky as, PLRS Roland-2, PLK 40 mm.

Přestože účinnost soudobé PVO nepřítel značně vzrostla, při správné taktické činnosti vlastních osádek je tento systém překonatelný. Základem je znalost možností pozemních prostředků PVO, jejich slabé i silné stránky, organizace obrany vojsk a objektů, která umožňuje správnou volbu tratě, profilu letu, bojové sestavy, vedení účinných protiradiolokačních opatření, protiraketových manévru a manévru proti PLD.

Při činnosti na prostředky PVO nepřítel bojová sestava SBoL se skládá ze skupiny zabezpečení a z úderné skupiny. Konkrétní sestavu skupin určujeme v závislosti na bojovém úkolu i podmínkách, za kterých úkol plníme.

Skupinu zabezpečení určujeme k umlčení prostředků PLD, které brání palebná postavení PLRS Hawk. V případě, že palebná postavení PLD jsou známá, skupina zabezpečení letí 1—2 minuty před údernou skupinou, a to nám zabezpečuje zničení PLD do přiletu úderné skupiny do zóny účinné palby. Takových případů, kdy budeme znát podrobné rozmístění PLD, bude málo. Na základě zkušeností z lokálních válek je reálnější, aby skupina zabezpečení letěla před údernou skupinou ve vzdálenosti 500—1500 m, v malé výšce (50—100 m) a ve vzdálenosti 6—8 km před cílem zaujala východiště ke zteči prudkým nabráním výšky. Tímto skupina upoutá na sebe pozornost prostředků PLD i PLRS Hawk. Pokud prostředky PLD zahájí palbu, tato skupina okamžitě přechází do zteče a ničí je, a to i v tom případě, zahájí-li palbu po úderné skupině. Zteč vede na postavení PLD, které se prozradilo vlastní palbou. V této variantě (s největší pravděpodobností) proletí úderná skupina postavení PLD bez toho, že by proti ní zahájilo palbu.

V palebných postaveních baterií PLRS Hawk musíme ničit v první řadě ozařovací radiolokátory. Zkušenosti z výcviku potvrzují, že jsou-li tyto prostředky zamaskovány, je prakticky vyloučeno, aby je osádky našly a při zteči z chodu zničily. Z tohoto důvodu je účelnější používat k ničení bombardovací výzbroj s maximálním počtem tříštivě trhavých pum. Těmto požadavkům ničení odpovídají letouny MiG-23 (18 OFAB-100) a MiG-21 (10 OFAB-100). Roj letounů MiG-23 může k úderu použít 72 pum a roj letounů MiG-21 40 pum. Při použití obou typů je proti baterií PLRS Hawk použito dostatečné množství prostředků, aby byla vyřazena z činnosti.

Volbu tratě určujeme s maximálním využitím terénu a volíme maximální rychlost, kterou nám podvěšená výzbroj umožňuje. Výška letu vzhledem k radiolokačnímu maskování, orientaci a bezpečnosti je nejvýhodnější od 50 do 100 m.

Proti zjištění přehledovými radiolokátory musí skupina od čáry zjištění vystřelovat protiradiolokační střelivo. K tomu využívá i celkové pasivní rušení vyhledávacích lokátorů, které uskutečňují letouny z vlastního území. Protiraketový manévr uskutečňuje skupina po dvojicích, od čáry odpálení, a to horizontální vlnovkou, s náklonem 60° každých 20 sekund. Tím se rychlost přiblížení v okamžiku začátku zatáčky zmenší pod 100 km a ozařovací RL baterie Hawk i při odpálení rakety ztratí cíl.

Bojová sestava dvojice, která vychází z podmínek znemožnění současného sestřelení dvou letounů jednou PLRS Hawk (Chaparral), musí mít vzdálenost mezi letouny 150–200 m a rozestup 50–70 m. Sestava roje musí mít vzdálenosti mezi dvojicemi 150–250 m. Tato sestava umožňuje vedení současné zteče a samostatné zamíření každým pilotem.

K zabránění odpálení PLRS Hawk (když je prostor rozmístění znám) skupiny ve vzdálenosti 5–10 km před předpokládanou čarou ničení v závislosti na výšce letu zapínají SPS-141 na vysílání. Neznáme-li prostor rozmístění nepřátelských protiletadlových kompletů, zapínáme SPS-141 na vysílání ihned po rozsvícení žárovky „OBLUČEN“.

Nyní popíšeme jeden z možných **modelů ničení PLRS Hawk**.

Taktická situace

Baterie Hawk je 20 km od čáry dotyku. Je bráněna jednou baterií PLD (2 čety), která je rozmístěna 1,5–2 km od palebného postavení odpalovacích zařízení. Vzdálenost od letiště vzletu k palebnému postavení baterie Hawk je 140 km.

K ničení této baterie je určena skupina v počtu 4 letadel MiG-23 (MiG-21) a skupina zabezpečení — dvojicemi MiG-23 (21).

Skupina zabezpečení je složena ze dvou letounů MiG-23 a vyzbrojena 4 UB-32 s raketami S-5M (5k) a kanónem, nebo má dva letouny MiG-21 a je vyzbrojena 2 UB-16, SPS-141, 2 podkřídlovými přídavnými nádržemi a kanónem.

Letouny mají kanóny nabitý protiradiolokačním střelivem pro pasivní rušení vyhledávacích radiolokátorů baterie Hawk a rušení SON PLD.

Úderná skupina má podvěšenou bombardovací výzbroj (MiG-23 je vyzbrojen 18 AFAB-100 a MiG-21 na sdružených závěsnících 10 OFAB-100).

První dvojice na MiG-21 má podvěšený kontejner SPS-141 a kanón s protiradiolokačním střelivem (protiradiolokační střelivo má i MiG-23).

Druhá dvojice mají kanón nabitý trhavým střelivem pro případné odrážení ztečí nepřátelských stíhačů po splnění úkolu.

Skupinu zabezpečujeme z vlastního území v systému aktivního rušení ze zóny vzdálené od čáry dotyku 20–25 km (mimo dosah Hawk) ve výšce 1500–2000 metrů. (Neuvažujeme celkové zabezpečení proti stíhacímu letectvu, protože se cíl nachází v plošné zóně raket PVO.)

Taktika vedení úderu

Skupina zabezpečení letí před údernou skupinou ve vzdálenosti 500–1500 m, s rozstupem do 500 m. Tato vzdálenost i rozestup umožňují v prostoru cíle dosáhnout výšku zteče a zahájit palbu na prostředky PLD, které nebyly dříve zjištěny. Zjistíme-li postavení PLD, které brání baterii Hawk, skupina zabezpečení je ničí 1–2 minuty před průletem úderné skupiny.

Obě skupiny letí v malé výšce (50—100 m) a 20 km před průletem čáry dotyku zapínají SPS-141 na vysílání. Od čáry zjištění ve výšce 30—35 km od palebného postavení Hawk (10—15 km před čarou dotyku) skupina zabezpečení zahajuje vystřelování protiradiolokačního střeliva. Střelí 3—4krát krátkými dávkami s intervalem 1—2 sekundy, s opakovanou střelbou za 15—20 sekund po průletu prostoru výbuchu těchto střel. V těchto intervalech střelba z kanónů (vzhledem k zásobě střeliva) vystačí až do přiletu k cíli. Střelbu zahajuje vedoucí skupina zabezpečení, potom vedený a v dalším střelí první dvojice z úderné skupiny. Touto činností spolu s letouny z vlastního území zabezpečíme pasívní rušení vyhledávacích radiolokátorů u baterie Hawk i SON PLD.

Od čáry odpálení raket Hawk při letu k cíli ve výšce 50—100 m (ve vzdálenosti přibližně 25 km od cíle) skupiny ve dvojicích uskuteční ostré zatáčky s náklonem 60°, s intervalem 20 sekund a dále pokračují v přímém horizontálním letu. Tento manévř po odpálení PLRS Hawk znemožní radiolokační sledování našich letadel.

Skupina zabezpečení ve vzdálenosti 6—8 km před cílem prudce nabírá výšku do 1200 m a zaujímá východiště ke zteči na PLD. Prudkým nabráním výšky zkracujeme vzdálenost mezi skupinou zabezpečení a údernou skupinou. V okamžiku přiletu úderné skupiny do zóny palby PLD je skupina zabezpečení ve východišti ke zteči a po zahájení střelby po úderné skupině okamžitě ničí palebné postavení PLD. Při této variantě je pravděpodobné, že PLD nezahájí palbu po úderné skupině, ale po skupině zabezpečení, která na sebe upoutá pozornost prudkým nabráním výšky. Úderná skupina pokračuje v letu ve výšce 50 m a je pravděpodobné, že proletí přes palebná postavení PLD bez toho, že by byla zničena.

Úderná skupina ničí baterie Hawk bombardováním z malé výšky a po odhozu pum odlétává na vlastní území. Taktéž i skupina zabezpečení po odletu úderné skupiny odlétává z prostoru cíle.

Zabezpečení letu těchto skupin i skupiny zabezpečení rušením z letadel (z vlastního území), vystřelováním protiradiolokačního střeliva, horizontálním protiraketovým manévrem a použitím SPS-141 zaručuje v dostatečné míře jejich bezpečnost, čímž jsou vytvořeny příznivé podmínky pro splnění úkolů.

Rozmístění baterie Hawk na ploše o rozměrech 300—400 × 200—300 m považujeme za plošný cíl. Výsledek ničení bombardovací výzbrojí zaručuje dostatečné zničení cíle. Při úderu je velká předěpodobnost, že výbuchem pum budou zničeny jak ozařovací lokátory, tak i vyhledávací, odpalovací zařízení i kabelové vedení, které zabezpečuje systém velení a palby.

OBNOVENÍ BOJESCHOPNOSTI ÚTVARŮ CHEMICKÉHO VOJSKA

K zabezpečení operací organizujeme chemické zabezpečení a ochranu vojsk a týlu proti ZHN. V jejich rámci předpokládáme opatření k obnovení bojeschopnosti vojsk po úderech ZHN nepřítele. Můžeme konstatovat, že obnovení bojeschopnosti a odstraňování následků napadení ZHN nepřítelů při všech cvičeních procvičujeme, zejména u vševojskových svazků a útvarů a u některých druhů vojsk. Chemické vojsko jako vykonavatel řady opatření v rámci obnovení bojeschopnosti a odstraňování následků napadení ZHN tu velmi často zaujímá postavení nezranitelnosti a imunity proti účinkům ZHN. Přitom budou útvary a jednotky chemického vojska vystaveny stejnému nebezpečí přímého napadení ZHN nepřítelů jako ostatní druhy vojsk. Vzhledem k tomu, že jsou přímými vykonavateli opatření k obnovení bojeschopnosti vojsk (radiační a chemický průzkum, speciální očista vojsk, odmožování terénu, kontrola atd.), budou ve větším rozsahu než ostatní druhy vojsk vystaveny druhotným účinkům ZHN.

Bojeschopnost útvarů chemického vojska se snižuje nebo se ztrácí v důsledku úderů jadernými, chemickými, biologickými a klasickými zbraněmi, ale také v důsledku plnění úkolů ve prospěch vojsk v zamořeném terénu, plnění úkolů speciální očisty vojsk i odmožování terénu. Zvláště rychle se může snížit bojeschopnost útvarů chemického vojska při přímém jaderném úderu nepřítelů. V tomto případě útvary chemického vojska utrpí značné ztráty na živé síle a speciální technice, sníží se morální psychologický stav, naruší se velení, ztíží se týlové a technické zabezpečení.

Tato situace vyžaduje obnovení systému

velení, bojeschopnosti jednotek a současně s tím i plnění úkolů chemického zabezpečení ve prospěch vojsk silami a prostředky, které zůstaly bojeschopné.

Pod obnovením bojeschopnosti útvarů chemického vojska, na které byly vedeny jaderné údery nepřítelů, rozumím obnovení jejich stavu a schopnosti k plnění uložených úkolů chemického zabezpečení boje a operace.

Obnovení bojeschopnosti u útvarů chemického vojska zahrnuje:

- obnovení narušeného spojení,
- zjištění stupně bojeschopnosti,
- upřesňování úkolů bojeschopným útvarům a jednotkám k dalšímu plnění úkolů chemického zabezpečení vojsk,
- vyvedení útvarů a jednotek ze zamořených a rozbořených prostorů, závalů, požárů a zátop,
- opatření k vytvoření smíšených útvarů a jednotek,
- úhradu ztrát speciální techniky a její zvládnutí novými obsluhami,
- doplnění útvarů a jednotek materiálem všeho druhu,
- obnovení morálně politického a psychologického stavu vojáků.

Opatření k obnovení bojeschopnosti plníme bez ohledu na úkoly chemického zabezpečení operace. Proto síly a prostředky chemického vojska, které neztratily bojeschopnost, usměrňujeme na poskytnutí pomoci útvarům chemického vojska v centrech jaderných výbuchů, ale také na opatření chemického zabezpečení ve prospěch vojsk.

Bojeschopným útvarům a jednotkám chemického vojska upřesníme nebo stanoví-

me nové úkoly. Obsah těchto úkolů závisí na výši ztrát, možnostech útvarů a na obsahu a charakteru činnosti vojsk.

V situaci, kdy útvary chemického vojska mají orgány velení a bojeschopné základní jednotky, budou zpravidla plnit dříve stanovené úkoly. Jestliže útvary jen částečně ztratí bojeschopnost, ale budou mít k dispozici nevelké síly, které mohou bezprostředně plnit dříve stanovené úkoly, jsou povinny (i když s omezenými možnostmi) tyto úkoly plnit.

Organizace a obsah opatření k obnovení bojeschopnosti a odstranění následků napadení ZHN u chemického vojska značně závisí na výši a druhu ztrát. Stupeň bojeschopnosti útvarů chemického vojska (stejně jako u ostatních svazků a útvarů druhů vojsk) kvalifikujeme podle těchto kategorií: s uchovanou bojeschopností, s částečně sníženou bojeschopností a nebojeschopné.

Základním kritériem pro hodnocení bojeschopnosti útvarů chemického vojska je:

- naplnění útvarů a jednotek osobami a speciální technikou podle tabulek počtů,
- zabezpečení prostředky protichemické ochrany jednotlivce, komponenty dezaktivních a odmořovacích látek, zásobami PHM, ostatním materiálem a prostředky,
- stav (existence) orgánů velení,
- stav takticko-odborné připravenosti,
- morálně psychologický stav jednotek a útvarů.

Některé z těchto kritérií, jako např. naplněnost, zabezpečení materiálem a technikou, jsou kvantitativní stránkou hodnocení bojeschopnosti. Na druhé straně kritéria, jako je existence orgánů velení, stav připravenosti, morálně politický stav jednotek apod. můžeme hodnotit jen kvalitativně a jsou kvalitativní stránkou hodnocení bojeschopnosti.

Útvary chemického vojska z hlediska bojeschopnosti můžeme charakterizovat jako:

bojeschopné jestliže

- orgány velení mají 40–60 % důstojníků s prostředky spojení,
- ztráty živé síly nepřesahují 30 % počtů podle tabulek,
- ztráty základní (speciální) techniky pro daný útvar (jednotku) nepřesahují 20 procent,
- zásoby materiálu zabezpečují splnění charakteristických úkolů daného útvaru (jednotky);

částečně bojeschopné jestliže

- orgány velení útvaru (jednotky) mají 30–40 % důstojníků s prostředky spojení,

- ztráty živé síly dosáhly 30–60 %,
- ztráty v základní (speciální) technice pro daný útvar (jednotku) jsou od 20–50 procent,

— zásoby materiálu plně zabezpečují splnění charakteristických úkolů daného útvaru (jednotky);

nebojeschopné jestliže

- orgány velení útvaru (jednotky) mají 70 % ztrát,
- ztráty živé síly jsou větší než 60 %,
- ztráty v základní (speciální) technice pro daný útvar (jednotku) jsou vyšší než 50 %,
- zásoby materiálu nezabezpečují plnění odborných úkolů.

Při obnovení bojeschopnosti svazku, útvarů a jednotek chemického vojska zpravidla postupujeme takto: nejdříve obnovíme narušené velení a spojení, získáme údaje o ztrátách, bojeschopnosti a situaci svazku, útvarů a jednotek, upřesníme útvary pro další činnost bojeschopných útvarů a jednotek, současně s tím vyvedeme útvary a jednotky z center výbuchu (napadení) a přijímáme opatření k obnově (udržení) vysokého morálně politického stavu vojsk, uskutečňujeme různá organizační opatření, běžné opravy techniky, doplňujeme zásoby všeho druhu a současně zabezpečujeme opatření k odstranění následků použití jaderných a chemických zbraní nepřítelem.

K obnovení narušeného velení, k úhradě ztrát velitelů a náčelníků ustanovíme nové důstojníky, obnovíme systém spojení a nahradíme zničená místa velení. Obnovení systému spojení uskutečníme z prostředků štábů a vojsk, které nebyly zničeny a také doplněním podle rozhodnutí náčelníka spojení armády.

K rychlému zjištění situace a zabezpečení spojení s útvary a jednotkami chemického vojska po napadení jadernými a chemickými zbraněmi nepřítele využijeme vrtulníky a chemické průzkumné obrněné transportéry. Vysíláme většinou důstojníky z oddělení NCHV se záložními rádiovými stanicemi.

Při zničení velitelského stanoviště útvaru chemického vojska přebírá velení jednotkám jeden z velitelů rot. V dalším vytváříme nové velení z počtu velitelů rot, důstojníků z chemického oddělení armády a záložních důstojníků.

Vyvedení jednotek a útvarů chemického vojska z prostorů a center použití jaderných a chemických zbraní uskutečňujeme v tomto pořadí: nejdříve vyvedeme živou sílu, která si uchovála bojeschopnost, do prostoru sousedění (vyvedení), který je za hranicemi nebezpečných pásem zamoření, rozrušení a požáru, potom ji vyvádí-

me do prostoru obnovení bojeschopnosti útvaru.

Prostory obnovení bojeschopnosti útvarů chemického vojska musí odpovídat těmto požadavkům:

- nacházet se mimo pásma radioaktivního, chemického a biologického zamoření (při složitě radiální situaci alespoň v místech s nejmenší úrovní radiace),
- zabezpečovat zaujetí i skryté rozmístění jednotek,
- mít dostatek kvalitních, nezamořených zdrojů vody a komunikací pro pohyb i zásobování.

Útvary chemického vojska určujeme hlavní i záložní prostor k obnovení bojeschopnosti a osy pochodu pro jejich zaujetí.

Obnovení bojeschopnosti u jednotek a útvarů chemického vojska v závislosti na stupni a charakteru ztrát můžeme uskutečňovat v rámci současné organizační struktury nebo vytvořením smíšených útvarů. První způsob bude hlavní. Použijeme jej u těch útvarů chemického vojska, které mají bojeschopné orgány velení a základní jednotky. V závislosti na sestavě bojeschopných sil a podmínek situace můžeme obnovit bojeschopnost různými způsoby. Při malých ztrátách živé síly i bojové techniky v jednotkách obnovíme bojeschopnost nahrazením ztrát novým rozdělením počtů v rámci útvaru. V případě ztráty bojeschopnosti jednotlivých jednotek můžeme obnovit bojeschopnost dočasným snížením jejich počtů v rámci útvaru, např. snížením počtu rot speciální ochrany u praporu chemické ochrany nebo čet u roty radiálního a chemického průzkumu. Dalším možným způsobem obnovení bojeschopnosti útvaru chemického vojska je nahrazení ztrát živé síly i techniky ze zálohy NCHV operačně strategického svazu.

Bojeschopnost útvarů chemického vojska můžeme také zabezpečit převedením útvaru (jednotek) na nižší organizační stupeň. Např. armádní prapor chemické ochrany můžeme přeorganizovat na rotu chemické ochrany armády a rotu tohoto praporu na čtyři speciální čety.

V případě úplné ztráty bojeschopnosti několika útvarů chemického vojska obno-

víme jejich bojeschopnost druhým způsobem, tj. vytvořením smíšených útvarů, a to jen ze stejných jednotek. Tento způsob však považujeme za výjimečné a krajní opatření.

Kalkulace potvrzují, že obnovení bojeschopnosti u útvarů chemického vojska v původní organizační struktuře vyžaduje v průměru nejméně 5–8 h, a při vytváření smíšených útvarů (jednotek) 1–2 dny.

Obnovení bojeschopnosti u chemického vojska organizuje a řídí NCHV armády v souladu s plánem obnovení bojeschopnosti. Tento plán bude mít zpravidla formu tabulky, která může obsahovat:

- přehled útvarů chemického vojska,
- naplněnost útvarů v procentech (do napadení jadernými, chemickými i ostatními zbraněmi nepřítele),
- prostředky a čas použití ZHN nepřítele (množství a mohutnost jaderných výbuchů i ostatních prostředků ničení),
- situaci vojsk po úderu ZHN nepřítele,
- ztráty na živé síle (důstojníků, praporčíků, poddůstojníků, vojáků),
- ztráty speciální bojové techniky (po hlavních družích a prostředcích spojení),
- stav bojeschopnosti útvarů a jejich možnosti v plnění úkolů (v procentech k tabulkám počtů),
- pořadí obnovení bojeschopnosti,
- způsoby obnovení bojeschopnosti,
- síly a prostředky vyčleněné pro obnovení bojeschopnosti (důstojníci, praporčíci, poddůstojníci, vojáci, základní druhy speciální techniky, spojovací prostředky),
- prostor obnovení bojeschopnosti,
- čas (doba) obnovení bojeschopnosti,
- síly přidělované chemickému vojsku a pořadí poskytnutí pomoci útvarům chemického vojska při obnovení bojeschopnosti,
- stav útvarů po obnovení bojeschopnosti (určení možnosti v procentech),
- odpovědnost za opatření k obnovení bojeschopnosti.

Tato tabulka může mít charakter formalizované dokumentace. To by také umožňovalo přípravu plánu obnovení bojeschopnosti před napadením ZHN nepřítelem a jeho konkretizaci v dalších opatřeních bezprostředně po napadení ZHN.

Problematika obnovení bojeschopnosti útvarů a jednotek chemického vojska není dosud podrobně rozpracována a procvičována jako u ostatních druhů vojsk. Doposud byla pozornost zaměřována na řešení problémů obnovení bojeschopnosti u vševojskových útvarů a svazků. V článku řeším problém obnovení bojeschopnosti u chemického vojska v návaznosti na získané poznatky a zkušenosti při jeho řešení u vševojskových útvarů a svazků. Má být podnětem pro další přístupy k jeho řešení, ale hlavně pro jeho procvičování u chemického vojska.

STAROSTLIVOSŤ O TECHNIKU

— PREDPOKLAD VYSOKEJ

BOJOVEJ POHOTOVOSTI

Agresívna politika imperialistických štátov združených v pakte NATO, ktoré sa usilujú za každú cenu zvrátiť pomer síl medzi dvoma svetovými sústavami vo svoj prospech, je veľmi nebezpečná a vo svojich dôsledkoch ohrozuje svetový mier.

Pre zabezpečenie obrany socialistického spoločenstva prispieva svojím dílom aj Československá ľudová armáda. Pre upevňovanie bojovej pohotovosti musí byť technika a zbrane kvalitne pripravené na vedenie bojovej činnosti vojsk.

Požiadavky na bojovú pohotovosť vojsk

Bojová pohotovosť ČSLA je hlavným ukazovateľom pripravenosti vojsk pre plnenie bojových úloh. Vysoká bojová pohotovosť je závislá od pevného morálneho a politického stavu príslušníkov armády, všestrannej pripravenosti veliteľov a štábov, ale hlavne od pripravenosti bojovej techniky a zbraní. Na tom, ako je technika útvarov a zväzkov pripravená na plnenie úloh, ako je uložená, ako je ošetrovaná v priebehu uloženia, závisí nielen počiatok bojovej pohotovosti, ale aj jej ďalší priebeh, t. j. pripravenosť na úspešné vedenie bojovej činnosti. Zväzky a útvary našej armády sú vybavované novou veľmi drahou bojovou technikou. Táto technika zvyšuje bojovú silu vojsk, zvyšuje ochranu osádok, napomáha zvyšovať morálneho ducha vojsk, prehlbuje ich uvedomenie a mobilizuje sily k iniciatívnejšiemu a kvalitnejšiemu plneniu úloh za predpokladu, že je správne ošetrovaná, že sa plne využívajú jej technické parametre a velitelia, štáby a technickí funkcionári sú príkladom v organizácii, znalostiach a plnia dobre svoje povinnosti k technike. Pretože každá činnosť vojsk musí byť podriadená dosiahnutiu vysokého stupňa bojovej pohotovosti, aj starostlivosť o techniku považujeme za rozhodujúci činiteľ bojovej pohotovosti.

Základnými požiadavkami na bojovú pohotovosť techniky sú:

- zabezpečenie 100% pojazdnosti tankovej a automobilovej techniky v dobe plánovanej pre dosiahnutie plnej bojovej pohotovosti útvaru,
- vysoká odborná a morálna pripravenosť všetkých osôb, od ktorých závisí príprava techniky a jej vlastné bojové použitie,

- zabezpečenie plynulého prechodu z mierového na vojnový stav, predovšetkým dôslednou organizáciou vývozu techniky do určených priestorov,
- technické zabezpečenie vývozu materiálu, zbraní, munície a výzbroja pre konečnú úpravu techniky a jej prípravu na vedenie bojovej činnosti.

Splnenie náročných požiadaviek na bojovú pohotovosť techniky dosahujeme:

- kvalitným ošetrovaním tankovej a automobilovej techniky, kontrolou ošetrovania a uložením techniky po taktických cvičeniach,

- kvalitnou prípravou techniky na letnú a zimnú prevádzku,

- zabezpečením pravidelných ďalších druhov ošetrovania techniky a prevenciou proti vzniku vážnych poškodení, ktoré by vyradili techniku z používania,

- plným využitím jednotiek pre ošetrovanie a ukladanie techniky nedotknuteľných zásob tak, aby stanovená technika bola ošetrovaná, preverená a dlhodobá uložená pre zabezpečenie vysokej spoľahlivosti pri vedení bojovej činnosti,

- náročným a dôsledným plnením úloh v parkovej službe, ale aj v režime života vojsk podľa základných poriadkov. Dôsledným plnením funkčných povinností veliteľov, technických orgánov, náčelníkov druhov vojsk, ako aj osádok, vodičov a dielenských špecialistov,

- systematickým zlepšovaním materiálnych podmienok pre ošetrovanie a opravy techniky,

- zlepšovaním technických znalostí zbraní a bojovej techniky, ako aj skvalitňovaním odbornej technickej prípravy spoločne s ostatnými druhmi vojsk a služieb s cieľom zlepšovania starostlivosti o techniku a dosiahnutia vysokého majstrovstva v ovládaní techniky pri vedení bojovej činnosti.

Celá oblasť pripravenosti techniky je širokým komplexom čiastkových úloh, a to v príprave veliteľského zboru, osádok, vodičov na jednej strane a vlastnou pripravenosťou techniky na strane druhej. Pre splnenie výsledného cieľa, ktorým je vysoká bojová pohotovosť techniky, je nevyhnutný súlad pri plnení všetkých úloh spojených s prípravou vojsk.

Súčasný stav v starostlivosti o techniku

Tanková a automobilová technika v mnohých zväzkoch a útvaroch mala priaznivý vplyv na plnenie úloh bojovej pohotovosti. Taktické cvičenia plukov a divízií, operačno-taktické cvičenie Sojuz-83, ako aj ďalšie zabezpečovanie výcviku a bojovej pohotovosti vyžadovalo veľkú a namáhavú prácu, obetavosť a úsilie. Zlepšila sa organizácia ošetrovania techniky po plukových a divíznych taktických cvičeniach. Zlepšuje sa stav bojových tankov a bojových vozidiel pechoty. Výrazný pokrok je dosahovaný v systéme zásobovania vojsk tankovým a automobilovým materiálom, napriek tomu, že mnohí funkcionári hovoria o nedostatku materiálu na ošetrovanie a spojzďňovanie techniky. Nedostatky v spojzďňovaní techniky sú v nedôslednosti technických funkcionárov v tom, že nie je včas a odborne ohodnotený rozsah poškodenia a nie je presne špecifikovaný materiál a náhradné diely pre opravu. Prehľady o nepojazdnosti sú vedené neúplne a vyžadovaný materiál často nezodpovedá skutočnej potrebe pri opravách. Treba však zdôrazniť, že popri kladoch pretrvávajú aj naďalej nedostatky, ktoré nepriaznivo pôsobia na zabezpečovanie bojovej pohotovosti.

Technickému stavu tankovej a automobilovej techniky neprospieva dlhodobá nepojazdnosť. Veľmi často sa stáva, že automobilová, ale aj tanková technika stojí u útvaru nepojadná aj niekoľko mesiacov a oprava je zabezpečovaná až

na zásah nadriadených a vyšších stupňov velenia. Tento stav môžeme nazvať hrubou nezodpovednosťou pri zabezpečovaní bojovej a mobilizačnej pohotovosti. Dobrý technický stav, zabezpečenie techniky, jej prevádzková spoľahlivosť, je prvoradá úloha všetkých technických funkcionárov počínajúc technikom (ZVT) roty. Sledovanie a hlavne riešenie nepojazdnosti je vecou predovšetkým technických funkcionárov, ktorým velitelia musia vytvoriť priaznivé podmienky pre jej riešenie.

Veľmi vážny stav vzniká v haváriách tankových motorov. Najväčší podiel (52 %) na celkovom stave má 10 vševojskových útvarov, u ktorých je trvale na veľmi nízkej úrovni starostlivosť o tankovú techniku. Tieto útvary dosahujú pri inšpekčných previerkach a záverečných kontrolách len vyhovujúce výsledky. Najviac havárií tankových motorov vzniká nedodržaním zásad prevádzkových podmienok motora pri výcviku vo vedení bojových vozidiel, taktických cvičeniach, jazdách tankov pod vodou, ale aj streleckej príprave. Velitelia riadiaci zamestnanie nedbajú a nedodržia prevádzkové parametre v dôsledku čoho dochádza k haváriám motorov. Havarijnou tankových motorov sa musia zaoberať aj školy. Škola v rámci prípravy poslucháčov musí zlepšiť prípravenosť svojich absolventov, hlavne veliteľov a technikov. Dôsledne sa musia vykonávať kontrolné prehliadky pred a v priebehu výcviku a plniť všetky nariadené opatrenia pri každom zamestnaní s technikou. To vyžaduje od každého učiteľa jednotlivých druhov príprav mať dobré odborné znalosti tankovej techniky, poznať prevádzkové parametre príslušného typu techniky a dodržiavať zásady „Odbornej inštrukcie č. 15“ náčelníka Tankovej a automobilovej správy MNO.

Jednou z hlavných charakteristík súčasných moderných armád je veľká nasýtenosť vojsk bojovou technikou a výzbrojou. V mierových podmienkach pre zabezpečenie výcviku vojsk a bojovej pohotovosti sa používa iba jej malá časť. Značná časť bojovej a inej špeciálnej techniky je dlhodobe uložená. Táto technika musí byť uložená v bezchybnom technickom stave tak, aby v prípade prekvapivého začatia vojny ju bolo možné po dekonzervácii a krátkej príprave okamžite použiť pre vedenie bojovej činnosti. Pre zvýšenie bojovej pohotovosti dlhodobo uloženej techniky a pre zlepšenie starostlivosti o túto techniku bolo vydané (v súčinnosti s ostatnými materiálnymi hospodármi) Nariadenie náčelníka Generálneho štábu ČSLA — 1. zástupcu ministra národnej obrany č. 03/83, ktoré stanovuje jednotné zásady pre skladovanie, obmenu, ošetrovanie a kontrolu tejto techniky.

Poznatky a skúsenosti ukazujú, že po vydaní tohto normatívneho aktu sa starostlivosť o dlhodobo uloženú techniku u mnohých útvarov čiastočne zlepšila. Nadriadené stupne lepšie organizujú kontroly pripravenosti techniky na uloženie, zabezpečujú kvalitnejšie a úplné uloženie.

Pre zlepšenie stavu uloženej techniky musia zväzy zabezpečiť, aby riadiaci funkcionári zodpovedajúci za túto oblasť, riadili ošetrovanie, prekonzervovanie a ukladanie. Jednotky určené na ošetrovanie, prekonzerváciu a ukladanie techniky musia byť v dobe od 15. 3. do 30. 10. využívané len na tieto účely. Veľmi dôležitou otázkou zostáva vonkajšia a vnútorná kontrola uloženej techniky.

Vzťah ľudí k technike

Minister národnej obrany armádny generál Ing. Martin Dzúr vo svojom rozbere na záver výcvikového roku 1982/83 mimo iného povedal, že všetkými pro-

striedkami a formami musíme pôsobiť na vedomie ľudí tak, aby sa menil vzťah ľudí k technike. Je potreba pôsobiť na vedomie vojakov k majstrovskému zvládnutiu pridelenej techniky. Nezodpovedný vzťah ľudí k technike nesmieme ani nebudeme trpieť. V tomto smere treba zvyšovať úroveň organizácie plánovania prevádzky, ošetrovania, opráv a využívania techniky všetkými veliteľskými a technickými funkcionármi. Bude treba požiadať aj politických pracovníkov, ZO KSČ a ZO SZM, aby viac pôsobili na vedomie ľudí pre zlepšovanie vzťahu k technike a zbraňam.

Vladimír Iljič Lenin zdôrazňoval, že vo vojne získa prevahu ten, kto má lepšiu techniku, zbraň, organizovanosť a disciplínu. V technickom vybavení, v ovládaní zbraní a techniky a v palebnej sile armád videl V. I. Lenin jeden z hlavných predpokladov vojenskej sily štátu.

Jednota vzťahu človeka a techniky v ozbrojenom zápase má svoje špecifické vlastnosti. Jedno aj druhé na seba vzájomne pôsobí a má priamu spätnú väzbu. Rozhodujúcu úlohu majú ľudia, ktorí výborne ovládajú techniku a zbraň, sú všestranne pripravení a schopní využívať najnovšie poznatky vedy a techniky.

Bojová technika, ktorou je ČSEA vyzbrojená, sa vyznačuje vysokými bojovými vlastnosťami, ako je veľká palebná sila, ochrana osádok pred účinkami všetkých druhov zbraní, veľká manévrovacia schopnosť prekonávať terénne a vodné prekážky ako aj ďalšie technické parametre kladú veľké nároky na znalosti, ošetrovanie a údržbu. Tento stav vedie k zvyšovaniu požiadaviek na znalosti a zručnosti veliteľského zboru na čas pri ošetrovaní a na náročnosť aplikácie všeobecne získaných poznatkov vo vojenských školách na konkrétnu techniku. Komplex otázok, požiadaviek a možností ľudí vedie v súčasnom období k zhoršovaniu vzťahu ľudí všetkých kategórií k vojenskej technike. Veľmi nepriaznivá situácia je v tom, že sa tento vzťah ľudí k technike rozširuje z nižších stupňov velenia na stupne vyššie. Na vyšších stupňoch sa to prejavuje hlavne v tom, že formálne sa dôležitosť techniky uznáva, každý chápe potrebu ošetrovania, zvyšovania starostlivosti, mať techniku v dokonale dobrom stave, ale v plánoch činnosti štábov, náčelníkov druhov vojsk a služieb, technických funkcionárov a politických pracovníkov je to okrajová záležitosť. Zhoršovanie vzťahu ľudí k technike u jednotiek, útvarov, zväzkov a zväzov, vo vojenských školách, vedie k zhoršovaniu technického stavu zbraní a bojovej techniky. V súčasnom období sa tento vzťah vyhroutil do maxima ako dôsledok rozporu medzi požiadavkami, možnosťami a narastajúcimi úlohami bojovej a politickej prípravy. Bude treba všetkými možnými formami a metódami tento vzťah normalizovať, aby nešiel na vrub bojovej pohotovosti a výcviku vojsk.

Dôležitú úlohu v tomto procese môžu zohrať ZO KSČ a SZM, najmä v aktívnejšom, cieľavedomejšom a plánovitom prerokúvaní otázok stavu techniky a technickej prípravy v jednotkách, útvaroch, na štáboch zväzkov a zväzoch. Dôležitá je pomoc a podpora politických pracovníkov, ktorí by mali účinnejšie ovplyvňovať SPP, aby pomáhal mladým inžinierom presadzovať požiadavky správneho ošetrovania, hospodárnosti a dodržiavania noriem. Straníčka organizácia môže vzbudiť záujem technikov o SPP tak, aby každý technik pochopil význam úlohy človeka a techniky v súčasnej vojne. Treba pestovať u vojakov hrdosť na svoju zbraň a techniku, viesť ich k tomu, aby sa o ňu náležite starali a udržiavali ju trvale v boaschopnom stave.

Vzťah ľudí k technike sa prejavuje aj v dodržiavaní technickej disciplíny. Moderná technika kladie veľké nároky na disciplínu jednotlivca, kolektívov, štá-

bov, veliteľov, technických a politických funkcionárov, na ich organizátorskú a riadiacu prácu. Organizátorská, odborná a výchovná činnosť veliteľa, politického pracovníka a technika, sa pri práci s technikou prelínajú. Od ich dokonalého zladenia, jednotného pôsobenia a vzájomného dopĺňovania závisí výsledok a efektívnosť formovania vzťahu vojakov a veliteľského zboru k technike.

Ľudia vidia jednotu slov a činov, vidia dokonalú zladenosť práce, jednotný cieľ všetkých zložiek a stupňov velenia, jednotu dodržiavania zásad starostlivosti o techniku, preto ani sami si nedovolia narušovať predpisy, rozkazy a nariadenia v technickej oblasti. Tam, kde vyššie operačné štáby velenia idú v dodržiavaní disciplíny príkladom, zabezpečujú pre vojská podmienky pre ošetrovanie tak, aby technika bola pripravená na vedenie bojovej činnosti ako aj zabezpečenie výcviku, tam je vzťah k technike na dobrej úrovni, tam je dobrá disciplína, tam sa dodržiavajú vojenské poriadky, rozkazy a nariadenie, tam je dobrá technologická disciplína, disciplína v používaní a ošetrovaní techniky a v konečnom je dobrý aj vzťah ľudí k technike.

Vplyv organizátorskej a riadiacej práce na dosahované výsledky

Hlavné úsilie technického zabezpečenia musíme sústrediť na prehľbovanie praktických znalostí a zručností, na kvalitnú prípravu techniky a zbraní na použitie, na kvalifikované kontrolné prehliadky, technické ošetrovanie, opravy a odstraňovanie porúch. Treba zvýšiť bojovú a prevádzkovú spoľahlivosť techniky a zbraní dôsledným dodržiavaním predpisovej technológie ošetrovania a opráv a náročnou kontrolou jej stavu.

Plnenie týchto úloh je možné len vysoko premyslenou a cieľavedomou organizátorskou a riadiacou prácou (ORP) veliteľov, politických a technických funkcionárov. Bude treba na všetkých veliteľských stupňoch uplatňovať metódu priameho riadenia podriadených. Každý príslušník operačného stupňa je vedúcim pracovníkom. Vedie a riadi určitú oblasť, usmerňuje činnosť pracovníkov na podriadených stupňoch a zabezpečuje, aby činnosť v jeho oblasti napomáhala splneniu určených úloh. Funkčné povinnosti nám všetkým stanovujú úlohy vo vzťahu ku konkrétnym problémom na nižšom stupni velenia. Výsledky našej práce sa odrážajú na práci orgánov jednotlivých stupňov velenia a prejaví sa priamo u jednotiek a útvarov. Aké tieto výsledky sú, závisí od značnej miery aj od toho, ako dodržiujeme základné princípy riadenia.

Jedným z hlavných opatrení ORP je viac sa zamerať na kontrolu priamo podriadených veliteľských stupňov, ktorým poskytovať účinnú pomoc pri odstraňovaní zistených nedostatkov. To znamená, že jednanie s podriadenými stupňami sa musí stať hlavnou súčasťou riadiacej práce všetkých stupňov. Riadenie spočíva v pôsobení na ľudí, v koordinácii a v podnecovaní ich činnosti pre tankové a automobilové technické zabezpečenie bojovej činnosti vojsk. Preto obsahom práce s podriadenými stupňami je v prevažnej miere usmerňovanie ich činnosti na splnenie spoločných cieľov a úloh. Viac by sme mali vo svojej práci, pri príprave nových opatrení, využívať nižšie organizačné stupne, pretože oni ich budú plniť a zabezpečovať. Túto spoluprácu musíme účelne diferencovať, aby výsledok bol optimálny. O využívaní podriadených stupňov má mať záujem každý pracovník, každý riešiteľ danej problematiky.

Väčšina prác v podmienkach armády je kolektívna. Je celkom bežné, že na úlohu pracuje niekoľko ľudí, skupiny, ba aj veľké kolektívy. Na základe pripravených podkladov a spracovaných materiálov, veliteľ (náčelník) s nedeliteľnou

veliteľskou právomocou rozhoduje. Jedným z hlavných tajomstiev úspechu dobrého veliteľa (náčelníka) je, že si dokáže povolať k práci na každom ťažkom probléme najlepších špecialistov, alebo celý kolektív odborníkov. Opiera sa o tento kolektív, využíva jeho analýzu, návrhy a na základe toho prijíma kvalifikované rozhodnutie pre riešenie danej problematiky. Takýmto spôsobom bude treba riešiť na jednotlivých stupňoch velenia problémy stavu techniky a zbraní. Bez komplexného prístupu všetkých materiálových hospodárov, druhov vojsk a služieb nemôžeme dosiahnuť požadovaný cieľ.

Pre zlepšenie účinnosti riadenia vystupuje v súčasnom období do popredia schopnosť vybrať metódy, ktoré vyžadujú potreby zlepšenia starostlivosti o techniku a výzbroj. Na tom, kde zamerať hlavnú pozornosť funkcionárov jednotlivých stupňov velenia, sme sa všetci zhodli. Zostáva problémom výberu spôsobu a metód presadenie hlavných úloh z oblasti technických služieb. Veliteľ (náčelník) a štáb, ktorý sa opiera o každého jednotlivca, o prácu svojho aparátu a všetkých príslušníkov, má rozhodnú podporu svojho kolektívu a získava v ňom mocný nástroj vplyvu na plnenie úloh.

V našej práci budeme musieť presadiť náročné a presné plnenie funkčných povinností a zvýšiť zodpovednosť všetkých funkcionárov za dosiahnuté výsledky v oblasti, ktorú riadime. Pracovať metódou hlavného článku so stanovenou kompetenciou a zodpovednosťou. Ide o to, žiadať od každého stupňa, aby on splnil v prvom rade svoje úlohy a súbežne trval na plnení úloh podriadených stupňov. Systém, keď všetci riešia všetko, má vo svojich dôsledkoch za následok, že do zodpovednosti sa vkráda anonymita a zodpovednosť za nedostatky sa síce nenápadne, ale zato trvale prenášajú na vyššie stupne velenia.

V odbornej literatúre, ktorá sa zaoberá ORP, je špecifikovaných šesť príčin nedostatkov v riadiacej práci vedúcich pracovníkov. Medzi ne patria: nedbalosť, neznalosť, neschopnosť, zmätok a časová tieseň.

O každej príčine nedostatkov by bolo možné sa podrobne zaoberať. Dôležitejšie je pri hodnotení výsledkov svojej práce si ich do vlastnej činnosti premietnuť a hľadať východiská ako sa ich zbaviť.

Veliteľ (náčelník) a zodpovedný pracovník musí ísť neprestajne v popredí, musí si zvyšovať vlastné vedomosti, dodržiavať zásady a princípy riadenia, byť aktívny a vedieť nové poznatky previesť do praktického života. Pri riadení technických oblastí sa tieto zásady musia dodržiavať a presadzovať. V opačnom prípade sa stav môže meniť len živelne, a to na krátky čas.

Požiadavky na riadenie služby pre zlepšenie stavu tankovej a automobilovej techniky

Rozhodujúcou požiadavkou na kvalitné plnenie úloh je pevný systém organizácie bojovej a politickej prípravy. K tomuto systému sa musí tesne pripojiť organizácia technického zabezpečenia výcviku a dodržiavania zásad každodenného ošetrovania techniky. Len vtedy, keď budeme efektívne využívať každú výcvikovú hodinu s technikou, keď budeme využívať stanovený čas na ošetrovanie techniky, môžeme efektívne využiť možnosti techniky a zabezpečiť výcvik vojsk.

Pre dosiahnutie vysokého stupňa bojovej pohotovosti zbraní a techniky je nevyhnutná vysoká **disciplína**. Tam, kde je vysoká organizovanosť života vojsk, pevný vojenský a výcvikový režim, kde sa presne dodržiava denný poriadok, tam je aj dobrá organizovanosť prevádzky techniky, tam sa dobre technika ošetruje, tam je na dobrej úrovni technologická disciplína, ale aj bezpečnosť cest-

nej prevádzky. Môžeme konštatovať, že keď je dobrá disciplína v kasárňach, je dobrá disciplína aj v parku a prevádzke techniky. Tak, ako všeobecná vojenská disciplína, aj technická disciplína je predovšetkým kategóriou politickou a mravnou. Preto bude treba prehlbovať uvedomenie a presvedčenie vojakov na zlepšovanie vzťahu k technike, pestovať u vojakov základnej služby, ale aj z povolania, hrdosť na svoju techniku, aby ju neprestajne udržiavali v bojaschopnom stave.

Veľmi dôležitou požiadavkou na zlepšenie stavu techniky sú **znalosti** tejto techniky. Skúsenosti z previerok vojsk v oblasti technickej prípravy ukazujú na veľmi závažné neznalosti u vojakov z povolania všetkých kategórií. Tu v tejto oblasti platí dvojnásobne, že kto chce učiť, viesť a riadiť, musí sám veľa vedieť a poznať. Byť na úrovni súčasných potrieb a požiadaviek, znamená neprestajne sa zdokonaľovať, osvojovať si nové vedomosti potrebné pre výkon svojej funkcie a pre ďalší politický a odborný rast. Úspech v práci bude mať ten funkcionár, ktorý bude mať hlboké znalosti zverenej techniky, pevné návyky v riadení technickej prípravy, bude vedieť správne riadiť ošetrovanie techniky a prakticky ukázať, ako techniku správne ošetrovať a využívať jej takticko-technické možnosti a parametre.

V oblasti zvyšovania znalostí vodičov, dielenských špecialistov a vojakov z povolania, je nevyhnuté zabezpečiť:

- v plánoch základné časové možnosti pre technickú prípravu,
- aby v dobe stanovenej v pláne pre technickú prípravu neboli plánované iné zamestnania s príslušnou kategóriou ľudí a ZVT pluku (útvary), nesmie povoliť na uvedenú dobu výjazd techniky,

- na vedenie zamestnania z technickej prípravy IMZ s vedúcimi a učiteľmi technickej prípravy. (V tomto smere musia funkcionári zodpovední za technickú prípravu vyvíjať potrebnú aktivitu a nenechávať tomu voľný priebeh).

K výraznému zlepšeniu musí dôjsť v oblasti **starostlivosti** o techniku a zabezpečovanie jej plnej bojaschopnosti. Znižovanie počtu nepojazdnej techniky je závislé na dôslednosti práce veliteľov a technických funkcionárov. Nemôžeme si v súčasnom období dovoliť, aby u útvaru bola nepojazdná bojová a iná dopravná technika a funkcionári zodpovední za tento stav ho nedôsledne riešili. Počet nepojazdnosti v niektorých obdobiach len u tankov dosahuje u divízie viac ako jednu tankovú rotu a v celej ČSLA to predstavuje už jeden tankový pluk. Táto bojová technika predstavuje veľkú údernú silu a teda zvyšovanie pripravenosti vojsk. Hlavným našim cieľom je predchádzať poškodeniam a nepojazdnosti dodržiavaním zásad prevádzky ošetrovania a starostlivosti o techniku. K tomu treba plne využívať jednotky pre ošetrovanie a stanovený čas.

Ďalšou veľmi závažnou požiadavkou na zlepšovanie stavu tankovej a automobilovej techniky je **plnenie funkčných povinností** vo vzťahu k technike všetkými funkcionármi. V tomto zohráva dôležitú úlohu odborné riadenie po jednotlivých systémoch služby zo stupňa na stupeň. Číže vystupuje do popredia metóda priameho riadenia podriadených, na ktorých musíme zamerať svoju kontrolnú činnosť a poskytovať im účinnú pomoc pri presadzovaní vytýčených úloh.

V práci veliteľov a technických funkcionárov sa javí za veľmi dôležité sústreďiť hlavnú pozornosť na rozhodujúce obdobia, v ktorých sa rozhoduje o pripravenosti techniky pre zabezpečenie bojovej pohotovosti. Ide o:

1. **Organizovanie ošetrovania techniky a zbraní po plukovnom a divíznom taktickom cvičení.** Na ošetrovanie techniky po každom cvičení sa vyčleňuje

5 výcvikových dní z pevných hodín bojovej a politickej prípravy. Ďalší šiesty deň ide na vrub parkového a hospodárskeho dňa. V tieto dni nesmie byť organizované iné zamestnanie, ošetrovania sa zúčastňujú velitelia, politickí pracovníci, technici a štáby útvaru. Ošetrovanie musí riadiť a kvalitu kontrolovať ten stupeň, ktorý riadil taktické cvičenie. Ďalších 5 dní sa vyčleňuje na ukladanie techniky pre vodičov, dielenských špecialistov a iných odborností v súlade s programom bojovej prípravy. Na toto obdobie musí byť zameraná pozornosť všetkých funkcionárov, pretože v tomto čase sa ošetrí a uloží 80 % tankovej a 50—60 % automobilovej techniky. Uloženú techniku musí pred uložením preveriť komisia veliteľa útvaru, ktorá dá súhlas na konzervačné práce. S takto uloženou a preverenou technikou netreba do ďalšieho cvičenia robiť žiadne práce mimo pravidelných prehliadok a výmeny akumulátorových batérií.

Kto z veliteľov a technických funkcionárov zabezpečuje takým spôsobom ošetrovanie techniky po taktických cvičeniach, má zabezpečenú bojovú pohotovosť svojho útvaru a techniku pripravenú na vedenie bojovej činnosti.

2. Kvalitnú prípravu techniky na sezónnu prevádzku. Najvýhodnejšia forma prípravy na sezónnu prevádzku je po práporoch. Na prechod techniky na letnú a zimnú prevádzku je možné plánovať po 6 dňoch na prápor v každom období. Z toho 5 dní na úkor pevných hodín a jeden deň (sobota) na vrub parkového a hospodárskeho dňa. V čase prípravy na sezónnu prevádzku prápor sa nemôže zúčastňovať žiadnych iných zamestnaní, služieb a podobne aj vojaci z povolania od tohto práporu musia po celú dobu riadiť a kontrolovať prechod techniky na sezónnu prevádzku. Bez vytvorenia podmienok pre vykonávanie prechodu u práporu, u roty a všeobecne u každej jednotky, bez dobrej organizácie odborného a materiálneho zabezpečenia nemôžeme pripraviť techniku tak, aby celú zimu a leto jazdila bez porúch a poškodení. Tým, že je prechod nekvalitný, znižuje sa bojová pohotovosť jednotky a útvaru.

Plnenie náročných úloh v oblasti bojovej a mobilizačnej pohotovosti techniky je podmienené zmenou metód a foriem práce veliteľov, náčelníkov tankových a automobilných služieb okruhov, armád a ich príslušníkov oddelení. To vyžaduje aj zmeny v myslení riadiacich pracovníkov okruhov a armád. Úspech v bojovej a mobilizačnej pohotovosti techniky môže byť dosiahnutý len vtedy, keď každý pracovník bude plne zodpovedný za zverený úsek práce, keď vyššie stupne budú plniť svoju úlohu a nebudú nahradzovať stupne nižšie. Dôležité je pre všetkých riadiacich pracovníkov vytvárať v plánoch priaznivé podmienky pre plnenie úloh hlavne na najnižších stupňoch.

Boj s protitankovými prostředky v útočném boji

Redakčně upravený obsah článku plukovníka N. K. Šiškina, doktora vojenských věd, profesora, uveřejněný v sovětském časopise „Voennaja mysl“ č. 7/1983.

V soudobé etapě rozvoje vojenství se zřetelně projevují dvě přímo protikladné tendence ve výstavbě ozbrojených sil: pancéřování vojsk a podstatný růst bojových možností protitankových prostředků. Vzájemný boj mezi nimi nabývá na stále intenzivnějším charakteru. Při řešení tohoto jednoho z nejdůležitějších protikladů ve vojenství má velkou úlohu teorie vojenského umění, která musí v závislosti na druhu

bojové činnosti dávat zdůvodněná doporučení, zabezpečující vojskům úspěšné plnění jak útočných, tak i obranných úkolů. Po jejich rozpracování, zejména v zájmu útočného boje, má zásadní význam všestranná analýza bojových možností všech protitankových prostředků a ustálených názorů na způsoby jejich bojového použití v obraně.

Charakteristika soudobých protitankových prostředků

Podle názorů velení armád zemí bloku NATO, k boji s tanky a ostatní obrněnou technikou musí být používány jak prostředky všeobecného určení, tak i speciální protitankové prostředky.

K prostředkům všeobecného určení patří jaderná munice, letouny taktického letectva, polní dělostřelectvo, reaktivní systémy salvové palby a tanky. Jejich efektivnost nepřetržitě narůstá. V posledních letech byla zavedena nová letecká a dělostřelecká protitanková munice, která má vyšší přesnost a dálku střelby.

Hlavní úlohu v boji s obrněnou technikou v armádách zemí NATO mají ovšem **speciální protitankové prostředky**. Jejich

základ tvoří protitankové raketové komplety (PTRK), bitevní (protitankové) vrtulníky, přenosné protitankové granátomety, puškové protitankové granáty a protitankové miny. Mezi speciální PT prostředky patří i průzkumný palebný systém Assault breaker.

Protitankové raketové komplety jsou základní prostředky boje pozemních vojsk s tanky a ostatními obrněnými cíli. Jsou to mohutné vysoce přesné řízené zbraně s dálkou střelby do 4000 m, se značnou průbojností — asi 500 mm a pravděpodobností zásahu do 0,85. V armádách zemí NATO jsou hlavně PTRK druhé generace s poloautomatickým systémem řízení (operátor nepřetržitě sleduje jen cíl). Komplety

existují ve variantách přenosných, samohybných a vrtulníkových. Nejvíce jsou rozšířeny americké PTRK Tow a Dragon (dálka střelby 3000 a 1000 m) francouzsko-západoněmecké Hot a Milan (4000 a 2000 m) a anglický Swingfire (4000 m).

Na konci 70. let američtí odborníci usku-tečnili celou řadu zdokonalení raket Tow. Zejména byla zvětšena délka jejich činnosti do 3750 m a zavedena nová efektivnější hlavičce. K lepšímu využívání PTRS v nočních podmínkách jsou pro ně rozpracovány termovizní zaměřovače.

Současně s modernizací zavedených PTRK pracují západní odborníci na vytvoření PTRS třetí generace, které budou mít samonaváděcí hlavičce. V USA již zahájili výrobu vrtulníkové PTRS Hellfire. Předpokládá se vybavit ji termovizní nebo kombinovanou (radiolokační a infračervenou) hlavičkou. K výměně přenosného kompletu Dragon Američané pracují na PTRS Tank breaker. Raketa, která má infračervenou samonaváděcí hlavičku a kumulativní nálož, je vystřelována z odpalovacího zařízení na rameni na vzdálenost do 2000 m. Podobné práce probíhají i v evropských zemích NATO. Přitom hlavní pozornost je věnována realizaci tzv. principu „vystřelil a zapomněl“, kdy operátor je osvobozen od procesu řízení letu rakety a jeho úkol tkví jen v zamíření a odpálení raket.

Bitevní vrtulníky, vyzbrojené PTRS, jsou také často nazývány protitankové. Při jednom vzletu je schopen soudobý vrtulník zničit 2–3 tanky. Tyto možnosti značně vzrostou po zavedení nových vrtulníků, které svými letecko-technickými charakteristikami převyšují dosavadní typy a budou vyzbrojeny PTRS třetí generace. V USA byla již zahájena výroba speciálního protitankového vrtulníku AH-64 Apache, který má ve výzbroji 16 PTRS Hellfire. Je vybaven nejnovějšími prostředky průzkumu cílů a pro řízení palby, navigační aparaturou, která zabezpečí podle plánů konstruk-térů efektivní zničení tanků na vzdálenost do 5 km v jakýchkoli meteorologických podmínkách, ve dne i v noci. Velení armády USA hodlá zakoupit až 450 těchto vrtulníků. Budou používány spolu s existujícími bitevními vrtulníky AH-1S v sestavě praporů vojenského letectva divizi, jejichž počet musí dosáhnout na konci roku asi 1000 kusů. Armádním sborům je plánováno přidělovat po jedné vrtulníkové protitanko-

vé brigádě, která má 135 bitevních vrtulníků.

Přenosné protitankové granátomety jsou základní protitankové prostředky pro boj zblízka. Jsou jimi vyzbrojeni pěší jednotky a čety. Jsou předurčeny k boji s obrněnými cíli na vzdálenost do 300 m. Jejich granáty s kumulativní náloží prolíbají pancíř o síle 300–400 mm. Hlavními typy, které jsou ve výzbroji armád zemí NATO, jsou americké M72A2. Probíhá všestranný vývoj nových a dokonalejších typů. Při jejich vývoji je sledován cíl snížit váhu a rozměry, zvýšit délku střelby a průbojnost.

Protitankové miny zůstávají nadále účinným prostředkem boje s tanky. Současně se zdokonalováním samotných min aktivně se pracuje v zemích NATO na vytvoření nových prostředků a způsobů minování. Zvláštní pozornost je věnována systémům minování na dálku, které umožní zřizovat minové zátarasy v krátkých luhách bezprostředně před útočícími tanky, na osách jejich přesunu a v prostorech soustředění.

V současné době existují speciální pozemní, vrtulníkové a letounové systémy minování na dálku. V USA jsou rozpracovány dělostřelecké náboje, které obsahují po 9 protitankových minách. Jsou vystřelovány z organických 155mm děl. Za efektivní jsou považovány reaktivní systémy salvové palby. Tak západoněmecký 110mm 36hlavňový systém Lars má v palebném průměru neřízené reaktivní náboje s kazetovými bojovými hlavičkami, které obsahují protitankové miny AT-1. Salvou jedné baterie (8 zařízení odpálí 2304 min na vzdálenost do 15 km) je zaminován úsek terénu o rozměru 300×2300 m. Protitankové miny budou obsahovat i reaktivní náboje nového amerického 240mm 12hlavňového systému MLRS, který mají mít ve výzbroji i další země bloku NATO. Pro tento systém jsou kromě toho rozpracovány kazetové hlavičky s obsahem kumulativně tříštivých prvků (v každém náboji 644 kusů), které prolíbají pancíř do 70 mm, a proto při dopadu na věž nebo korbu tanku jej ničí.

Vytvoření průzkumného palebného systému Assault breaker je principiálně novým směrem v rozvoji protitankových prostředků. Je předurčen k ničení skupinových obrněných cílů, v první řadě tanků (jak na parkovišti, tak i za přesunu) na vzdálenost 150–200 km.

Způsoby použití protitankových prostředků v obraně

Protitanková obrana (PTO) v NATO je pokládána za základ odolnosti v celku. U divize zahrnuje ze ženíšního hlediska připravené a palbou spojené rájony obra-

ny praporečnických taktických skupin, kromě toho v nich rozmístěné PT prostředky a PT zátarasy.

Charakteristickými zvláštnostmi PTO jsou

vysoké hustoty PT prostředků, soustředění jejich větší části na postaveních brigád prvního sledu, jejich široký manévr na ohrožené úseky, vybudování speciálních protitankových postavení a pásem ničení tanků v obraně. Jak vyplývá ze zahraničního tisku, střední hustota všech druhů PT prostředků a tanků v obraně, např. mechanizované divize armády USA (na frontě 30 km) může dosahovat počtu asi 50 na 1 km.

Počítá se i s tím, že takové hustoty budou nedostatečné k odrazení hromadných ztečí tanků. Proto k zesílení PTO na směru hlavního úderu útočnicka se předpokládá manévr částí PT prostředků z méně aktivních úseků.

Velká pozornost v armádách NATO je věnována rozmístění PT prostředků. Doporučuje se jejich postavení volit tak, aby v rájech obrany byla vytvářena pásma ničení útočících tanků několikapatrovou boční a křížovou palbou kombinovanou s minovými zátarasy.

Postavení PTRK se rozmísťují tak, aby mohly vést proti tankům boční palbu na maximální vzdálenost střelby. Těžké PTRK (typu Tow a Hot) se doporučuje rozmísťovat na postavení ve dvojicích (sekcích) ve vzdálenosti asi 300 m.

Zvláštní pozornost při organizaci systému PTO je věnována zabezpečení narůstání stupně palebného působení proti tankům na přesunu a při rozvinutí k útoku i proti ostatním obrněným objektům. Tak ve vzdálenostech do 100–150 km od předního okraje je plánováno vést údery průzkumnými palebnými systémy a taktickým letectvem, ve vzdálenostech 20–40 km taktickým letectvem a prostředky minování na dálku a ve vzdálenostech 15–20 km i palbou hlavního uskupení polního dělostřelectva.

Od vzdálenosti asi 3–4 km od předního

okraje začíná pásmo palby těžkých PTRK a protitankových vrtulníků. Mají-li prapory prvního sledu do 20 PTRS Tow a podporují-li je dvě dvojice vrtulníků, na 1 km obrany v daném pásmu může vést palbu 5–7 PTRK. Ve vzdálenosti 1000 m od předního okraje je tento druh palby doplněn na každý kilometr fronty obrany palbou 7–8 přenosných PTRK typu Dragon a tanků. To znamená, že celková hustota PTRK a tanků může dohromady dosáhnout počtu do 12–15 kusů.

Do 300 m od předního okraje je vytvářeno pásmo souvislé palby protitankových granátometů, jejichž hustota může dosahovat 25–30 na 1 km.

PTO je tak budována podle principu komplexního použití různorodých prostředků. Palbu proti tankům je účelné zahajovat v maximálních vzdálenostech se zasazením jen části sil, aby nebylo předčasně zjištěno jejich uskupení v celku. Stíhání postavení PT prostředků je plánováno tak, aby byla zachována jejich maximální vzdálenost od útočících tanků, aby byly neustále mimo dosah jejich kulometné a kanónové palby.

Vrtulníky mají být používány zpravidla ve dvojicích v malých výškách — 15–30 m s odpálením raket v maximálních vzdálenostech — 3000–4000 m. Bojové postavení vrtulníku je obvykle voleno v členitém terénu nebo v prostoru mezi vrcholky stromů. Po zjištění cíle odpálí vrtulník 1–2 rakety a mění postavení. V současné době probíhají práce na systémech odpálení PTRS z vrtulníku bez jeho stoupání nad úkryt.

Při vklínění útočících tanků do obrany předpokládá se ničit je křížovou palbou PTRS, tanků a vrtulníků z boku a z protitankových postavení (palebných čar), zajatých PT zálohami a tanky (PT jednotkami praporů, brigád a divizí).

Organizace boje s protitankovými prostředky

Zkušenosti z válek ukazují, že plnění tohoto úkolu je součástí přípravy útočného boje a jeho vedení. Za hlavní otázky boje s PT prostředky je nutné pokládat organizaci průzkumu, stanovení možností a optimálních způsobů ničení objektů (cílů), vydání konkrétních úkolů odpovídajícím silám a prostředkům k ničení jednotlivých prvků systému PTO nepřítele, sledění společného úsilí mezi různými silami a prostředky. Obsah těchto otázek v závislosti na situaci je určován při jejím hodnocení a přijetí rozhodnutí.

K nejdůležitějšímu vedení boje s PT prostředky je v první řadě zapotřebí včas zjis-

tit systém PTO nepřítele a stanovit možná místa pásem ničení útočících tanků křížovou palbou, pravděpodobné směry a sektory nejvyšší protitankové palby a úseky terénu, kde její hustota může být nejmenší. Je rovněž nezbytné zjistit palebná postavení dělostřelectva, pozorovatelná a místa leteckých návodčích, objekty automatického systému řízení palby dělostřelectva a prvky průzkumného palebného systému.

V průběhu vedení průzkumu je věnována zvláštní pozornost nepozorovatelným prostorům, ve kterých mohou být skryty rozmístěny PT vrtulníky, PTRK a tanky. Maximální efektivnost průzkumu PT prostřed-

ků je zabezpečována komplexním plněním jeho úkolů silami a prostředky pozemního a vzdušného průzkumu. Pozemní obyčejně uskutečňuje souvislé pozorování celého pásma plánovaného útoku a na bocích jak na předním okraji, tak i v hloubce. Při vedení vzdušného průzkumu jsou zvláště efektivní letecké fotografické snímky většího měřítka — plánované i perspektivní. Důležité je zabezpečit včasné a rychlé doručení zpráv o nepříteli velitelům a štábům.

Při hodnocení situace je nutné určit silné a slabé stránky systému PTO nepřítele, zjistit jeho pravděpodobný záměr použití PT prostředků v obraně, stanovit potřebný stupeň jejich ničení v době palebné přípravy útoku a k tomu použít síly a prostředky.

Otázky boje s PT prostředky je nutné vyjádřit v rozhodnutí pro útok a odpovídajících páncírovacích dokumentech: v plánech palebného ničení, tabulkách palby dělostřelectva při střelbě ze zakrytých palebných postavení a v plánech palby prostředků vycílených pro přímou střelbu, v plánech bojového použití sil a prostředků druhů vojsk, dále v bojovém rozkaze a pokynech pro součinnost.

Při organizaci boje s PT prostředky je účelné přesně určit pásma odpovědnosti za jejich ničení letectvem, dělostřelectvem a dalším bojovým prostředkům na základě jejich možností a charakteru činnosti útočících vojsk.

Při řešení těchto otázek je nutné nejen plánovat palebné ničení PT prostředků, ale i předvídat umlčení radioelektronických prostředků objektů systému velení.

Při plánování ničení PT prostředků je nutné brát v úvahu i jejich důležitost v určitých obdobích činnosti útočících vojsk.

Boj s protitankovými prostředky

Na ničení a umlčování PT prostředků se podílejí: raketové vojsko, letectvo, dělostřelectvo, prostředky PVO, tanky, PTRK, BVP. Efektivním prostředkem jsou rovněž PT miny a při boji s PT prostředky krátkého dostřelu (do 500 m) — pěchotní zbraně, ohňometné a zápalné prostředky.

Za základní princip spolehlivého ničení PT prostředků v útoku je nutné pokládat nepřetržitost vedení boje s nimi ve všech obdobích boje a komplexní použití bojových prostředků.

Je účelné zahajovat ničení a umlčování PT prostředků před přechodem útvarů (jednotek) do útoku, tj. při jejich přesunu k přednímu okraji. V té době je nezbytné údery letectva a palbou dělostřelectva spolehlivě umlčet taktické letectvo, systémy

Např. při přesunu a rozvinování je nezbytné předvídat ničení a umlčování reaktivních systémů salvové palby a polního dělostřelectva, které používají PT munici, při přechodu do útoku — ničení PTRK s dalekým dostřelem, po příchodu k přednímu okraji — PT prostředků pro boj zblízka.

Boj s PT prostředky je složitý ve všech obdobích boje, ale zvláštní pozornost vyžaduje při zahájení útoku, kdy budou vést palbu nejen dříve zjištěné, ale i ty PT prostředky, které nebyly předem zjištěny. Pro jejich spolehlivé zničení má velký význam dobře organizovaná rekognoskace před přechodem do útoku.

V průběhu této práce je nutné brát v úvahu i možné změny systému PTO nepřítele do zahájení a v průběhu boje, čáry a směry, kde je možné neočekávané zasažení PT prostředků. V souladu s tím je nutné předvídat způsob součinnosti různých sil a prostředků a stanovit, které z nich zdvojují vedení úderů na jednotlivé objekty PTO nebo jsou v pohotovosti k vedení palby na nové objekty, které doplňují možnosti jiných prostředků v případě vzniku krizových situací.

Při organizaci boje s PT prostředky je nutné kromě toho brát v úvahu jejich vysokou mobilitu, schopnost rychle a skrytě manévrovat z jednoho úseku (směru) na druhý. To vyžaduje od útočících vojsk včasné přijetí odpovídajících protipatření. Řešit tento úkol je možné za předpokladu přesného velení silám a prostředkům, operativního stanovení nových úkolů útočícím jednotkám a palebným prostředkům. Zárukou toho je spolehlivé, nepřetržitě pracující spojení a předem zpracované signály velení.

minování terénu na dálku. Zvláště důležité je zničit průzkumné palebné systémy. Přitom pozemní prvky průzkumných palebných systémů — odpalovací zařízení a řídicí střediska mohou být ničena údery raket a letectva, a vzdušné (letouny průzkumu a navedení) podpurným letectvem. Spojovací kanály průzkumných palebných systémů mohou být rušeny prostředky REB.

Současné jsou používána ochranná opatření — rozptýlené přesuny vojsk, souvislé nebo ohniskové maskovací dýmové clony a tepelné léčky, jsou vytvářeny klamné cíle a využívány podmínky omezené viditelnosti.

Před přechodem tanků do útoku je účelné rovněž zničit speciální protitankové jed-

notky, především bitevní vrtulníkové v prostorech jejich rozmístění.

V období palebné přípravy útoku je nezbytné zničit hlavní část PTRK a tanků na prvních postaveních. Tento úkol plní plánem palebného ničení předem určené síly a prostředky, včetně vyčleněných pro přímou střelbu.

Ve spojitosti s velkým počtem PT prostředků pro boj zblízka (granátometů) je jejich zničení před přechodem tanků do útoku jedním ze zvláště důležitých úkolů. Obvykle je tanky plně současně s ničením živé síly v četových opěrných bodech. Protože však jsou tyto prostředky v krytech, značná jejich část může zůstat nedotčená. Proto je nutné snažit se o takové palebné působení, aby byla zničena nejen živá síla, ale i PT prostředky. K plnění daného úkolu v letech Velké vlastenecké války byla používána nešablonovitá struktura dělostřelecké přípravy útoku, zejména klamné přenosy palby. Po nich nepřítel opouštěl kryty a zaujímal postavení; dělostřelectvo v té době znovu na ně vedlo úder.

V letech minulé války k zabezpečení úspěšného útoku byla palebná příprava organizována tak, aby do zahájení útoku bylo zničeno do 25 % živé síly a PT prostředků nepřítel. Podle názoru zahraničních vojenských odborníků, v důsledku růstu hustoty PT prostředků v současné době, je nezbytné ke spolehlivému umlčení jeho obrany tento stupeň ničení zvýšit nejméně dvakrát.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války rovněž ukazují, že je zvláště efektivní ničení PT prostředků přímou střelbou. K tomu bylo soustředěno na 1 km průlomu od 20–30 do 50 děl a SHD. Velký význam přitom měly: pečlivý a včasný průzkum cílů, přesné určení výchozích prvků pro střelbu na ně a utajené zaujetí palebných postavení vyčleněnými prostředky.

V zájmu spolehlivého ničení PT prostředků v letech války byla často vyčleňována speciální doba k vedení přímé střelby v průběhu dělostřelecké přípravy. Někdy byla palba zahajována 1–2 minuty před začátkem dělostřelecké přípravy, aby bylo možné zničit plánované cíle v podmínkách dobré viditelnosti. Tyto zkušenosti zřejmě neztratily na svém významu ani v soudobých podmínkách. Přitom mohou být pro přímou střelbu vyčleňovány nejen protitankové kanóny, ale i PTRK, tanky a protitankové granátomety.

Při přechodu do útoku musí velitelé jednotek a útvarů nepřetržitě pozorovat bojiště, včas upravit palebné úkoly dělostřelectva a vrtulníků ke zničení PT prostředků s dalekým dostřelem a PT cílů

v hloubce a na bocích. Přitom je nezbytné brát v úvahu konkrétní možnosti tanků, BVP a dalších palebných prostředků, které působí v jednotné bojové sestavě. To je podmíněno tím, že v obraně má nepřítel PT prostředky s různým dostřelem a tanky, proti nimž mohou působit jen prostředky, které mají odpovídající dostřel.

Ke komplexnímu působení proti PT prostředkům je potřebná i nepřetržitá součinnost útočících tanků a BVP s komplety PTRS a PVO i bojových vrtulníků, jejich neustálá podpora palbou dělostřelectva a údery letectva. To umožní spolehlivě ničit jak bližší, tak i vzdálenější cíle současně. Nedostatků v takové součinnosti, jak vyplývá ze zkušeností z bojové činnosti na Blízkém východě v říjnu roku 1983, měly být nezbytné za následek velké ztráty tanků.

Druhou důležitou otázkou při přechodu jednotek do útoku je překonání protitankových minových polí bez zastavení. K rychlému plnění tohoto úkolu bez narušení bojové sestavy (svinování do pochodových proudů) jsou využívány různé ženíjní prostředky a odminovací zařízení.

Zvláště důležitý význam pro úspěch útoku má spolehlivé ničení PT prostředků v průběhu útoku a jeho rozvíjení do hloubky. V letech Velké vlastenecké války byla k tomu prováděna dělostřelecká podpora útoku palebným valem nebo jeho spojení s postupným soustřeďováním palby. Hloubka palebné podpory v posledním období války dosahovala 4 km (dvě první postavení).

V soudobých podmínkách, s rostoucími počty a různorodostí PT prostředků, s rostoucí hloubkou jejich členění do sledů a manévrovostí, je zapotřebí působit proti nim různými prostředky ničení do značně větší hloubky než v letech Velké vlastenecké války. Největší efektivnost ničení může být dosaženo použitím již osvědčených metod palby. Tak při průlomu obrany, silně nasycené protitankovými prostředky, snažil se útočník vytvořit před čelem útočících tanků a pěchoty hluboké pásmo současného palebného působení na nepřítel dělostřelectvem. K tomu bylo používáno podpory útoku dvojím a někdy i čtveřím palebným valem. V tom případě se vytvářelo jakési pásmo palby, posunovalo se do hloubky podle postupu útočících vojsk a spolehlivě umlčovalo a oslepovalo PT prostředky nepřítel před čelem útočících tanků i v bližší hloubce, kromě toho vylučovalo manévry PT prostředky ze sousedních úseků.

Velký význam pro úspěch boje s PT prostředky mají oslepení a rušení činnosti PTRK. Proto současně působení dělostře-

lectvem proti PT prostředkům před čelem útočících tanků a údery letectva v hloubce může podstatně snížit jejich možnosti.

Důležitými objekty ničení v průběhu útoku a při boji v hloubce jsou: polní dělostřelectvo nepřítele, které používá speciální protitankovou municí, jeho baterie reaktivních systémů salvové palby a PT zálohy přisunované k úseku průlomu. Ty je nutné ničit vzápětí po jejich zjištění palbou předem vyčleněných dělostřeleckých baterií (oddílů), údery vrtulníků a letectva. Podle názorů zahraničních odborníků je zdržení a zmaření přesunu protitankových a jiných záloh k úseku průlomu z méně aktivních směrů zvláště efektivní v případě vedení palebných úderů ve spojení s působením prostředků minování na dálku.

Pro včasné vedení palebných úderů proti PT prostředkům při činnosti v hloubce je důležité, aby dělostřelečtí velitelé (baterií, oddílů) a letečtí návodčí byli neustále na místech velení tankových a mostostřeleckých praporů.

V průběhu útoku mohou často vznikat urputné vzájemné boje tanků s PT prostředky nepřítele — skupinové nebo individuální. Od doby minulé války se podmínky těchto bojů podstatně změnily. Např. v minulosti jak protitankové, tak i tankové kanóny měly přibližně stejnou dálku střelby a v jejich vzájemném boji rozhodovalo především včasné zahájení palby. V současné době PTRS s dalekým dostřelem mají možnost zahajovat palbu a přitom být mimo dosah účinné palby tankových kanónů. Za těchto podmínek je nezbytné nejen dříve zahájit palbu, ale i zabezpe-

čit souhrn spojených a doplňkových činností, jako jsou např. soustředěná palba tankových jednotek (čety, roty), ničení PTRK s dalekým dostřelem a na obrněném podvozku palbou součinnostních PTRK (odpalovacích zařízení PTRS), BVP s PTRS a bojových vrtulníků. Výjimečně velkou úlohu má rychlé zahájení palby na tyto cíle podpůrným dělostřelectvem. Zkušenosti z Velké vlastenecké války svědčí o vysoké efektivnosti boje podpůrných součinnostních sil s PT prostředky. V soudobých podmínkách je taková činnost zcela přijatelná a účelná jak pro jednotlivé tanky, tak i pro jednotky, zvláště při součinnosti tanků se samohybným dělostřelectvem, BVP s PTRS a samohybnými PTRS.

V soubojích tanků a PTRK v situaci, vhodné z hlediska dálky střelby pro PTRS, musí útočící tanky maximálně využívat členitost terénu a jeho přírodní maskující vlastnosti ke včasnému uskutečnění manévru na bezpečnější směry nebo ke skrytému přiblížení k PTRK a zahájení palby z výhodné vzdálenosti. V otevřeném terénu je nutné v široké míře používat dýmu k oslepení postavení PTRK nebo k ochraně vlastní bojové sestavy.

Zvláštní význam v útoku má boj s protitankovými vrtulníky. Vzhledem k tomu, že odpalují PTRS ze vzdáleností, které značně převyšují účinnou dálku střelby pěchotních zbraní, je nutné pro boj s nimi používat protiletadlové prostředky jednotek a útvarů. Jejich úspěch závisí na dobře organizovaném systému pozorování a hlásné službě o činnosti vrtulníků nepřítele a na vysokém stupni pohotovosti prostředků PVO k zahájení palby.

Hromadné zavedení PT prostředků do armád států NATO vyžaduje pečlivé studium jejich bojových možností a zásad použití, hledání efektivních způsobů vedení boje s nimi. Nejdůležitějšími předpoklady úspěšného řešení tohoto problému jsou: aktivní průzkumná činnost a nepřetržitě komplexní palebné ničení PT prostředků silami a prostředky různých druhů vojsk a letectva ve všech obdobích útočného boje.

Součinnost v útočném boji

Redakčně upravený obsah článku plukovníka V. V. Ktačeva, kandidáta vojenských věd, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 8/1983.

Úspěchu v boji je dosahováno společným úsilím všech druhů vojsk a speciálních vojsk. Umění jeho organizace a uskutečňování spočívá především v přesném sladění činnosti svazků a útvarů, racionálním využívání jejich bojových možností k vedení efektivních úderů na nepřítele a k dosažení plánovaného cíle. Nezbytnou podmínkou úspěšného řešení otázek koordinace úsilí různorodých sil v boji je pochopení jeho podstaty, kladených požadavků, metod organizace a udržování všemi veliteli a štáby.

Součinnost v boji znamená sladění činnosti všech jednotek a útvarů, které se ho zúčastňují, co do úkolů (objektů), směrů, čar (prostorů) a času k dosažení společného cíle. Jeho podstatou je dovedné sladění palby, úderu a manévru všech sil a pro-

středků, které plní společný bojový úkol. Zkušenosti z Velké vlastenecké války potvrzují, že úspěch provázely ty svazky a útvary, kde velitelé a štáby věnovali součinnosti trvalou pozornost a kdy byla nepřetržitá. Dokonalá její organizace pomohla často ničit nepřítele stejnými nebo i menšími silami.

Použití jaderných zbraní a mohutných klasických prostředků ničení, účast svazků, útvarů a jednotek různých druhů ozbrojených sil, druhů vojsk a speciálních vojsk ve vševojskovém boji zvýšily v současných podmínkách význam sladění jejich činnosti. Organizace součinnosti se stala mnohem složitější.

Cílem článku je rozebrat práci velitele a štábu vševojskového svazku při organizaci a udržení součinnosti v útočném boji.

Základem organizace součinnosti je rozhodnutí velitele. Sladění úsilí vojsk, sil a prostředků se organizuje podle úkolů, místa a času mezi prvky bojové sestavy svazku, se sousedy a silami a prostředky nadřízeného velitele, které plní úkoly v pásmu daného svazku. Musí být podřízeno zájmům útvarů, které útočí na hlavním směru a které plní nejdůležitější úkoly.

Sladění činnosti vojsk prvního sledu a také posilových útvarů a jednotek podle úkolů spočívá ve stanovení takového způsobu společného plnění jejich dílčích úkolů,

kteří zabezpečí postupné zničení nepřítele a obsazení stanovených čar, prostorů a objektů. Při organizaci součinnosti motostřeleckých, tankových, dělostřeleckých a dalších jednotek je nutné předvídat způsoby jejich společné činnosti, tj. umlčení a zničení nepřítele palbou dělostřelectva, údery vojsk a letectva k zabezpečení rozhodného útoku vševojskových jednotek k dokončení jeho zničení a splnění úkolu, který jim určil nadřízený velitel.

Bojové úkoly mají ovšem značnou hloubku, což předpokládá nutnost sladit čin-

nost vojsk i podle důležitých taktických čar do celé hloubky bojového úkolu.

Při plnění postupně řešených úkolů se činnost vojsk často slaďuje nejen podle čar, ale i podle prostorů (objektů), např. při obsazování opěrných bodů nepřítelů v hloubce obrany, prostorů rozmístění jeho jaderných prostředků, dělostřelectva, míst velení; v případech, kdy svazek útoku na směrech, pak na každém z nich.

Organizace součinnosti vojsk co do času nabyla v podmínkách použití jaderných a nových, vysoce účinných druhů klasických zbraní, rychlého průběhu bojové činnosti a nerovnoměrného jejího rozvíjení do šířky a hloubky na zvláštním významu. Vzájemná pomoc útvarů a jednotek v nejdůležitějších obdobích boje má za takové situace často rozhodující úlohu. Co do času se většinou slaďují jaderné a palebné úder s činností vojsk v útoku při jejich přesunu na čáry přechodu do útoku, obsazení určitých postavení (prostorů), nebo při odrážení protiztečí nepřítelů a mnohé další otázky.

Sladění bojového úsilí vojsk co do času spočívá v tom, že každý útvar (jednotka), který se zúčastňuje boje, plní své dílčí úkoly přesně ve stanovených lhůtách, čímž napomáhá i úspěšnému splnění úkolů jinými součinnostními prvky bojové sestavy svazku, které buď využívají dosažených výsledků útvarů, v jejichž zájmu se organizuje součinnost, nebo vytvářejí pro ně výhodné podmínky. Jejich společně, přesně sladěné úsilí zabezpečuje plnění celkových úkolů.

Dobře organizovaná součinnost předpokládá sladění činnosti různých útvarů také i co do **způsobů splnění bojových úkolů**. Při průlomu připravené obrany nepřítelů je např. důležité sladit způsob jeho palebného ničení se způsoby přesunu, rozvinování a útoku útvarů prvního sledu, přesně rozdělit objekty působení mezi dělostřelectvem, letectvem a vojsky v útoku, a to jak v hloubce, tak i bezprostředně před jednotkami v útoku, stanovit pořadí palebných úderů, které vedou různé prostředky, prostory jejich odpovědnosti a lhůty činnosti, vyloučit vedení palby na vlastní vojska atd.

Z toho vyplývá že součinnost ve svazku je složitým systémem sladěných činností útvarů (jednotek) druhů vojsk a speciálních vojsk mezi sebou, uvnitř útvarů (jednotek) a mezi prvky bojové sestavy. Při její organizaci velitelé a štáby:

— slaďují vlastní jaderné a palebné úder s údery, které vedou prostředky nadřazeného velitele a sousedů,

— určují způsob společné činnosti vojsk a jejich posilových prostředků při plnění určených úkolů,

— upřesňují opatření k zabezpečení útoku,

— organizují vzájemné uvědomování štábů a vojsk o vzdušném nepříteli, radiacním, chemickém a biologickým zamoření,

— určují způsob rozvinování a práce míst velení a jednotný systém součinnostních signálů.

Organizace součinnosti začíná po přijetí rozhodnutí velitele k boji. Právě v tomto období velitel na základě ujasnění bojového úkolu a hluboké analýzy situace vytváří pravděpodobný model plánovaného boje, v souladu s ním určuje bojové úkoly útvarům (jednotkám) a hlavní otázky jejich součinnosti, jejichž obsah a rozsah bude v každém konkrétním případě různý.

Při útoku po přesunu z hloubky to bude zejména způsob palebného ničení prostředků nepřítelů, které mohou působit na vojska za přesunu, organizace jaderného a palebného ničení nepřítelů v období průlomu obrany; plánovaná doba a čára zasazení druhého sledu do boje, vedení postupných úderů letouny a bojovými vrtulníky, způsob ničení nepřátelských záloh a rozvíjení útoku do hloubky. Tyto a další otázky jsou vyjádřeny v rozhodnutí velitele, doručují se vykonavatelům při jeho vyhlášení a určování bojových úkolů, slouží jako výchozí údaje k podrobnějšímu sladění činnosti vojsk v další práci při organizaci boje.

Velitel svazku v případě dostatku času organizuje součinnost s veliteli podřízených, posilových a podpůrných útvarů (jednotek) v terénu a není-li to možné na mapě nebo na plastickém stole do celé hloubky určeného bojového úkolu. Součinnostní otázky, spojené s plněním bližšího úkolu, jsou rozpracovávány podrobně a ostatní v obecných rysech.

Celou tuto práci včas zabezpečuje štáb jako hlavní orgán velení. V období Velké vlastenecké války štáb do výjezdu velitele do terénu připravoval mapu s přijatým rozhodnutím, zpracovával plán práce velitele, upřesňoval výpočty a připravoval návrh plánové tabulky součinnosti. Její obsah závisel na charakteru plánované činnosti, na sestavě vojsk a rozhodnutí velitele. Tento dokument obsahoval postup a způsoby činnosti každého prvku bojové sestavy vojsk, letectva a speciálních vojsk v období dělostřelecké a letecké přípravy, při plnění bojových úkolů, a to podle možných variant vývoje boje. Dále byly určovány místa rozmístění, čas a způsob přemístění míst velení, signály vzájemného rozpoznávání a

ukazování cílů. Povinností štábu bylo připravovat pracovní místa (místa v terénu, jeho makety, plastické mapy atd.), kde probíhala organizace součinnosti, zabezpečovat ochranu a obranu skupiny důstojníků, její spojení s velitelským stanovištěm, podřízenými útvary (jednotkami) a nadřízeným štábem, organizovat setkání velitele s podřízenými důstojníky a sousedy.

Umění organizovat součinnost ve Velké vlastenecké válce spočívalo v dovedné koordinaci činnosti všech sil a prostředků ve spojení a s přihlédnutím ke vzniklé situaci, terénu, bojovým možnostem a specifické použití útvarů a jednotek druhů vojsk a speciálních vojsk. I když ve vojenství došlo k zásadním změnám, zkušenosti z minulé války neztratily v mnoha směrech na své aktuálnosti. Také v současné době jsou metody práce velitele při organizaci součinnosti určovány především podmínkami, ve kterých se připravuje útok; jsou závislé na čase, který je k dispozici. Avšak rozhodující vliv na obsah součinnosti mají charakter bojové činnosti a podstatné změny ve způsobech ničení nepřítele.

Nešlo-li k dispozici dostatek času, pak součinnost se většinou organizuje způsobem vydání pokynů přímým vykonavatelům. Zkušení velitelé v letech války na tuto činnost potřebovali 40–60 minut, někdy i méně. V tom tkví hlavní přednost takového způsobu práce. Pokyny jsou vydávány veliteli v souladu s přijatou variantou činnosti vlastních vojsk a nepřítele v rozhodnutí, a to libovolnou formou, avšak podle určitého plánu, který obsahuje postupně rozpracované otázky použití vojsk a prostředků. Hlavní pozornost věnuje vševojskovým útvarům (jednotkám), v jejichž zájmu se součinnost organizuje. Umožňuje-li to situace, může velitel svazku v průběhu vydávání pokynů podle potřeby vyslechnout informace o jednotlivých otázkách, které mu předloží jeho zástupci, důstojníci štábů, náčelníci druhů vojsk a služeb.

V jiných případech organizuje velitel součinnost tak, že probírá s podřízenými pravděpodobné taktické epizody plánovaného boje. Taková metoda byla s úspěchem používána v letech Velké vlastenecké války a je využívána také v dnešních podmínkách. Její podstata tkví v tom, že velitel vytvoří taktickou situaci, která může vzniknout v průběhu boje, vyslechne rozhodnutí důstojníků a jejich názory na způsob činnosti, pak otázky v potřebné míře upřesní a sladí společné úsilí útvarů (jednotek).

Je možná i jiná varianta. Po vytvoření taktické situace vyhlásí velitel svazku

svůj záměr, vyslechne zprávy náčelníků druhů vojsk a služeb, rozhodnutí podřízených a potom rozehrává jednotlivé situace. Tato metoda organizace součinnosti umožňuje všem veliteli hluboce prostudovat situaci vojsk, úkoly a způsob jejich splnění, zkoumat ne jednu, ale několik variant činnosti. Vyžaduje ovšem značně více času než první.

V praxi je používána také kombinace obou metod. Velitel při organizaci součinnosti způsobem vydání pokynů může v závěru probrat jednu nebo dvě důležité situace plánovaného boje. Stupeň podrobnosti vydávání pokynů pro organizaci součinnosti, jakož i způsob práce při organizaci boje, závisí na způsobech přechodu do útoku. Předchází-li útoku přesun vojsk z hloubky a zejména je-li zahajován z přímého dotyku s nepřítelem, bude mít velitel svazku zpravidla možnost po vydání bojového rozkazu uskutečnit rekognoskaci k upřesnění svého rozhodnutí, které přijal podle mapy, a přenechat podřízeným veliteli čas na přijetí rozhodnutí. Teprve potom organizuje součinnost v terénu (v mezích viditelnosti), na plastickém stole nebo na mapě do celé hloubky bojového úkolu.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války svědčí o tom, že byl-li na organizaci součinnosti dostatek času, součinnostní otázky byly probrány po uplynutí několika dnů. Velitel svazku předběžně prověřoval velitele útvarů o stupni ujasnění bojových úkolů a seznamoval se s jejich rozhodnutím.

Je nutné zdůraznit, že při sladění činnosti vojsk bylo používáno různých metod. Na základě pokynů velitele pro součinnost štáb často připravil speciální zaměstnání v terénu nebo na plastickém stole s veliteli útvarů s rozehrávkou činnosti co do úkolů, čar a času.

Tento způsob zabezpečoval úplnost a dokonalost organizace součinnosti. Velitel svazku ve stálém styku s podřízenými mohl ihned odpovídat na vzniklé otázky a poskytovat jim potřebnou pomoc. Velitelé útvarů (jednotek) měli kromě toho možnost osobně jeden s druhým sladovat činnost vlastních sil a prostředků. Kromě toho podřízení velitelé lépe pochopili způsob součinnosti, protože pokyny byly vydávány až po přijetí jejich rozhodnutí k boji.

Vyskytovaly se i nedostatky. Byla to především značná spotřeba času, velitelé útvarů (jednotek) byli dlouhou dobu mimo vlastní vojska a tak se nemohli podílet na jejich bezprostřední přípravě k útoku.

Proto např. při organizaci útoku po přesunu vydávali velitelé svazků v letech Velké vlastenecké války bojový rozkaz a ihned

organizovali součinnost na mapě. Při dostatků času a za odpovídajících podmínek organizovali potom rekognoskaci. V jejím průběhu upřeshňovali přijaté rozhodnutí a otázky součinnosti.

Rozsah pokynů pro součinnost, jakož i stupeň podrobnosti probíraných otázek závisí rovněž na situaci. Musí však vždy obsahovat potřebné podklady nutné pro jednotlivé vojenské stupně, musí být vydávány postupně a nanejvýš přesně.

V souvislosti s tím je účelné ukázat dva extrémy v práci velitelů. Jedni velitelé nepřikládají potřebný význam sladění bojového úsilí vojsk a snaží se na tuto činnost spotřebovat co nejméně času. Druzí naopak součinnost organizují tak podrobně, že v jejím průběhu se snaží vyřešit doslovně všechny otázky a často opakují údaje, které byly vydány při určování bojových úkolů. Oba způsoby jsou chybné. Mistrovství velitele spočívá právě v tom, aby neopakoval bojový rozkaz, ale rozvíjel a doplňoval jej, aby se snažil dosáhnout jednotného chápání zámyslu boje i způsobu splnění bojových úkolů podle pravděpodobných variant vývoje boje všemi důstojníky. Při sladování bojové činnosti vojsk je důležité, aby se nejednalo tolik o tom co dělat, ale jak toho dosáhnout a jak reagovat na možné změny situace.

Rozebereme konkrétní otázky, které na základě zkušeností ze cvičení zpravidla řeší velitel svazku při organizaci součinnosti za útoku po přesunu vojsk z hloubky. Po zformulování bližšího úkolu svazku a cíle, kterého musí být dosaženo, řeší především způsob jak v maximální míře narušit systém palby nepřítel, zvláště protitankové, a jak nejlepším způsobem použít existující prostředky k ničení nejdůležitějších cílů z hlediska jejich možností. Velitel svazku určuje:

- čas a posloupnost přesunu raketových a dělostřeleckých jednotek do prostorů bojového rozmístění a palebných postavení,
- čas a objekty, na které budou vedeny jaderné údery (jsou-li plánovány) a údery letectva,

- čas a dobu trvání dělostřelecké přípravy, způsob jejího uspořádání a cíle, které budou ničeny v každém palebném přepadu,

- způsob vedení palby prostředky, vyčleněnými pro nřímou střelbu.

K současnému zahájení útoku útvarů prvního sledu velitel svazku upřeshňuje čas jejich vyjítí na čáry rozvinování, osy přesunu a rychlost přesunu, způsob obcházení zaminovaných a těžce průchodných úseků, zaminovaných a rozrušených prostorů i prostorů požárů; předvídá opatření pro případ

použití jaderných úderů nepřítel na vojska nebo použití prostředků minování na dálku.

Přesun vojsk se koordinuje s palbou dělostřelectva a údery letectva, vedenými proti nepříteli. Účastníkům součinnosti jsou vyhlašovány signály na vyžádání a přerušování palby, jsou určeny osoby, které mají právo je vydávat. Jsou stanoveny čas a způsoby ražení průchodů v zátarasech, jejich počet a způsob označení, dále použití dýmu k oslepení nepřítel a maskování bojových sestav vojsk.

K dosažení rozhodného útoku prvního sledu svazku je velmi důležité, aby velitel přesně sladil činnost motostřeleckých, tankových a dělostřeleckých jednotek mezi sebou a se sousedy při ničení nepřítel v operních bodech na předním okraji. Určuje zejména způsob zteče a činnosti při rozšiřování úseku průlomu, způsoby vzájemné podpory a ničení nepřátelských skupin, které zůstaly v týlu a na bocích.

Při rozvíjení útoku v hloubce upřeshňuje velitel svazku předpokládaný směr přesunu nepřátelských záloh, jejich pravděpodobné čáry rozvinování a směry protiztečí, určuje síly a prostředky k jejich odražení a zámysl společné činnosti. K úplnému zničení nepřítel určuje velitel prostor (čáru), po jehož obsazení je možný odchod nepřítel. Dále stanoví prostory, ve kterých je nutné zastavit a zničit odcházejícího nepřítel, složení použitých sil a prostředků k plnění tohoto úkolu, objekty k ničení jadernými údery, palbou dělostřelectva a letectva, způsob součinnosti jednotek, které pronásledují nepřítel čelně a které působí rovnoběžně s odcházejícím nepřítel.

Při organizaci útoku s použitím jen klasickeých prostředků ničení sklobí se opatření i pro případ přechodu na činnost s použitím jaderných zbraní a stanoví se způsob uvědomění vojsk. Upřeshňují se objekty ničení, síly a druhy výbuchů, čáry bezpečnostní vzdálenosti, způsob činnosti jednotek prvního sledu a jejich výměna v případě potřeby. Plánují se opatření k obnovení bojeschopnosti vojsk v případě velkých ztrát a k likvidaci následků jaderného napadení.

Plánuje-li se na základě rozhodnutí nadřízených velitelů na směr útoku svazku vysazení vzdušného výsadku, pak velitel v průletovém pásmu, na jeho bocích a v prostoru vysazení upřeshňuje objekty a čas vedení jaderných úderů, ničení nepřítel, především jeho prostředků PVO, použitím jiných zbraní. Stanoví způsob použití dýmu k oslepení nepřítel, palebné podpory činnosti výsadku po jeho vysaze-

ní, čáru a orientační čas setkání útočících útvarů (jednotek) prvního sledu s ním. S jeho velitelem je účelné sladit rovněž způsob společné činnosti při ničení nepřítelů, udržování spojení, rozpoznávací signály a signály k ukazování cílů.

Při organizaci součinnosti s letectvem sladí velitel svazku jeho činnost podle období palebného ničení, způsob přemísťování vrtulníkových jednotek a jejich velení, vyžádání vrtulníků a letounů, upřesňování jejich úkolů a určování nových cílů v průběhu boje. Kromě toho stanoví opatření k odvrácení náhodných úderů letectva na vlastní vojska a opatření k zajištění bezpečnosti jeho průletu nad bojovými sestavami podřízených útvarů.

Velmi složitá je organizace součinnosti se sousedy. Nejprve se je sladována činnost na směr hlavního úderu při plnění nejdůležitějších úkolů. Velitel součinnosti útvarů (jednotek) určuje síly a prostředky k zabezpečení boků a mezer, jejich úkoly, stanoví způsob společné činnosti při ničení nepřítelů, vzájemné vyžádání a přerušení palby, udržování spojení, lhůty a způsob předávání informací, místa rozvíjení a směry přemísťování míst velení. Na závěr jsou upřesněny jednotné signály velení, uvědomování a ukazování cílů, způsob organizace a udržování spojení mezi součinnostními útvary (jednotkami).

Je pochopitelné, že těmito pokyny není organizace součinnosti vyčerpána. Byly uvedeny jen nejdůležitější otázky, kterých v závislosti na konkrétních podmínkách může být více nebo méně. Např. za útoku svazku přímo z pochodu, což je zvlášť charakteristické pro činnost v operační hloubce, budou pokyny pro součinnost vydávány nejčastěji metodou bojových nařízení a budou doručovány vykonavatelům současně s určováním bojových úkolů. Útvaram a jednotkám prvního sledu jsou v takovém případě určovány:

- objekty v pásmu útoku, čas vedení jaderných úderů a čáry bezpečnostní vzdálenosti,

- způsob přesunu na čáru přechodu do útoku, jeho palebná podpora, způsoby zteče předního okraje obrany nepřítelů, odrážení jeho protizteče a další nezbytné otázky.

Organizace součinnosti je ovšem jen část činnosti. Složitější je např. zabezpečit její nepřetržitost v průběhu útoku. Boj je dvoustranný jev, ve kterém protistojící strany ve snaze oklamat nepřítel používají i utajený manévry, nové způsoby činnosti a dezinformační údaje. Z toho vyplývá, že boj nebude vždy probíhat přesně podle plánu, a proto velitelé musí dovedně

udržovat sladěnou činnost vojsk v celém průběhu útoku.

Nepřetržitost součinnosti je dosahováno uskutečněním opatření, která zabezpečují dodržování způsobu činnosti vojsk, který stanovil velitel, dále rovněž sladěním úsilí útvarů (jednotek) v souladu s upřesněným nebo nově určeným bojovým úkolem. Tomu napomáhá hluboké chápání zámyslu velitele podřízenými, dokonalé ujasnění úkolů vlastních a sousedů, znalost způsobů jejich splnění a nepřetržitost spojení na všech stupních.

Mezi hlavní opatření k udržování nepřetržité součinnosti v boji patří: nepřetržitě vedení průzkumu, kontrola plnění stanovených úkolů vojsky a jejich včasné upřesňování; je-li to nutné i upřesňování způsobu společné činnosti a pravidelná výměna informací mezi součinnostními útvary. Nemale význam má také sladění a včasné přemísťování míst velení a doplňování materiálních prostředků.

Jak potvrzují zkušenosti z válek a cvičení, prvofadý význam při uvádění těchto opatření do života mají štáby svazků a součinnostních útvarů. Udržují trvalé styky mezi sebou, pravidelně informují jeden druhého o situaci a přijatých rozhodnutích velitelů. Je-li to nutné, uskutečňují výměnu důstojníků se spojovacími a dopravními prostředky, dokumenty pro utajené velení vojskům, doručují podřízeným upřesněný způsob součinnosti atd.

K zabezpečení úspěšného rozvíjení boje je nutné obnovovat narušenou součinnost v co nejkratší době. K tomu velitel svazku zpravidla krátkými nařízeními upřesňuje útvaram (jednotkám) původní úkoly nebo určuje nové a stanoví podřízeným způsob společné činnosti. To je zvlášť nutné při plnění dalších úkolů útvarů svazku, protože součinnost na toto období je organizována před bojem zpravidla méně podrobně a možnost jejího narušení je pochopitelně větší.

Vyloučit nebo v krajní míře značně zmenšit pravděpodobnost narušení součinnosti je možné určitými opatřeními, specifickými pro každé období útočného boje. Např. k udržení nepřetržité součinnosti za přesunu vojsk z hloubky musí velitel a štáb svazku kontrolovat a zabezpečit:

- včasné zahájení přesunu a rozvíjení dělostřeleckých jednotek, které se zúčastňují dělostřelecké přípravy,

- průjezd jednotek prvního sledu regulačními čarami a čarami rozvíjení, jejich schopnost překonat v krátké době minové výbušné zátky, které byly zřízeny nepřátelskými prostředky minování na dálku,

— kvalitu a časy splnění úkolů jednotkami druhů vojsk a speciálních vojsk,

— stanovený způsob přemísťování prostředků PVO a obrany proudů za přesunu ze vzduchu,

— přísné dodržování maskovacích opatření.

S pomocí štábu musí velitel sledovat činnost nepřítelů, aby včas zjistil organizaci palebné protipřípravy a uskutečnil opatření k jejímu zmaření nebo snížení efektivity.

V období palebné přípravy musí velitel svazku zvláštní pozornost věnovat kontrole splnění úkolů prostředky ničení, včasného zřizování průchodů v překážkách nepřítelů, rozvinování a dosažení pohotovosti útvarů ke zteči.

Nedojde-li k velkým změnám v plánu boje, má upřesňování jednotlivých otázek sou-

činnosti dílčí charakter a je uskutečňováno metodou vydávání aktuálních nařízení k upřesnění dříve sladěných otázek. Např. nebudou-li některé objekty nepřítelů po úderech zničeny nebo oživeny, musí velitel divize stanovit prostředky a čas jejich zničení, vydat příslušná nařízení vykonavatelům a ihned sladit jejich činnost.

Dílčí změny v situaci v důsledku rozvíjení útoku svazku mohou často přerůst ve velmi podstatné. Proto po splnění bližšího úkolu je nutné zvyšovat úsilí a upřesňovat bojové úkoly prvnímú sledu, dělostřelectvu, jednotkám PVO a dalším prvkům bojové sestavy.

V tomto případě vydává velitel svazku osobně nebo s využitím štábu pokyny pro součinnost podřízeným a podpůrným útvarům a jednotkám současně s bojovými úkoly.

Těsná součinnost vojsk v boji umožňuje doplnit slabá místa a nedostatky jednotlivých sil a prostředků silnými stránkami a přednostmi jiných, sjednotit jejich úsilí k dosažení cíle boje, což v konečném výsledku napomáhá splnění bojových úkolů všemi součinnostními útvary (jednotkami) s menšími ztrátami a ve stanovených lhůtách. Proto péče o její přesnou organizaci

a nepřetržitost v boji je prvořadým úkolem velitelů všech stupňů. K jeho úspěšnému řešení jsou nezbytné hluboké vojenské znalosti, široký rozhled, tvůrčí přístup a iniciativa, umění předvídat průběh bojové činnosti, rozpracovávat a zvládnout nové, efektivnější způsoby organizace a vedení boje.

z kapitalistických armád

K SOUČASNÝM NÁZORŮM VELENÍ NATO

Podplukovník Ing. František A d a m e c

Posláním článku je stručně formulovat a blíže osvětlit **východiska současných vojenskodoktrinálních názorů velení NATO a na tomto základě ukázat nejdůležitější zásady i některé možnosti vedení operací ozbrojenými silami paktu na středoevropském válečném území.** (Středoevropským válečným územím se v tomto článku, v souladu s názorem velení NATO, rozumí území vymezené v míru teritoriemi a pobřežními vodami Německé spolkové republiky (mimo spolkovou zemi Schleswig-Holstein), Nizozemí, Belgie a Lucemburska. Za války se počítá s jeho rozšířením o území NDR, ČSSR, PLR, západní oblasti SSSR, severní část MLR, Francie, Rakousko a Švýcarsko.)

Úvodem je třeba zdůraznit, že zásady i možnosti vedení operací objektivně velmi úzce souvisí, fakticky přímo vyplývají z vojenskodoktrinálních názorů jednotlivých států aliance, rozpracovaných dále v **koaliční vojenskostrategické koncepci „pružné reakce“.** Tato koncepce, která je již více než 15 let oficiálním základem válečných příprav paktu, měla podle názoru velení NATO postupně zabezpečit podmínky pro dosažení vojenskopolitických cílů Západu s využitím nejširšího spektra prostředků — politických, ideologických, ekonomických i vojenských. Objektivní nerealizovatelnost těchto záměrů a hlavně zásadový postoj socialistických zemí v čele se Sovětským svazem způsobily, že Severoatlantickému paktu jako celku a mocenským kruhům členských států aliance se stanoveného cíle nikdy nepodařilo dosáhnout, a to i přesto, že metody i prostředky uplatňování koncepce „pružné reakce“ se průběžně vyvíjely a zdokonalovaly.

Je tomu tak i v současné době, kdy vojenskostrategická koncepce NATO prodělává dosud nejrozsáhlejší změny a modifikace. Na tento proces i na praktickou aplikaci přijatých zásad ve výstavbě a výcviku ozbrojených sil vždy měly a nadále mají rozhodující vliv Spojené státy americké a vedle nich ekonomicky nejsilnější západoevropský člen paktu — Německá spolková republika.

V souladu s reakční politikou Reaganaovy administrativy byla v USA vypracována nová **vojenskostrategická koncepce „přímé konfrontace“**, jejímž cílem, podle vyjádře-

ni ministra obrany USA, je dosáhnout plné a nesporné vojenské převahy Spojených států amerických ve světě a aktivně působit proti SSSR a ostatním socialistickým zemím při tzv. „ochraně životních zájmů“ USA ve všech oblastech světa. Tyto záměry, konkretizované v různých strategicko-operačních principech, např. „geografické eskalace“, „prodlouženého odstrašování“, „totálních sil“, „aktivního odporu“ apod. se pochopitelně široce dotýkají koaličních vojenských plánů NATO a usměrňují je podle amerických představ. Nejde přitom vůbec jen o teoretické přístupy, ale hlavně o konkrétní opatření realizovaná v jednotlivých sférách výstavby i činnosti ozbrojených sil paktu.

Mezi nejzávažnější opatření v tomto směru patří další propracování koaličních zásad použití jaderných sil NATO na evropském válečném divišti, včetně jejich sladění s možnostmi strategických jaderných sil Francie a Velké Británie. Vypracované záměry předpokládají mnoho variant použití jaderných zbraní od „omezeného“ až po „hromadné“, což má podle představ velení NATO zlepšit podmínky pro uplatňování koncepce „řízené eskalace“, ale zejména, jak si slibuje velení ozbrojených sil USA, překonat nedůvěru evropských spojenců USA v americké „jaderné záruky“ v případě přerůstání „omezené války“ v Evropě ve strategický jaderný konflikt.

Do tohoto rámce zapadá i pokračující přestavba dosavadních „taktických jaderných zbraní“ v kvalitativně nové „jaderné síly na válečném divišti“. Jaderným „dobyrojením“ sil paktu na evropském válečném divišti, tzn. především rozmístěním řízených střel středního dosahu Pershing-2 a BGM-109G (pozemní varianta řízených střel s plochou dráhou letu), které mají prakticky strategický dosah (1800–2500 km), dalším zkoncentrováním taktických i operačně taktických prostředků jaderného napadení (dělostřelectvo, řízené střely Lance, Pluton, eventuálně Hades) a perspektivně i začleněním zcela nových „evropských“ strategických řízených střel má být v evropském prostoru vytvořen takový arzenál jaderných zbraní, který by podle amerických představ byl sobestačný při řešení úkolů strategických operací na evropském kontinentu a zaručoval tak „omezený charakter“ rozpoutaného konfliktu, totiž to, aby USA nebyly nuceny použít buď vůbec, nebo alespoň co nejpozději vlastní strategické útočné síly, především pozemní řízené střely a řízené střely na ponorkách s jaderným pohonem.

Nebezpečné je i ten směr modifikace koaliční vojenskostrategické koncepce pak-

tu, který usiluje o rozšíření vlivu NATO na vývoj a kontrolu situace v krizových oblastech a vůbec mimo dosud vymezenou „oblast zodpovědnosti“ paktu. O realizaci tohoto opatření jasně svědčí vývoj mezinárodní politické situace ve světě za posledních 2–3 roky. Potvrzuje to např. válečné dobrodružství Velké Británie v konfliktu s Argentinou o Malvínské ostrovy, přímá intervence francouzských vojsk v Čadu, rozšiřování vojenské spolupráce USA i dalších států NATO s reakčními a prozápadně orientovanými režimy, které jsou u moci v Izraeli, Egyptu, Súdánu, Somálsku, Maroku, Keni, Libérii, Saudské Arábii, Ománu, Jihoafrické republice, Pákistánu a dalších zemích, svědčí o tom i přímá účast kontingentů ozbrojených sil USA, Francie, Itálie a Velké Británie v Libanonu, kde se pod pláštěm mezinárodních dozorčích sil podílejí na americkém způsobu řešení blízkovýchodní krize, patří sem také úsilí USA o další rozšíření amerických vojenských základů v jihovýchodní Asii, o přeměnu Sdružení zemí jihovýchodní Asie (ASEAN — Filipíny, Indonésie, Malajsie, Thajsko, Singapur) ve vojenský pakt, o přímé zapojení Japonska do militaristických příprav Spojených států amerických na Dálném východě atd.

K významným změnám dochází i při uplatňování základního **strategicko-operačního principu** koaliční vojenské strategie, tj. principu „**přední obrany**“. Prosazuje se především jako aktivnější pojetí, které má podle názoru amerických vojenských specialistů zajistit rychlejší operační rozvinutí ozbrojených sil NATO a úspěšné vedení bojové činnosti na území evropských socialistických států od samého počátku ozbrojeného konfliktu. Nezbytné podmínky pro to mají být vytvořeny dokončením další etapy strukturálních změn, spojené se zavedením nejmodernějších typů zbraní a bojové techniky do armád NATO během příštích 2–7 let. Konkrétně se počítá s tím, že řešená opatření umožní do poloviny osmdesátých let zvýšit bojovou hodnotu pozemního vojska paktu o 33 %, možnosti taktického letectva o 50 % a bojová účinnost spojeneckého systému PVO má vzrůst až trojnásobně.

Nedílnou součástí tohoto úsilí je i nová americká koncepce „**kombinovaného pozemního a vzdušného boje**“ (Air Land Battle), o jejíž aplikaci do koaličních zásad vedení operace bylo rozhodnuto na podzimním zasedání vrcholných orgánů NATO v roce 1982.

Podle těchto nových zásad má být vedena i příští možná „**konvenční válka**“ v Evropě. Důraz je kladen na to, aby voj-

ška Severoatlantického paktu byla schopna útočnou činností rychle přenést těžiště bojových operací na území států Varšavské smlouvy, zejména NDR, ČSSR a PLR a tam, s využitím konvenčních prostředků ničení a při trvalé hrozbě přechodu k použití jaderných zbraní, splnit vytyčené strategické cíle. Velení NATO zastává názor, že k realizaci těchto agresivních zámýslů „nejdou vojska paktu dosud v potřebném rozsahu připravena“. Podle jeho hodnocení je třeba zejména zvýšit efektivnost průzkumu, zdokonalit systém velení na všech stupních a dále zavést do výzbroje pozemního vojska a vojenského letectva takové zbraňové systémy, bojovou techniku a munici, které zabezpečí dosažení kvalitativně vyššího stupně bojové efektivnosti vojsk než je tomu nyní. V tomto smyslu jde např. o průzkumné a palebné systémy Argus, Sotas, PLSS, Assault Breaker, bojové letouny Tornado, F-16, F-18, TR-1, Mirage 2000, tanky M1 Abrams, Leopard-2, AMX-32, Challenger, nové kanónové houfnice a raketomety, PLRS Patriot, PTRS 3. generace, bitevní vrtulníky AH-64, PAH-2, munici s přesným navedením atd.

Ve svém souhrnu mají tato i plánovaná opatření natolik zvýšit konvenční bojovou kapacitu vojsk NATO, aby mohla již od zahájení války současně ničit nejen síly prvního strategického sledu armád Varšavské smlouvy, ale i druhý strategický sled a hluboké zálohy. Zejména má být zabráněno přísunu vojsk druhého strategického sledu k frontě a jejich zasazení, přičemž svazy a svazky operačních i strategických záloh mají být ničeny již v jejich prostorech rozmístění a soustředění. Optimální sladění palby s údery vojsk i včasné zničení nebo podstatné oslabení operačních a strategických záloh, zejména sovětských vojsk, má pak umožnit rychlé vedení útočných operací do hloubky území protivníka. Současně má být tímto vývojem na protivníka činný tlak, aby pod tíhou neúspěchu jako první řešil otázku použití jaderných zbraní.

Posun koaličního vojenskostrategického myšlení můžeme pozorovat i v oblasti zásad vedení „omezené jaderné války“. Změny, k nimž dochází, jsou přímým důsledkem snah mocenských kruhů USA o to, aby území USA v ozbrojeném konfliktu mezi NATO a Varšavskou smlouvou zůstalo stranou, ušetřeno odvetných jaderných úderů. Vojenští odborníci USA se úporně snaží dokázat, že jaderný konflikt v evropském prostoru je plně reálný a že jeho vedením může být dosaženo vojenskopolitických cílů Západu v tomto prostoru i bez eskalace ve všeobecnou jadernou válku.

Dosáhnout se toho má další diferenciací a širokým počtem variant použití jaderných zbraní i rozšířením počtu eskalačních stupňů, včetně vedení tzv. „přesné dávávané údery“ na objekty vyššího stupně důležitosti v celé hloubce evropského válčiště, což má vedle dalších opatření přinutit protivníka, aby přistoupil na pro něho nevýhodný stupeň eskalace jaderného konfliktu. Prioritní úlohu mají přitom mít řízené střely Pershing-2, jejichž krátká doba letu má zabezpečit vedení „předstihujícího jaderného úderu“ na důležité vojenské cíle, včetně cílů na území SSSR.

Teoretické přístupy i na ně navazující praktická opatření v ozbrojených silách NATO se však neomezují jen na konvenční nebo omezený jaderný konflikt, ale i nadále se počítá s možností vést „strategickou“ nebo „všeobecnou jadernou válku“. K tomu je zaměřena celá řada opatření ve výstavbě a modernizaci strategických útočných sil USA, Velké Británie a Francie i rozpracování mnoha variant jejich použití — od úderů několika až do tisíců jaderných hlavic.

Všechna uvedená východiska vojensko-doktrinních názorů i další poznatky z výstavby ozbrojených sil NATO potvrzují, že řídicí kruhy Severoatlantického paktu zahájily počátkem osmdesátých let kvalitativně novou, vysoce intenzivní etapu válečných příprav. Cílem je dosáhnout do konce tohoto desetiletí výrazné vojenskostrategické převahy nad ozbrojenými silami Varšavské smlouvy a vytvořit si tak předpoklady pro řešení třídních protikladů mezi socialismem a kapitalismem formou ozbrojeného konfliktu.

Záměry velení NATO se plně promítají i do oblasti operační přípravy vojsk paktu na středoevropském válčišti. Přes neustále proklamovaný obranný charakter aliance je hlavní pozornost věnována přípravě **strategické útočné operace**. Tato operace má být vedena s cílem rozbit první strategický sled ozbrojených sil států Varšavské smlouvy, ovládnout politicky, ekonomicky a vojensky důležité prostory a vytvořit si výhodné podmínky pro následující rozvíjení bojové činnosti do hloubky území protivníka.

Podle směrnic vypracovaných vojenskými odborníky NATO může strategická útočná operace na středoevropském válčišti probíhat v pásmu širokém až 800 km, do hloubky 700 km a její doba trvání je vy počtena asi na 20 dnů.

Ve svých operačních plánech kalkuluje velení paktu i s vedením strategické obranné operace na celém válčišti, popř. s vedením obranných operací na některých

operačních směřech. Tuto činnost však plánuje především pro případ neúspěchu strategické útočné operace nebo v situaci, kdy nejsou pro útočnou operaci vhodné podmínky.

Základ vojsk předurčených k vedení strategických operací tvoří **spojenecké ozbrojené síly**, které jsou na středoevropském válčišti rozmístěny již v míru. V jejich sestavě jsou nyní celkem 22 divize pozemního vojska, 81 letka taktického letectva s 1500 bojovými letouny a téměř 130 baterií PLRS spojeneckého systému PVO.

Z uvedených sil pozemního vojska je 11 divizí západoněmeckých, 4 americké, 3 britské, 2 belgické a 2 holandské. Největší podíl na silách taktického letectva mají USA — asi 600 bojových letounů. Vojské letectvo NSR začleněné v NATO má přibližně 400 bojových letounů, Velká Británie, Belgie a Nizozemí mají v NATO zhruba po 150 bojových letounech a podíl Kanady představuje asi 50 bojových letounů.

Toto uskupení vojsk NATO může být v současné době, kdykoli během asi 30 dnů, rozvinuto na celkových 65 divizí pozemního vojska a přibližně 185 letek taktického letectva s 3300 bojovými letouny. Zvýšení je u pozemního vojska zabezpečeno přísunem pravidelných sil členských států NATO ze zámoří i z Velké Británie a dále začleněním částí ozbrojených sil Francie (celkem asi 25 divizí); kromě toho také provedením mobilizace, převážně v evropských členských státech paktu (celkem asi 18 divizí). Nárůst sil taktického letectva se předpokládá řešit obdobnými metodami jako u pozemního vojska, přičemž podíl pravidelných sil přísunutých ze zámoří a ostatních prostorů je téměř 80 %.

Současné možnosti rozvíjení ozbrojených sil NATO na středoevropském válčišti však velení paktu považuje za nedostačující. Plánuje proto další opatření, jejichž realizaci má být nejen zvětšen celkový rozsah strategického rozvíjení, ale současně až o jednu třetinu zkrácena doba potřebná k jeho splnění. Další velmi důležitou otázkou, která úzce souvisí s rozvíjením vojska a na niž velení NATO soustřeďuje svou pozornost, je problematika převedení spojeneckých ozbrojených sil z mírového na válečný stav. Hlavní úsilí je zaměřeno na maximální zkrácení doby nutné k tomu, aby zejména pravidelné síly dosáhly z mírového stavu úplné připravenosti k zahájení bojových operací. V současné době může být převedení skutečně v rámci tzv. „střednědobé varianty“ během asi 3 až 10 dnů. Perspektivním cílem

v průběhu osmdesátých let je dosažení takového stavu, kdy převedení z mírového na válečný stav bude možné uskutečnit za 2 až 3 dny. Dosažení této kvality má podle názoru velení NATO zabezpečit možnost překvapivého zahájení války.

Nejdůležitější operační úkoly v možném ozbrojeném konfliktu s vojsky států Varšavské smlouvy mají na středoevropském válčišti plnit vyšší operační svazy pozemního vojska a vojenského letectva NATO, tj. skupiny armád a spojenecká taktická velitelství.

Hlavní síly pozemního vojska jsou v současné době uskupeny do Severní a Střední skupiny armád. Celkem toto uskupení představuje téměř 600 000 osob, více než 1900 taktických a operačně taktických prostředků jaderného napadení, přibližně 6000 tanků, 3700 děl, minometů a raketometů, téměř 6000 protitankových zbraní a přes 400 bitevních vrtulníků.

Severní skupinu armád, jejíž svazky a útvary jsou rozvinuty v severní části území NSR, částečně i v Belgii a Nizozemí, tvoří čtyři armádní sbory (holandský, západoněmecký, britský a belgický), které mají celkem 11 divizí. Vzhledem k mimořádnému významu operačních úkolů, které mají vojska Severní skupiny armád plnit, plánuje velení paktu v případě ozbrojeného konfliktu jejich rozsáhlé posílení.

Střední skupina armád, rozvinutá ve střední a jižní části NSR, má rovněž čtyři armádní sbory (2., 3. armádní sbor západoněmecký a 5. a 7. armádní sbor americký) s 11 divizemi. Síly Střední skupiny armád jsou předurčeny k plnění operačních úkolů proti jižní části území NDR a v pásmu proti ČSSR.

Podle řádů a směrnic platných v NATO se skupině armád k vedení útočné operace, v závislosti na stanoveném úkolu, vymezuje pásmo činnosti široké 250 až 450 kilometrů. Operační sestava skupiny armád zahrnuje jeden až dva operační sledy a vševojskovou zálohu. Do celkové sestavy kromě toho patří i sestava sil a prostředků druhů vojsk a speciálních vojsk. Celková hloubka operační sestavy skupiny armád může být 200 až 300 km, z toho hloubka prvního operačního sledu většinou do 100 km.

Hloubka bližšího úkolu skupiny armád, kterým může být zničení provosledových armád protivníka a ovládnutí výhodných prostorů na jeho území, se může pohybovat v rozmezí od 200 do 400 km. Konečný úkol má celkovou hloubku 350 až 700 km a ve vymezeném pásmu bojové činnosti znamená úplné rozbití vojsk prvního strategického sledu protivníka.

K vedení obranné operace se skupině armád v rámci pásma činnosti širokého až 450 km vymezuje zejména zabezpečovací prostor a přední obranný prostor. Zabezpečovací prostor, který obsazují krycí síly z počtu prvosledových armádních sborů, může být hluboký až 70 km. Přední obranný prostor, hluboký 60 až 120 km, obsazují hlavní síly prvosledových armádních sborů a může zahrnovat např. dvě pásma obrany, hluboká vždy 20 až 60 km.

Celková hloubka operační sestavy skupiny armád v obraně může být obdobná jako za útoku, přičemž prostor rozmístění hlavních sil druhého operačního sledu může být vzdálen od předního okraje obrany asi 200 km.

Hlavní síly vojenského letectva NATO na středoevropském válečném území jsou nyní soustředěny v 2. a 4. spojeneckém taktickém leteckém velitelství (STLV) a v samostatné americké 3. letecké armádě (LA). Uskupení má nejméně 150 000 osob a přibližně 1500 bojových letounů (okolo 1000 stíhacích bombardovacích, do 300 stíhacích a do 200 průzkumných), z toho více než 600 letounů nosících jaderných zbraní.

2. STLV, jehož prostor rozmístění je zhruba shodný s prostorem dislokace vojsk Severní skupiny armád, má okolo 600 bojových letounů z vyčleněných útvarů a svazků vojenského letectva Velké Británie, NSR, Belgie a Nizozemí.

4. STLV tvoří vyčleněné útvary vojenského letectva americké, západoněmecké a kanadské armády; počet bojových letounů je obdobný jako u 2. STLV. Americká 3. LA dislokovaná ve Velké Británii má 300 bojových letounů. (Tento svaz vojenského letectva USA se s ohledem na jeho operační předurčení započítává do sil NATO na středoevropském válečném území i přesto, že britské ostrovy nejsou integrální součástí zmíněného válečného území.)

V ozbrojeném konfliktu se počítá se značným posílením obou vyšších operačních svazů vojenského letectva. Prakticky to znamená, že již při zahájení ozbrojeného konfliktu může počet bojových letounů v každém STLV vzrůst na dvojnásobek.

Operační sestava sil STLV, tvořená bojovými sestavami jednotlivých druhů tak-

tického letectva (stíhací bombardovací, stíhací a průzkumné) může být hluboká okolo 340 km. První linie operačních letišť se umísťuje asi 100 km od čáry dotyku, hlavní síly jsou uskupeny na letištích v hloubce okolo 200 až 300 km, útvary letounů nosičů pak v hloubce 300 až 450 km.

V podmínkách útočné operace bude taktické letectvo NATO plnit nejdůležitější úkoly pravděpodobně formou útočných vzdušných operací, kterých se hromadně zúčastní většina sil STLV.

Útočná vzdušná operace může trvat až několik dnů a jejím základem jsou jednotlivé hromadné údery taktického letectva. Předpokládá se, že prvého hromadného úderu se může zúčastnit až 70 % technicky schopných bojových letounů spojeneckých taktických leteckých velitelství. Hlavní úsilí přitom může být zaměřeno na zničení sil a prostředků PVO protivníka, frontového letectva a raketových prostředků jaderného napadení. Úkoly útočné vzdušné operace budou síly taktického letectva plnit v celé šíři válečného území, bez ohledu na pásma STLV, a na plný taktický dolet bojových letounů.

Kromě účasti v útočné vzdušné operaci bude letectvo STLV provádět i dílčí, prostorově vymezenou činnost, tzv. taktickou leteckou podporu, která zahrnuje leteckou podporu boje pozemního vojska, izolaci prostoru bojové činnosti, taktický vzdušný průzkum a vzdušnou přepravu. Většina bojových úkolů prvních dvou uvedených forem taktické letecké podpory bude plněna do hloubky 400 km, taktický vzdušný průzkum asi do 1000 km od linie fronty.

Bojová činnost taktického letectva NATO bude mít útočný charakter i v době, kdy hlavní síly pozemního vojska nebo jejich části povedou obranné operace. V rámci centralizovaného použití sil na válečném území může být silami paktu uskutečněna obranná vzdušná operace, jejímž cílem je odrazit hromadné údery letectva protivníka a vytvořit vhodné podmínky k provedení útočné vzdušné operace. Souběžně bude taktické letectvo STLV plnit i úkoly taktické podpory; hloubka plnění palebných úkolů však bude většinou menší než za útoku.

Závěrem můžeme shrnout, že Severoatlantický pakt, jako ozbrojený nástroj světového imperialismu, pokračuje i na začátku osmdesátých let v přípravách k realizaci svých agresivních záměrů. Srovná-

ní s minulým obdobím však odhaluje značný nárůst intenzity, rozsahu i komplexnosti všech opatření, která jsou navíc založena na vzájemně sladěných krátkodobých i dlouhodobých plánech. O narůstající ne-

bezpečnosti možného vývoje situace v osmdesátých letech svědčí výmluvně i vytyčený konkrétní cíle, který NATO a mocenské kruhy Západu vidí v dosažení vojenské převahy nad státy Varšavské smlouvy. V souladu s tím jsou již prováděna nebo plánována praktická opatření ve výstavbě a výcviku vojsk. Jejich důležitou součástí je i postupné prosazování nových zásad vedení bojové činnosti odvozených od neustále se vyvíjejících vojenskodoktrinálních názorů velení paktu. Podle toho jak budou v členských armádách NATO probí-

hat další změny organizačních struktur, zaváděna nejmodernější bojová technika a zbraňové systémy a jak přitom budou růst celkové bojové možnosti aliance, zvláště v prostoru střední Evropy, musí být uskutečněna i všechna nezbytná opatření na naší straně, v ozbrojených silách Varšavské smlouvy. Prvním předpokladem toho je hluboká znalost opatření přijatých nyní v Severoatlantickém paktu. K pochopení jejich smyslu, spjatosti a možných důsledků má svým dílem přispět i tento článek.

ZÁSADY UTAJENÍ PŘI ZAMĚŠTNÁNÍ V POLNÍCH PODMÍNKÁCH

Předpis Všeob-P-70 (práv.) jednoznačně stanoví, že za stav ochrany utajovaných skutečností u všech součástí ČSLA odpovídají jejich velitelé (náčelníci). Z toho vyplývá, že každý velitel (náčelník) musí vytvářet a řešit konkrétní podmínky i režim pro zabezpečení ochrany státního i služebního tajemství. Má zabezpečit, aby se s utajovanými skutečnostmi, zvláště se státním tajemstvím, seznamoval jen jím určený okruh osob z řad vojáků a občanských pracovníků. Musí vyžadovat důsledné dodržování všech ustanovení k ochraně utajovaných skutečností všemi podřízenými a vyvozovat příslušné závěry a opatření z jejich porušování. To ovšem vyžaduje bezpodmínečnou znalost a dodržování těchto zásad.

Stav ochrany utajovaných skutečností pokládáme za nedílnou součást bojové a politické přípravy. Náčelníci štábů všech stupňů odpovídají za správnou organizaci a řízení ochrany utajovaných skutečností (tam kde nejsou, velitel nebo pověřený důstojník). V praxi to znamená, že každý náčelník štábu je povinen organizovat preventivně výchovnou činnost, tj. školení platných norem utajení všech těch příslušníků, kteří pracují s utajovanými skutečnostmi, a přezkušovat jejich znalosti.

Dále organizuje opatření k zabezpečení spolehlivé ochrany všech utajovaných dokumentů, vojenských objektů a činí nezbytná opatření k zamezení možného úniku utajovaných skutečností.

Důležitou činnost musí každý náčelník štábu sehrát v organizování systematických kontrol dodržování norem ochrany utajovaných skutečností u vlastní součásti i součástí podřízených a v případě ohrožení nebo vyzrazení učinit okamžité opatření proti jejímu zneužití, zavést šetření a služebním postupem předložit hlášení.

Z toho vyplývá, že rozhodující i hlavně v oblasti ochrany utajovaných skutečností je správná a promyšlená řídicí a organizátorská práce velitelů a náčelníků.

Dále chci ukázat, jaká by měla být činnost velitele (náčelníka) v oblasti ochrany utajovaných skutečností při plnění jednoho z hlavních úkolů výcvikového roku — při velitelsko-štábním cvičení svazku.

Celou činnost můžeme rozdělit do tří období.

V přípravném období by těžiště měla tvořit preventivně výchovná činnost s účastníky cvičení, velitel by měl vydat přesné pokyny pro dodržování zásad utajení v průběhu cvičení, způsob manipulace s utajovanými písemnostmi v poli a jejich zabezpečení.

V průběhu cvičení půjde o důsledné do-
držování stanovených norem utajení a je-
jich nepřetržitou kontrolu, organizaci za-
bezpečení velitelských stanovišť, soustavné
vyhodnocování činnosti, zda nedochází
k úniku utajovaných informací.

V závěru cvičení a v posádce po návratu
ze cvičení jeho činnost sestává z komple-
tace zpracované i vyvezené utajované do-
kumentace a kontroly její úplnosti, komi-
sionální skartace a vyřízení zpracované
dokumentace pro další potřebu a vyhodno-
cení, jak byly splněny úkoly stanovené
pro ochranu utajovaných skutečností.

Rozeberu konkrétní úkoly, které vyplý-
vají z jednotlivých období činnosti.

V prvním období jednou z nejdůležitěj-
ších činností je poučení všech účastníků
cvičení, a to zvlášť vojáků základní služ-
by a vojáků z povolání.

Při poučení vojáků základní služby zdů-
razní především význam cvičení, zájmy ci-
zích rozvědek o počty cvičících, vybavení
zbraní, počty vozidel a druhy vojenské
techniky, kam a do kterých prostorů směř-
ují proudy, systém střežení zaujímaných
prostorů, používané spojovací prostředky,
kam směřují anténní systémy atd.

Vysvětlí, co je zakázáno — poskytovat
informace o cvičení nepovolaným osobám
(psaní v dopisech), vyvážení fotoaparátů,
magnetofonů atd. (poučení klade důraz na
článek 17 předpisu Všeob-P-70).

Upozorní, na co je třeba dávat pozor,
čeho si všimnout a co hlásit. Např. projevuje
se snaha vizových cizinců jet svým autem
v proudy vojenských vozidel. Na křižovat-
kách sledují průjezdy a skryté fotografují.
Sledují, zda něco nevypadlo z přesunují-
cích se vozidel, sbírají vyhozené papírky
atd. Je třeba hlásit jakoukoli podezřelou
činnost osob v blízkosti zaujatých prostoro-
ů vojsky.

Ukáže na mapě, které plochy a prostory
jsou pod vizuální kontrolou a přímým od-
poslechem VKV spojují a ze kterých odpo-
slechovalých středisek na naší západní hra-
nici.

Dále ev. doporučí promítnout film z ob-
lasti ochrany utajovaných skutečností,
např. „Ochrana utajovaných skutečností
v polních podmínkách (II. díl)“.

Při poučování vojáků z povolání toto
rozšíří o další skutečnosti, aby veškerá
utajovaná dokumentace, vyvážená na cvi-
čení, byla podchycena v seznamu vyváže-
ných dokumentů. Podle těchto seznamů
probíhá 1× za 24 hodin kontrola úplnosti
dokumentů a výsledek kontroly se hlásí
nejbližšímu nadřízenému.

Utajovaná dokumentace, vyvážená na
cvičení, musí být pro převoz zabezpečena

podle Všeob-P-70 (práv.) čl. 116. Na cvi-
čení se ukládá do kovových beden opatře-
ných dvěma zámkami, jejichž otevření není
možné bez zásahu odborníka nebo bez je-
jich hrubého poškození. Bedny musí být
zabezpečeny tak, aby nemohly být zcizeny
(buď přišroubovány k podlaze nebo pod
trvalou kontrolou). Jsou-li ve štábních vo-
zidlech uzamykatelné trezory je v nich
možné pod pečeti ukládat též utajovanou
dokumentaci.

Pokud se na cvičení vyváží nadrozměrné
utajované dokumenty (mapy, schémata,
atd.), ukládají se tyto do skladovacích tub,
které se pečeti nebo se balí do papírových
ochranných obalů, přelepí lepicí páskou,
označí razítkem a podpisem funkcionáře.

Pro vedení evidence utajovaných doku-
mentů, zpracovávaných v průběhu cvičení,
vydává tajná spisovna sběrače podle požá-
dávku cvičících z deníku spisů pro cviče-
ní. V těchto sběračích se evidují i mapy
používané na cvičení. Utajovaná dokumen-
tace, zpracovávaná pro potřeby cvičení, se
označuje symbolem „CVIČNĚ“.

Každý účastník cvičení musí používat
pro zápis poznámek jen zvlášť evidovaný
sešit. V tomto sešitě každý účastník vede
seznam jím osobně vyvážených utajova-
ných dokumentů, pomůcek a předpisů. Do
tohoto sešitu zaznamenává také předávání
bojových dokumentů.

V přípravném období se vydává organi-
zační nařízení ke cvičení, jehož součástí
jsou i opatření k ochraně utajovaných sku-
tečností. Tyto zpravidla obsahují:

— organizaci opatření proti nepřátelské-
mu průzkumu, vizuálnímu pozorování, fo-
tografování a dodržování maskovací kázně,

— nařízení k zamezení vstupu nepovo-
laných osob do prostoru velitelských sta-
novišť a k činnosti strážní a dozorcí služ-
by,

— vedení evidence, převážení a ukládá-
ní utajovaných dokumentů, vyvezených na
cvičení a zpracovávaných v jeho průběhu,

— úkoly pro náčelníka tajné spisovny,
jaké sešity a evidenční pomůcky připravit
pro cvičení, způsob rozmnožování, umís-
tění tajné spisovny v polních podmínkách,

— způsoby a formy kontroly vyvezené
a zpracovávané dokumentace, jak a komu
hlásit výsledky,

— druhy a počty účelových šifer pro
zajištění kódového spojení, doba jeho od-
běru a čas i místo poučení uživatelů.

Úkoly stanovené pro první období se
z hlediska poučení i nařízených opatření
k ochraně utajovaných skutečností rozšiřu-
jí a konkretizují na specifické podmínky
daného útvaru. Jistě odlišné je u útva-
ru, který zabezpečuje činnost štábu svazku

v poli v porovnání s bojovým útvarem vyvedeným s technikou na cvičení.

Těžiště práce ve **druhém období** je v soustavné kontrole plnění stanovených norem utajení a v nepřetržitém vyhodnocování, zda nedochází k úniku utajovaných skutečností.

Kontrolní činnost musí probíhat takto:

- jedenkrát za 24 hodin,
- před opuštěním velitelského stanoviště,
- po zaujetí nového velitelského stanoviště,

— průběžně, když se projeví pochybnost o úplnosti utajovaných dokumentů.

Kontrolují všichni funkcionáři, kteří vyzvedli utajované dokumenty, nebo je v průběhu cvičení zpracovávají a evidují, a to podle seznamu vyvezených dokumentů a dosud evidovaných dokumentů, zpracovaných v průběhu cvičení. Při kontrole by měli postřehnout i takové skutečnosti, které souvisejí s věcným zpracováním spisů a jejich vybavením, ukládáním a manipulací s písemnostmi, zvláště při předávání jiným osobám.

Velmi důležitá je kontrola před opuštěním velitelského stanoviště, která je spojena i s prohlídkou zabezpečení utajovaných dokumentů pro jejich přepravu. Je nutné prohlédnout i prostory kolem štáb-ních vozidel, po likvidaci velitelských stan-ů a stanovišť, kde se zpracovávaly, popř. skartovaly utajované dokumenty. Ze své praxe pamatují případ, kdy na VŠ svazu proběhla skartace konceptů a tzv. „šmírových map“ pálením na otevřeném ohništi. Po rozhrabání popele jsme našli ohořelou mapu se zakresleným zámyslem pro útočnou operaci. Na stanovišti, které opustil štáb svazu, jsme jednu hodinu po jeho odjezdu nacházeli řadu „houbařů“, kteří sbírali houby a někteří mezi sebou hovořili německy.

Svůj význam má i kontrola po zaujetí nového VS. Zjišťuje se, zda nedošlo ke ztrátě utajovaných dokumentů při přesunu. Naši velitelé si navykli (i když je to zakázáno) řídit přesun proudů pomocí mapy, na které je zakreslena taktická situace. Jsou známy případy ztrát právě těchto map, které se dají zneužít i jako důkaz „naší agresivnosti a útočných zámýslů“ proti západním mocnostem právě podle zakreslu na mapě, kdy směr útoku míří přes západní hranice.

Průběžné kontroly je nutné dělat též po shromáždění, kdy se v operačních stanech na odděleních kumulují větší množství lidí a kdy se vydávají různé bojové dokumenty.

Důležitou stránkou druhého období je

organizace zabezpečení velitelských stanovišť strážní a dozorčí službou. Ochrana a obrana velitelského stanoviště má své normy a zabezpečuje stanoviště jako celek. To je doplňováno dozorčí službou a zónovou ochranou pro určené prvky velitelského stanoviště jako jsou operační, PVO a RVD oddělení, stanoviště 8. oddělení, tajné spisovny a ZAS provozovny.

Vstup na velitelské stanoviště v prostoru cvičení je řešen prokazováním totožnosti zvláštní průkazkou, vydanou jen pro cvičení. To ovšem neznamená, že každý může jít kam chce. Přístup na pracoviště, kde se tvoří rozhodnutí velitele svazku, na oddělení PVO a RVD je řešen diferencovaně a právo vstupu je vymezeno jen určeným osobám, které se prokazují průkazkou, opravňující jen pro vstup na určené pracoviště. Někdy bývá vstup na tato pracoviště řešen i viditelně nošeným označením. Právě strážný zónové ochrany režimového pracoviště kontroluje oprávněnost vstupu a současně střeží celé pracoviště.

Významnou úlohu v zabezpečení vstupu na VS jen oprávněným osobám plní strážní a závory vjezdu do prostoru VS. Vjezdy bývají zpravidla odbočky ze silnic okresního charakteru na lesní cesty. Proto strážní musí pozorovat i prostor a činnost na těchto okresních silnicích. Je znám případ, kdy velitel svazu odměnil strážného, který si všiml, že na dvou velitelských stanovištích projížděl kolem VS vizový cizinec, který se vlastně pohyboval kolem přesunu- jícího se VS. Ve spolupráci s orgány VKR byl později zajištěn.

V praxi se osvědčuje i systém pozorova- cích stanovišť, kde pozorovatel vybavený dalekohledem může v určeném pozorova- cím úseku kontrolovat vizuálně přístupov- é cesty do prostoru velitelského stano- viště.

Nejdůležitější stránkou této etapy je však soustavné a nepřetržité vyhodnocování, zda nedochází k úniku utajovaných informací. Je skutečností, že k tomu účelu jsou předurčení funkcionáři 8. oddělení, ale bez široké pomoci všech příslušníků štábu by nemohli úkol splnit důsledně.

Především spojovací odbornosti zde mo- hou sehrát důležitou roli. Při vedení veli- telských hovorů na pojítkách musí zabez- pečit, aby byly používány správné volací znaky a funkční čísla, hovorové a signál- ní tabulky.

Mnohdy se stává, že náčelníci ve snaze zabezpečit urychlené předávání zpráv přis- tupují ke zhotovování různých hovo- ro- vých a signálních tabulek, které jsou v roz- poru se základní stanovenou normou a vzorem, vydaným pro tyto prostředky, je-

jich kryptologická hodnota je na nízké úrovni, a tak dochází k jejich snadnému dešifrování. Pro zabezpečení utajení při předávání zpráv je třeba využít utajovačů a ZAS telefonů, kde můžeme předávat jen údaje služebního tajemství, předávání údajů státního tajemství zabezpečuje pouze šifrové spojení.

Některé poznatky potvrzují, že se nesprávně na velitelských stanovištích využívá linkový dispečink, kterým se vysílá informace pro štáb svazku s utajovanými údaji o činnosti raketových útvarů apod. Mnohdy dochází i k přeslechu na telefonních sítích, někdy i vinou umístění neutajovaných telefonů vedle ZAS telefonů apod. Hlasitost dispečinku nebo hlasová intenzita telefonujícího je na takové úrovni, že pokyny a údaje o činnosti štábu jsou slyšitelné do vzdálenosti několika desítek metrů.

Zenijní odbornost musí kontrolovat maskovací kázeň, pohyb osob v lese, musí jít jen pod úkryty stromů, aby se co nejvíce ztížilo pozorování. Zvláště v noci je třeba dodržovat světelnou kázeň; vyvěšené mapy s bojovou situací a osvětlení, to je zdroj úniku důležitých údajů.

Operační oddělení nebo dozorcí štábu musí kontrolovat, zda styční důstojníci mají při příjezdu a odjezdu zabezpečeny utajované dokumenty, které převážejí. To platí i pro zabezpečení pásky magnetofonu, na které jsou nahrány úkoly a údaje pro činnost útvarů apod.

Největší nešvary bývají při přenášení utajovaných dokumentů v rámci velitelského stanoviště (na doklady, součinnost, při rozmnožování apod.). Často není dodržována zásada, aby tyto dokumenty byly přenášeny v pevných obalech pod zámek nebo pečetí, ev. se nedodržuje zásada odděleného ukládání utajovaných dokumentů od neutajovaných. Tak najdeme např. s novinami a časopisy společně i deník činnosti oddělení, záznamníky zpráv atd.

Jsou známy i případy, kdy ve snaze popularizovat dobré výsledky probíhajícího cvičení dochází k úniku utajovaných informací prostřednictvím nástěnných novin nebo svazkového časopisu. Přitom právě svazkový časopis můžeme využít k propagaci norem utajení. Stačí třeba jen heslovitě: pamatuj, že ne každý se může se vším seznávat. Vyvaruj se především:

- hovorů o úkolech cvičení mimo vyhrazené prostory a na technických neutajovaných spojích,
- psaní poznámek na neevidované volné listy a útržky papíru,
- odhazování kopírovacích papírů ne-

bo zkažených výtisků tam, kde jsou volně přístupné,

- přenášení utajovaných dokumentů jen tak volně bez řádného zabezpečení,

- vyvěšování map nebo utajovaných dokumentů v prostorech, kde nejsou zabezpečena okna proti pozorování nebo tam, kde mohou přijít nepovolané osoby,

- ponechávání utajovaných dokumentů volně ve štábních vozidlech nebo stanech, kde není trvalá přítomnost cvičících; využívej bezpečnostních uzávěrů pro jejich ukládání.

Právě tato výzva vedla k tomu, že vojáci, kteří odebírali vodu a některé potraviny v blízkém městě, upozornili na nemístnou zvědavost dvou občanů. Později v nich byli zjištěni zahraniční turisté, kteří mluvili perfektně česky.

Velitel (náčelník štábu) by měl v průběhu cvičení denně ve spolupráci s orgány VKR a pracovníkem 8. oddělení vyhodnocovat plnění stanovených norem utajení a na základě toho přijímat konkrétní opatření ke zlepšení stavu.

Třetí období, které probíhá v závěru cvičení, bývá mnohdy poznamenáno fyzickou i psychickou únavou a chvatem co nejrychleji přiblížit dobu návratu do posádky. Právě pro tyto skutečnosti je nutné vynaložit velké úsilí ke splnění všech úkolů pro toto období stanovených.

K ukončení cvičení se na stupni svazku vydává rozkaz, kde jsou určeny úkoly pro podřízené útvary i pro vlastní štáb svazku. Součástí tohoto rozkazu jsou i úkoly, které jsou stanoveny pro ochranu utajovaných skutečností. Zde se řeší:

- do kdy skončit kontrolu úplnosti všech utajovaných dokumentů vyvezených a zpracovávaných v průběhu cvičení (zpravidla do dvou hodin po přijetí signálu „konec cvičení“), komu hlásit výsledek kontroly,

- které dokumenty a kam vrátit, kde především o písemnosti vydané řídícími cvičení na počátku a v průběhu cvičení,

- úkoly ke skartaci dokumentů, především koncepty, nadpočetné a nepotřebné výtisky, co skartovat na cvičení a co v posádce, do kdy, komu a jak hlásit splnění,

- které dokumenty připravit k rozboru cvičení, které se převedou do mírové evidence k další potřebě,

- způsob hromadné přepravy utajovaných dokumentů, začlenění vozidla s utajovanými dokumenty v proud, způsob střežení a uložení dokumentace v posádce.

V mnohých případech se vydání rozkazu dělí na část platnou pro útvary a pro vlast-

ní štáb. Při tom se úkoly pro vlastní štáb mohou vydat i na shromáždění k závěru cvičení. Důležité je, aby od všech útvarů, oddělení, skupin i součástí patřících pod štáb svazku bylo podáno hlášení o kontrole a úplnosti utajovaných dokumentů. O tomto se pořizuje písemný záznam s uvedením času hlášení, funkce a jména hlásících. Toto kompletuje náčelník štábu nebo jím určený orgán.

Z praxe znám případ, kdy náčelník štábu jednoho svazu nechal vystoupit účastníky cvičení ze dvou autobusů, připravených k odjezdu do posádky, protože chyběl utajovaný dokument. Po nové prohlídce se našel v jednom oddělení v trezorové skříni štábního vozidla.

Často se projevuje snaha funkcionářů rychle se zbavovat utajovaných dokumentů, které během cvičení obdrželi. Proto je vrací, aniž by si jejich předání nechali potvrdit podpisem přebírajícího. Zvláště se tak děje při kompletaci rozdělovníkových spisů, šifrovek atd.

Pozornost je třeba věnovat i skartaci utajovaných dokumentů ve sběracích, které vydala tajná spisovna z deníku spisů pro cvičení. Je nutné mít na paměti, že skartaci musí stvrdit svým podpisem náčelník tajné spisovny jako jeden z členů skartační komise.

Mnohdy je nutné některou zpracovanou dokumentaci ze cvičení převést do mírové evidence k využití ve velitelské přípravě a k dalšímu vzdělávání velitelského sboru. Podle pokynů velitele (náčelníka) řeší tento úkol náčelník tajné spisovny. V deníku spisů musí být všechny statě konkrétního cvičení uzavřeny buď úplným skartováním všech dokumentů nebo vypsáním rubriky číslo 15 v deníku spisů, kde se uvede, kam byla dokumentace převedena. Zápisy v deníku spisů pro cvičení se přes obě strany podtrhnou a uzavřou podpisem náčelníka tajné spisovny. Při novém cvičení se nadepíše jeho název, časový termín a začne nová evidence.

Součástí každého cvičení je jeho rozbor, který má řídit cvičení. V tomto rozboru bývá zpravidla hodnocena i oblast ochrany utajovaných skutečností. To ovšem nezabraňuje veliteli (náčelníkovi) na svém stupni rozebrat, jak byly v průběhu cvičení plněny základní normy utajení. Zhodnocení by mělo ocenit kladné i osvědčené zkušenosti získané na cvičení. Mělo by se ukázat, jakých nedostatků je nutné v budoucnu se vyvarovat a co jako pozitivní v další práci prosazovat. Je třeba ocenit i ty, kteří vzorně plnili stanovené normy. Na druhé straně poukázat na ty, kteří je narušovali a svou činností vytvářeli podmínky k úniku utajovaných písemností.

Úkoly ochrany utajovaných skutečností při cvičení jsou svým charakterem zvláštní. Uvedl jsem formu činnosti, jak je ověřena v praxi a ve svém souhrnu vytváří optimální podmínky pro dodržování norem utajení v polních podmínkách. Je pochopitelné, že velitel (náčelník) má právo přijmout opatření, které zprístní způsoby dodržování norem utajení. Rozhodující však je (a na to jsem chtěl poukázat), že i v oblasti ochrany utajovaných skutečností platí: „promyšlená řídicí a organizátorská práce — nejlepší předpoklad pro plnění základních norem utajení a zabránění úniku utajovaných informací“.